

„Smakowanie świata”

Marzenna Kędra

Program nauczania dla I etapu edukacji

*Jeżeli ciągle słyszymy, że szkoła nie zmienia świata,
to przynajmniej sama może być dla dzieci „kawałkiem
lepszego świata”*

prof. Ryszard Łukaszewicz

I. Założenia programu i ich uzasadnienie

*Świat ginie na raty, kiedy giną radości dziecka, nawet drobne radości...
I rodzi się wciąż od nowa.
Właśnie w naszych dzieciach.
W tysiącach zdarzeń, rzeczy i spraw,
Tych drobnych i tych ważnych...
W tym znaczeniu opiekując się świadomie ich rozwojem
Jesteśmy naprawdę Twórcami Świata...*

Cztery wymiary Homolteusza

Program jest zbiorem doświadczeń i przemyśleń, które rodziły się w trakcie 25-letniej pracy nauczycielskiej. Wprowadzenie nowej *Podstawy Programowej Kształcenia Ogólnego dla Szkół Podstawowych 23 grudnia 2008* zainspirowały autorkę do opracowania programu nauczania „**Smakowanie świata**”. Wyznacznikiem stały się również tendencje edukacyjne, wyrażane poprzez: humanizację edukacji, przezwyciężanie percepcyjno-odtwórczych form pracy na rzecz form percepcyjno-innowacyjnych, uwzględnienie potrzeb ucznia jako podstawowego źródła aktywności edukacyjnej, diagnozowanie osiągnięć rozwojowych, próbie odejścia od funkcji selekcyjnej systemu szkolnego na rzecz funkcji wspierającej rozwój.

Założeniem tego programu jest **tworzenie środowiska pracy i życia dziecka** z uwzględnieniem wszystkich warunków rozwojowych, które korespondują ze współczesnymi rozwiązaniami edukacyjnymi. W ich myśl dzieci uczą się najlepiej:

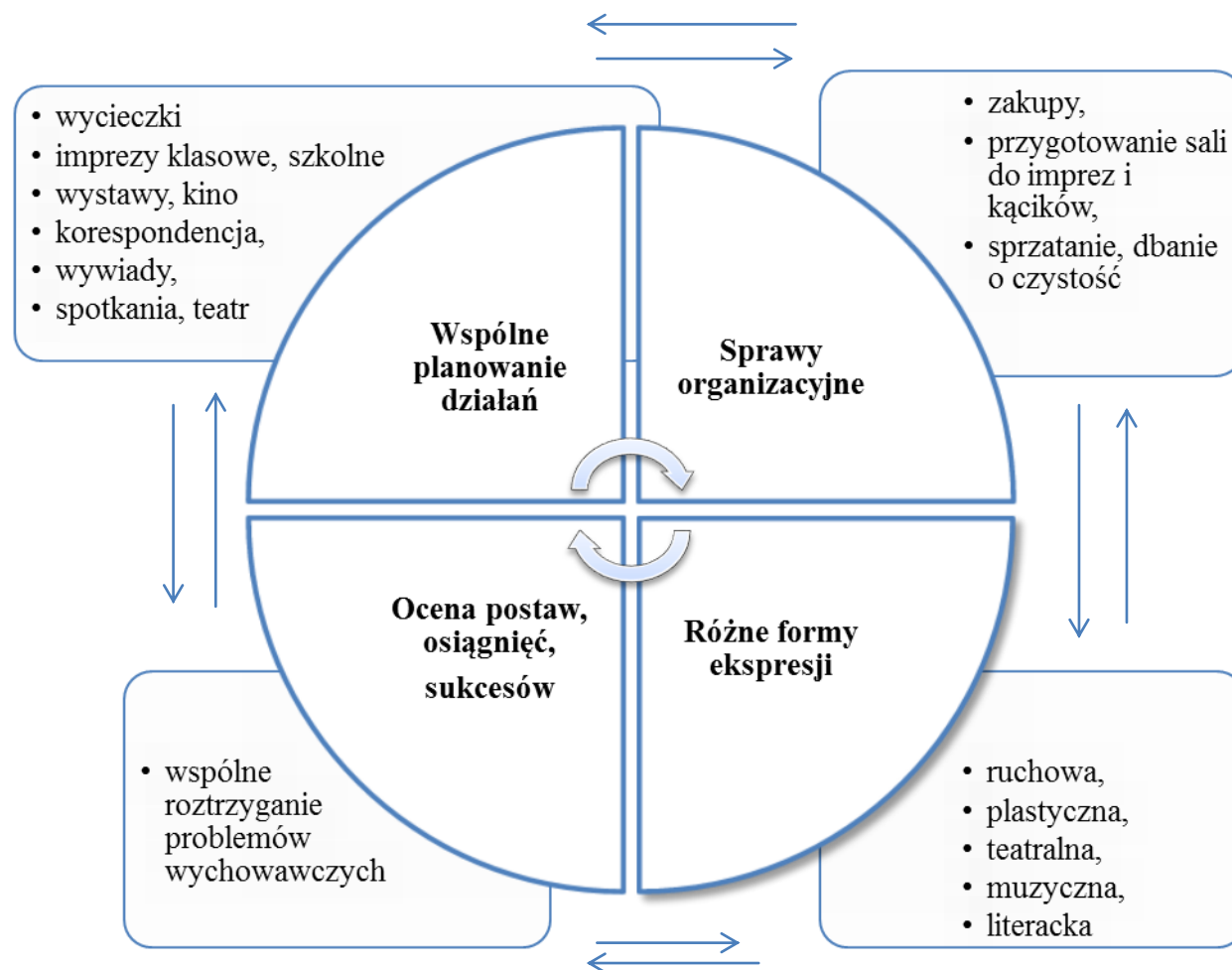
1. Kiedy mogą samodzielnie odkrywać pojęcia, zależności, zjawiska.
2. Kiedy mogą „głośno myśleć”, czyli rozmawiać, porządkować swoje pomysły w dyskusji, debacie i podawaniu argumentów.
3. Kiedy mogą konstruować powiązania pomiędzy nowymi informacjami, a wiedzą, którą już posiadają.
4. Kiedy mogą pracować z humorem, przyjemnością i zgodnie z własnymi zainteresowaniami.
5. Kiedy mogą zadawać pytania, stawiać hipotezy, przewidywać i odkrywać.
6. Kiedy mają poczucie sukcesu i osiągają postęp.
7. Kiedy czują się odpowiedzialne za swoje uczenie się, biorą swój udział w projektowaniu i organizowaniu.
8. Kiedy mogą wyrażać swoje idee i niewerbalne uczucia poprzez taniec, teatr, dramę, muzykę oraz twórczość plastyczną.
9. Kiedy szanuje się ich indywidualność, życiowe doświadczenia oraz wartości i poglądy wyniesione ze środowiska rodzinnego i lokalnego.
10. Kiedy mogą uczyć się poza budynkiem szkolnym, w najbliższej okolicy, podczas wycieczek szkolnych.

11. Kiedy w procesie zdobywania wiedzy mogą angażować wszystkie swoje zmysły.
12. Kiedy mogą pracować w różnych grupach i uczyć się od kolegów, tak jak od nauczyciela.
13. Kiedy mogą spotykać i uczyć się od ludzi z bliższego i dalszego otoczenia.
14. Kiedy ich praca jest użyteczna i szanowana oraz przyczynia się do rozstrzygania problemów i poznawania życia codziennego.
15. Kiedy mogą uczyć się poprzez naturalny dla nich kontekst. (Brent Primary Science. I can do that...?).

Poniżej przedstawiono diagram „Tworzenie środowiska pracy i życia dziecka”, w którym zaprezentowano wybrane działania pedagogiczne. W tworzenie tego środowiska powinni być zaangażowani nauczyciele, rodzice oraz sojusznicy – przyjaciele szkoły, a koncentruje się ono wokół:

- kształtowania postaw obywatelskich – odwagi, odpowiedzialności, samorządności i podejmowania decyzji,
- wzajemnego poznawania się – swoich możliwości, upodobań i słabości,
- włączania rodziców w edukację dzieci.

Diagram: Działania pedagogiczne „Tworzenie środowiska pracy i życia dziecka”

Edukacja na tym etapie kształcenia powinna być procesem inspirowania i wspierania rozwoju dzieci. Im wcześniejsza faza rozwoju, tym bardziej różnorodna powinna być aktywność ucznia. Potrzebne jest przy tym oddziaływanie w miarę zrównoważone, angażujące w podobnym stopniu wszystkie sfery osobowości. **W programie przedstawiono czynniki** decydujące o sposobach działania edukacyjnego, należą do nich:

- wyjście na przeciw zainteresowaniom i potrzebom dzieci,
- przygotowanie ich do świadomego zdobywania wiedzy i aktywnego poznawania świata,
- uczenie wyrażania samego siebie poprzez różne formy swobodnej ekspresji,
- umożliwienie przeżywania radości tworzenia, uczenia się,
- kształtowanie i doskonalenie umiejętności ponadprzedmiotowych,
- przygotowanie dziecka do podejmowania nowych zadań edukacyjnych na wyższym poziomie edukacji.

Zadaniem nauczycieli realizujących program jest zwrócenie uwagi na indywidualne potrzeby i zainteresowania dzieci. Uczeń ma poznawać świat, doświadczać i zadawać pytania, ma także prawo do rzetelnej odpowiedzi. Nauczyciel realizujący program musi służyć pomocą, być inspiratorem i kreatorem. Pomoc w procesie uczenia się pozwala na odkrywanie i rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, nawet tych najmniejszych, by każdy uczeń odnosił sukces na miarę swoich możliwości. Wobec powyższego edukacja wczesnoszkolna powinna być:

- aktywna – wymagająca od dzieci zaangażowania, a nie biernego odbioru;
- zindywidualizowana – bazująca na zainteresowaniach ucznia;
- empiryczna – dzieci powinny uczyć się poprzez działanie, mówienie i eksperymentowanie;
- badawcza – dopuszczająca różne rozważania, opierająca się na ciekawości poznawczej jako głównym motywem;
- odpowiadająca rozwojowi – dokładnie dostosowana do wieku i etapu rozwoju;
- prospołeczna – ułatwiająca kontakty między dziećmi i kładąca nacisk na współpracę, a nie współzawodnictwo;
- twórcza – pobudzająca wyobraźnię i inwencję;
- zorientowana na rozwój – świadoma potrzeby pomagania uczniom w przejściu przez kolejne etapy procesu rozwojowego;
- zintegrowana – na tyle, na ile to możliwe, całościowa i nie rozbita na pojedyncze, mało znaczące umiejętności;
- wymagająca – kładąca nacisk na odpowiedzialność, inicjatywę i zobowiązania, prowadząca do wyższej organizacji procesów myślowych i rozwoju pojęć.

Rolą nauczyciela jest stwarzanie jak najbardziej różnorodnych i ciekawych sytuacji dydaktycznych służących rozwojowi indywidualnemu i interpersonalnemu. Dla wszechstronnego rozwoju ważne jest wychodzenie od nabytej już wiedzy i umiejętności oraz stwarzanie im sposobności do rozwiązywania zadań o wielu możliwych rozwiązaniach i zadań angażujących pomysłowość.

Autorka programu uważa, że dziecko przychodzące do szkoły powinno być również wychowywane w duchu promowania określonych wartości, które należy praktykować w codziennym życiu placówki poprzez dobór technik i odpowiednią organizację pracy, atmosferę, zgrane środowisko, w którym uczeń „wzrasta” życiowo, a wyznacznikami są:

- pomoc w uzyskaniu orientacji etycznej i hierarchizacji wartości;
- personalizacja życia i odnajdywanie swojego miejsca w rodzinie, grupie koleżeńskej, w społeczności;
- kształtowanie etyki pracy;
- wychowanie w duchu patriotyzmu.

Nauczyciel znajdzie w tym programie konkretne rozwiązania edukacyjne, które są potwierdzeniem przedstawionych wyżej założeń.

Program jest dostosowany do podjęcia nauki szkolnej w klasie pierwszej przez uczniów zarówno sześciolletnich, jak i siedmioletnich. Wyróżniono w nim klasę pierwszą jako podkreślenie ciągłości procesu edukacji rozpoczętego w przedszkolu i kontynuowanego w szkole podstawowej.

II. Cele szczegółowe kształcenia i wychowania

Aby zrealizować cele edukacyjne, określone w nowej podstawie programowej i w programie nauczania, przyjmuję kryteria ustalone przez prof. E. Gruszczyk-Kolczyńską dotyczące organizacji procesu uczenia się nastawione na stymulowanie rozwoju dziecka:

- Proces uczenia się dopasować do rzeczywistych potrzeb i możliwości rozwojowych – nauczyciel rozpoznaje i określa poziom rozwoju psychoruchowego, a na tej podstawie dopasowuje proces uczenia się.
- Należy przestrzegać naturalnych potrzeb rozwojowych (ustalić, jaką drogę uczeń już przebył w danym zakresie rozumowania i co jest jeszcze przed nim).
- Procesem uczenia się trzeba objąć możliwie szeroki zakres funkcjonowania dziecka, odpowiednio rozłożony w czasie i systematyczny.
- Proces uczenia się musi być intensywny, ale przyjemny, a dorosły powinien nawiązać bliski kontakt z wychowankiem, by był on ufny, pogodny i chętnie w nim uczestniczył.

W programie wyszczególniono „kierunki”, którym przyporządkowano szczegółowe cele kształcenia i wychowania osiąmane w toku trzyletniej edukacji.

„Kierunki” i cele szczegółowe kształcenia i wychowania	
<i>Przygotowanie miejsca do działań w bezpiecznej przestrzeni i środowisku sprzyjającym pracy.</i>	
Uczeń:	- stosuje wspólnie opracowane i przyjęte normy dotyczące organizacji warsztatu pracy, poruszania się w pomieszczeniach budynku szkolnego oraz w drodze do i ze szkoły, a także korzystania z urządzeń znajdujących się w szkole; - porządkuje swoje miejsce pracy; - posługuje się i korzysta z różnych źródeł informacji; - korzysta z biblioteczki klasowej i szkolnej; - zaprasza kolegę lub koleżankę do współpracy; - rozwiązuje problemy poznawcze wybranymi i dostępnymi technologiami informacyjnymi; - podejmuje i realizuje w grupie różne zadania; - pomaga innym w realizacji zadań i pełnieniu ról; - przestrzega zasad higieny pracy umysłowej, potrzeb zdrowotnych i bezpiecznego życia; - kulturalnie i zdrowo spędza wolny czas; - dokonuje samokontroli i samooceny swojego postępowania i pracy.
<i>Budowanie środowiska wychowawczego opartego na samorządności i partnerstwie.</i>	
Uczeń:	- wyraża własne uczucia, poglądy i oczekiwania; - samodzielnie podejmuje decyzje, inicjuje działania na rzecz wspólnoty klasowej; - gromadzi wytwory prac, dokumentację o postępach i właściwie je interpretuje; - projektuje i rozwiązuje problemy poznawcze lub realizacyjne dotyczące życia klasy, swojego postępowania i kolegów; - otwarcie wyraża swoje uczucia, mówi o swoich zainteresowaniach; - po obejrzeniu filmu, wysłuchaniu audycji radiowej lub przeczytaniu książki potrafi ocenić postępowanie bohaterów, wskazać wartości wychowawcze, odróżnić dobro od zła; - wyraża, prezentuje swoje odczucia, poglądy, opinie; - dyskutuje, negocjuje, stosuje procedury demokratyczne; - wyraża siebie w różnych formach (mowie, piśmie, plastycznie, gestem, ruchem); - trafnie dostrzega związki przyczynowo-skutkowe w różnych postępowaniach własnych i in-

nich uczniów; - trafnie dokonuje oceny zachowania i próbuje znaleźć właściwe rozwiązanie; - przestrzega zasad i norm współpracy i współdziałania.
<i>Wyrabianie nawyków prozdrowotnych związanych z ochroną zdrowia, higieną osobistą i higieną życia codziennego.</i> Uczeń: - stosuje prawa, obowiązki i reguły życia dotyczące zdrowia; - nabył nawyki higieniczno-kulturalne; - stosuje zasady bezpieczeństwa w drodze do i ze szkoły oraz w budynku szkolnym i na boisku; - utrzymuje porządek w tornistrze, w klasie, na korytarzu, i na boisku szkolnym oraz w swoim pokoju; - umiejętnie korzysta z przyborów i narzędzi, zachowując zasady bezpieczeństwa; - dba o swój wygląd (czesze włosy, myje zęby, czyści obuwie, dba o higienę własnego ciała); - udziela odpowiedzi na pytania dotyczące prozdrowotnych zachowań i zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa człowieka; - wyraża własne uczucia i rozpoznaje uczucia innych; - wie, kogo poprosić o pomoc w razie zagrożenia; - właściwie ocenia swoją postawę i zachowania innych zgodnie z przyjętymi normami i systemem wartości.
<i>Przygotowanie „do życia przez życie” poprzez bezpośredni kontakt ze środowiskiem społecznym i przyrodniczym.</i> Uczeń: - dokumentuje poczynione obserwacje przyrodnicze i zebrane informacje na temat zjawisk społecznych, faktów historycznych oraz miejscowości; - szuka w źródłach określonych informacji; - poznał pracę i życie ludzi z najbliższego środowiska, zjawiska przyrodnicze, wzajemne współzależności życia ludzkiego i otaczającego świata; - właściwie zachowuje się w sytuacjach wymagających kontaktów społecznych; - wykonuje prace pielęgnacyjne i hodowlane roślin i zwierząt; - ma nawyki przestrzegania przepisów ruchu drogowego, zasad bezpieczeństwa i higieny; - szanuje przyrodę i jest wrażliwy na jej piękno; - uświadomił sobie rolę człowieka w przekształcaniu środowiska; - przestrzega przyjętych norm i zasad organizacyjnych związanych z życiem społecznym w domu, w szkole, w klasie, w miejscowości, kraju, wspólnocie ojczyzn; - formułuje pytania dotyczące życia w środowisku społecznym i przyrodniczym.
<i>Organizowanie i rozwijanie kontaktów z kulturą i sztuką.</i> Uczeń: - zna dorobek kultury narodu, znaczące fakty historyczne, wartości etyczne; - wzmocnił poczucie tożsamości kulturowej, historycznej, narodowej i etycznej; - jest zainteresowany dorobkiem kultury i sztuki; - korzysta z biblioteki własnej, klasowej, szkolnej i osiedlowej; - odróżnia literaturę dziecięcą od literatury dla dorosłych; - samodzielnie czyta książki zgodne ze swoimi zainteresowaniami oraz wskazane przez nauczyciela; - wypowiada się na temat przeczytanej książki i potrafi zachęcić kolegów do jej lektury; - przedstawia swoje wrażenia w różnej formie: słownie, plastycznie, muzycznie lub w formie inscenizacji; - prezentuje swoją wiedzę i umiejętności w konkursach czytelniczych, wystawach, imprezach klasowych i szkolnych; - kulturalnie zachowuje się w muzeach, w teatrze, w kinie, na koncercie i na wystawach.
<i>Stworzenie sytuacji i wykorzystanie wszystkich dziedzin działań pobudzających uczniów do swobodnego wypowiedzania się, słuchania, myślenia, chętnego podejmowania nauki czytania i pisanie.</i>

Uczeń:

- rozwinął umiejętności w zakresie mówienia, słuchania, czytania i pisanie (na miarę indywidualnych możliwości);
- posługuje się językiem ogólnopolskim umożliwiającym aktywne uczestnictwo w życiu rodziny, klasy, szkoły i środowiska;
- jest przygotowany do samokształcenia i korzystania ze środków upowszechniania informacji;
- wypowiada się w rozwiniętej i uporządkowanej formie na tematy związane z doświadczeniem życiowym, przeżyciami wyniesionymi z różnych spotkań, imprez, wyjść do kina, teatru, muzeum i wycieczek oraz związanych z lekturą książek i czasopism.

Kształtowanie i rozwijanie umiejętności matematycznych.

Uczeń:

- posługuje się liczbami i czterema działaniami arytmetycznymi;
- opanował umiejętności posługiwania się metodami matematycznymi w życiu codziennym;
- dokonuje praktycznych obliczeń dotyczących kalendarza, zegara, długości, ciężaru, pojemności, pieniędzy i obwodu figur geometrycznych.

III. Treści kształcenia i założone osiągnięcia ucznia

Materiał nauczania dla klas I–III

W programie przedstawiam obszary tematyczne: poszukiwanie, odkrywanie, odczuwanie, doświadczanie, tworzenie – wokół których koncentruje się materiał nauczania przewidziany do opracowania w całym okresie edukacji wczesnoszkolnej. Materiał zawarty w programie stanowi podstawę do realizacji założonych celów. W tym miejscu podaję również „drogowskazy”, które mają ukazać warunki jakie należy stworzyć do jak najlepszego rozwoju.

„Drogowskazy”:

- Uwzględnianie indywidualnych i społecznych potrzeb dziecka.
- Organizowanie i pielęgnowanie środowiska wychowawczego.
- Indywidualizacja pracy.
- Dbłość o rozwój uczniów zdolnych.
- Dostosowanie wymagań do indywidualnych potrzeb ucznia.
- Tworzenie atmosfery sprzyjającej przyjaznemu uczeniu się.
- Wspólne uczestniczenie nauczyciela i uczniów w procesie edukacyjnym.
- Rozwijanie wrażliwości intelektualnej, emocjonalnej i estetycznej.
- Wykorzystanie aktywności własnej dziecka w poznawaniu świata.
- Przyzwolenie na samodzielne odkrywanie i zdobywanie wiedzy.

Drogą do sukcesu będzie współpraca – to ona sprawi, że dzieci:

- poznają otaczającą je przyrodę, świat ludzi i samych siebie; uporządkują tę wiedzę w trwałe, ale jednocześnie otwarte na zmiany, struktury,
- nauczą się ważnych umiejętności, niezbędnych do skutecznego działania w środowisku społecznym i w życiu indywidualnym,
- nauczą się umacniać swoje przekonania i postawy, kształtując w sobie system wartości społecznie akceptowanych oraz tych, które warunkują sukces osobisty i zdrowie (kreatywność, przedsiębiorczość, silna wola oraz unikanie zagrożeń),
- rozwiną zainteresowania, talenty i predyspozycje,
- wyrównają i opanują ewentualne dysfunkcje czy braki psychofizyczne i zdrowotne,
- przygotują się do funkcjonowania w świecie szybkich przemian cywilizacyjnych, aby na kolejnych etapach edukacji osiągać sukcesy na miarę własnych możliwości.

Treści nauczania w ramach I etapu edukacyjnego zostały rozmieszczone spiralnie. Oznacza to, że wiadomości i umiejętności nabywane przez ucznia w I klasie będą powtarzane i pogłębiane w kolejnych dwóch latach edukacji. Zdobyte wiadomości i umiejętności określone w niniejszym programie stanowić będą podstawę dalszego kształcenia w kolejnych latach nauki.

Obszary i materiał nauczania

➤ **Poszukiwanie**

Ja, moja rodzina, mój dom:

- Ja i moje miejsce w rodzinie.
- Moje prawa i obowiązki.
- Jestem wyjątkowy i niepowtarzalny.
- Moje zalety.
- Indywidualne cechy budowy fizycznej i psychicznej.
- Rosnę i rozwijam się. Praca niektórych organów wewnętrznych (serce, mózg).
- Główne cechy organizmu dziecka 7–10 letniego (bilans rozwoju).
- Wzrost i waga ciała.
- Tryb życia a rozkład dnia.
- Wspólne świętowanie – tradycje i święta rodzinne, spędzanie wolnego czasu.
- Moi rodzice. Moi dziadkowie.
- Praca zawodowa a pozostałe zajęcia mojej rodziny.
- Praca, odpoczynek i rozrywka w mojej rodzinie. Zabawy dzieci.
- Bliższe i dalsze pokrewieństwo w rodzinie.
- Drzewo genealogiczne rodziny. Dzieje rodziny – pamiątki.
- Ciągłość tradycji w rodzinie.
- Związki uczuciowe w rodzinie, szacunek dla osób starszych.
- Okazywanie uczuć: miłości, przyjaźni, zaufania.
- Podtrzymywanie tradycji rodzinnych.
- Podział obowiązków w rodzinie.
- Kontakty z rodzeństwem – okazywanie przywiązania, grzeczności.
- Opieka nad młodszym rodzeństwem.
- Wzajemna pomoc i współdziałanie.
- Zainteresowania moje i członków rodziny.
- Zajęcia i zabawy dziadków i rodziców z okresu ich dzieciństwa.
- Pamięć o zmarłych członkach rodziny.
- Pomoc i szacunek wobec członków rodziny.
- Mój dom. Domy na wsi i w mieście. Domy dawniej i dziś.
- Pomieszczenia w domu. Ich przeznaczenie i wyposażenie.
- Miejsce do pracy, zabawy, wypoczynku.
- Dom jako najbliższe środowisko: funkcje domu, oszczędzanie energii, wody i gazu.
- Ekologiczny dom.
- Bezpieczeństwo w domu i na ulicy. Bezpieczna droga do szkoły.
- Zasady przekraczania jezdni.
- Znaki drogowe w pobliżu szkoły i domu.
- Bezpieczne zachowanie na ulicy.
- Czystość ubrania i ciała.
- Przestrzeganie zasad higieny.
- Przybory do higieny osobistej.
- Ubiór a pora roku i formy aktywności.
- Odżywianie. Wartości odżywcze warzyw i owoców.
- Pokarmy mleczne.
- Higiena przygotowywania i jedzenia posiłków oraz zachowywanie się przy stole.
- Sen i odpoczynek.
- Właściwa postawa podczas stania, chodzenia i w trakcie pracy.
- Dobre samopoczucie i zdrowie.
- Jak uchronić się przed chorobą.
- Wypoczynek i ruch na świeżym powietrzu.
- Zdrowa żywność.
- Substancje niebezpieczne i trujące.
- Jak bezpiecznie używać lekarstw?

- Różnorodne pokarmy warunkiem zdrowia i dobrego samopoczucia.
- Służba zdrowia (lekarz, pielęgniarka).

➤ **Odczuwanie**

Ktoś obok mnie:

- Szkoła i jej otoczenie. Pomieszczenia szkolne.
- Zawody osób pracujących w szkole. Inni nauczyciele w szkole.
- Bezpieczne poruszanie się po budynku szkolnym.
- Klasa jako miejsce nauki i zabawy.
- Wygląd klasy, utrzymanie porządku.
- Obowiązki dyżurnego.
- Samorząd klasowy.
- Moi koledzy i ich zainteresowania.
- Moje miejsce w grupie.
- Udział w życiu społecznym środowiska.
- Zabawy w grupie.
- Święto szkoły.
- Mój przyjaciel.
- Cechy kolegi, przyjaciela.
- Lojalność w kontaktach koleżeńskich.
- Zrozumienie tych, którzy potrzebują pomocy, osób chorych i kalekich.
- Okazywanie chorym pomocy i pełnej akceptacji.
- Zachowanie ucznia w szkole.
- Instytucje współpracujące ze szkołą.

➤ **Odkrywanie**

Moja rodzinna miejscowość:

- Położenie miejscowości i jej krajobraz.
- Walory turystyczne miejscowości.
- Zabytkowe miejsca.
- Zakłady użyteczności publicznej.
- Rodzaje sklepów, czynności sprzedawców i zachowanie klientów.
- Pomniki i stare budowle.
- Mieszkańcy mojej ulicy, osiedla, miasta.
- Moje relacje z sąsiadami.
- Najstarsi mieszkańcy mojej miejscowości.
- Ciekawi ludzie z mojej miejscowości.
- Ekosystemy w mojej okolicy: las, łąka, pole, rzeka, jezioro.
- Określenie położenia miejscowości (nad rzeką, jeziorem, w górach...).
- Powiat i województwo, do którego należy miejscowość.
- Instytucje w mojej miejscowości.
- Wygląd domów, ulic i dróg.
- Muzeum.
- Zmiany zachodzące w wyglądzie okolicy.
- Krajobraz okolicy.
- Kultura i folklor regionu.
- Rodzaje dróg i ich nawierzchni.
- Zasady poruszania się po drogach na wsi i w mieście.
- Znaki drogowe.
- Czym różni się miasto od wsi?
- Praca ludzi na wsi i w mieście.
- Nazwy najbliższych wsi i miast.
- Zależności pomiędzy wsią i miastem.
- Życie i zajęcia ludzi w mojej miejscowości dawniej.
- Ważne wydarzenia z historii mojej miejscowości (na wybranych przykładach).
- Pamięć o poprzednich pokoleniach.

- Ciekawi ludzie. Twórcy i przedstawiciele ginących zawodów. - Zwyczaje i tradycje w mojej miejscowości. - Legendy związane z moją miejscowością. - Władze mojej gminy, powiatu i województwa.
➤ Tworzenie <i>Polska – moja ojczyzna:</i> - Symbole narodowe (godło i flaga). - Ważne wydarzenia historyczne. - Rocznice. Święta państwowe. - Największe miasta (Kraków i Warszawa) oraz legendy z nimi związane. - Legenda o powstaniu państwa polskiego (kim jestem?). - Położenie Polski. - Krajobrazy typowe dla naszego kraju. - Położenie Polski na mapie Europy – kraje sąsiednie. - Hymn Polski. - Mój kraj. Polacy. Sławni Polacy. Postawy patriotyczne (na wybranych przykładach). - Różnorodność krajobrazów – krajobraz górski, nadmorski, pojezierzy, nizinny. - Mapa Polski (kierunki na mapie). - Kultura narodowa – utwory literackie, muzyczne, plastyczne. - Twórcy literatury dziecięcej. - Dawne stolice Polski. - Warszawa siedzibą najwyższych władz państwowych i ośrodkiem kultury. Zabytki Warszawy. - Polska w Europie. Sąsiedzi Polski. - Życie i zajęcia ludzi w dawnej osadzie – w dawnej wsi, w dawnym zamku, w dawnym mieście. - Ważne wydarzenia w historii Polski (na wybranych przykładach). - Pamięć o poprzednich pokoleniach. Ciekawi ludzie. Twórcy, wynalazcy, żołnierze w historii Polski (na wybranych przykładach).
➤ Doświadczenie <i>Jestem częścią ziemi:</i> - Zmiany w przyrodzie w różnych porach roku. - Jesień w ogrodzie warzywnym, w lesie, w sadzie i w polu. Prace jesienne. - Przystosowanie się zwierząt do zimy. Pomoc zwierzętom. - Drzewa iglaste i liściaste (dąb, świerk, jodła, kasztan). - Wiosna – prace wiosenne, zmiany pogody (deszcz, burza, tęcza). - Budowa drzewa i krzewu. - Rośliny i zwierzęta chronione. - Zwierzęta hodowane w domu: pies i kot. Budowa ciała, tryb życia. - Opieka nad zwierzętami domowymi. - Zachowania w naturalnym środowisku. - Odnowa Ziemi. Światowy Dzień Ziemi. - Składniki pogody: temperatura, ciśnienie, opady, wiatr, nasłonecznienie, zachmurzenie. - Znaczenie deszczu: powódzie, susza. - Rodzaje opadów atmosferycznych. - Urządzenia do obserwacji i pomiarów stanów pogody. - Zegar, różne urządzenia do pomiaru czasu. - Kalendarz pogody. - Komunikaty o stanie pogody. Prognoza pogody w różnych porach roku. - Zmiany w wyglądzie sadu i ogrodu. - Budowa roślin warzywnych. - Drzewa i krzewy owocowe, powstawanie owoców. - Rozwój rośliny „od nasienia do nasienia”. - Zwierzęta żyjące w sadach. - Przyroda ożywiona i nieożywiona. Ja jako obserwator przyrody. - Naturalne ukształtowanie terenu.

- Oddychanie roślin i zwierząt.
- Pory roku a różne ekosystemy.
- Warunku życia w lesie. Budowa lasu, roślinność, zwierzęta.
- Rodzaje lasów. Znaczenie gospodarcze i przyrodnicze lasów.
- Znaczenie wody w życiu człowieka. Krążenie wody w przyrodzie.
- Właściwości lodu.
- Wody płynące i stojące. Rzeki, pochodzenie wody w rzece. Główne rzeki Polski.
- Oszczędne gospodarowanie wodą.
- Pola uprawne. Rodzaje zbóż. Zwierzęta żyjące na polach. Maszyny rolnicze.
- Powietrze. Składniki powietrza. Oddychanie człowieka.
- Zanieczyszczenia, sposoby zapobiegania zanieczyszczaniu środowiska.
- Parki narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe.
- Osobliwości Polski i Europy – podobieństwa i różnice. Jestem Polakiem i Europejczykiem.

Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów

KLASA I

Edukacja polonistyczna. Wspomaganie rozwoju umysłowego w zakresie wypowiadania się. Dbłość o kulturę języka. Początkowa nauka czytania i pisania. Kształtowanie umiejętności wypowiadania się w małych formach teatralnych.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka	- słuchanie wypowiedzi; - uczestniczenie w rozmowie; - udzielanie odpowiedzi na zadane pytania; - samodzielne wypowiadanie się na podany temat.	- obdarza uwagę rówieśników i dorosłych; - słucha wypowiedzi innych i stara się zrozumieć co przekazują; - uczestniczy w rozmowach na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym; - bierze udział w rozmowach inspirowanych literaturą; - rozmawia w kulturalny sposób, zwracając się bezpośrednio do rozmówcy; - zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób; - mówi na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym oraz inspirowane literaturą; - dostosowuje ton głosu do sytuacji (nie mówi zbyt głośno), wypowiada się na temat; - jasno komunikuje swoje potrzeby, spostrzeżenia i odczucia; - udziela komunikatywnej odpowiedzi; - systematycznie wzbogaca słownictwo czynne.
2. W zakresie umiejętności czytania i pisania	- kodowanie i odkodowywanie informacji; - pisanie – stosowanie poprawności graficznej i zasad kaligrafii; - podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o języku; - posługiwanie się w praktyce elementarnymi zasadami ortografii; - uważne słuchanie i rozumienie tekstów czytanych przez dorosłych; - zainteresowanie książką i rozwijanie umiejętności czytelnich.	- rozumie sens kodowania i dekodowania informacji; - odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy; - wypowiada się na temat ilustracji; - opowiada treść historyjek obrazkowych; - przestrzega zasad kaligrafii; - dba o estetykę i poprawność graficzną pisma; - stosuje wielką literę na początku i kropkę na końcu zdania; - stosuje wielką literę w pisowni nazw własnych – imion, nazwisk, nazw miast, rzek, ulic; - czyta i rozumie proste, krótkie teksty; - przepisuje wyrazy i proste, krótkie zdania; - pisze poprawnie z pamięci wyrazy i krótkie, proste zdania; - pisze ze słuchu wyrazy i krótkie, proste zdania o fonetycznej pisowni; - ze zrozumieniem posługuje się określeniami: wyraz, głoska, litera, samogłoska, spółgłoska, sylaba, zdanie; - dzieli wyrazy na sylaby, oddziela wyrazy w zdaniach, a zdania w tekście;

		- słucha w skupieniu czytanych utworów; - wymienia postacie występujące w wysłuchanym tekście; - potrafi odpowiadać na pytania dotyczące treści słuchanych tekstów; - interesuje się książką i czytaniem; - korzysta z pakietów edukacyjnych i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela; - wyszukuje w tekście podręcznikowym określone wyrazy (np. ze wskazaną literą); - czyta poprawnie opracowane teksty podręcznikowe; - wyszukuje w tekście potrzebne informacje; - wyszukuje w tekście zdania będące odpowiedzią na pytania nauczyciela; - w miarę swych możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela.
3. W zakresie umiejętności wypowiedziania się w małych formach teatralnych	- uczestniczenie w zabawach teatralnych inspirowanych wysłuchanymi utworami literackimi; - nauka tekstów na pamięć.	- uczestniczy w zabawie teatralnej; - ilustruje mimiką, gestem i ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślnego; - rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie; - odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np.: wiersze, piosenki, fragmenty prozy.
Umiejętności ponadpodstawowe: - uważnie słucha dzieci i dorosłych; - rozumie wypowiedzi innych; - wypowiada się poprawnie gramatycznie; - stosuje w mowie elementy techniki języka mówionego (tempo, pauza, intonacja); - słucha w skupieniu i ze zrozumieniem czytanych tekstów literackich; - biegle i ze zrozumieniem czyta symbole, tabelki, schematyczne rysunki, wykresy wynikające z realizowanych treści; - czyta płynnie krótkie teksty; - czyta lektury wskazane przez nauczyciela; - pisze kształtnie i starannie litery, wyrazy oraz zdania, uwzględniając właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie; - bezbłędnie i starannie przepisuje litery, wyrazy i zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych; - pisze z pamięci wyrazy i krótkie zdania zgodnie z wymową; - potrafi samodzielnie korzystać z podręczników, ćwiczeń, zeszytów; - aktywnie uczestniczy w zabawach teatralnych.		

Edukacja muzyczna. Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie i muzykowanie, słuchanie i rozumienie.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie wychowania do odbioru muzyki	- nauka tekstów na pamięć; - śpiewanie; - muzykowanie; - słuchanie i zabawy przy muzyce.	- odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np.: krótkie rymowanki, wiersze, piosenki; - powtarza głosem proste melodie; - wykonuje śpiewanki i rymowanki tematyczne; - śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru; - realizuje proste tematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała) odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych rozpoznaje brzmienie fortepianu, gitary; - świadomie i aktywnie słucha muzyki, a potem wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie; - wyraża nastrój i charakter muzyki, pływając i tańcząc; - zna i potrafi zagrać 4 dźwięki: sol, mi, la, re; - rozpoznaje brzmienie fortepianu i gitary; - zna podstawowe kroki krakowiaka ; - reaguje na zmianę tempa i dynamiki.
2. W zakresie wychowania do tworzenia muzyki	- uczestniczenie w koncertach i innych prezentacjach muzycznych; - kulturalne zachowywanie się na koncercie.	- kulturalnie zachowuje się na koncercie; - potrafi przyjąć właściwą postawę podczas śpiewania hymnu narodowego; - wyraża nastrój i charakter muzyki, pływając i tańcząc; - wykonuje akompaniament na instrumentach perkusyjnych do muzyki; - zna 4 dźwięki; - potrafi rozpoznać i nazwać niektóre znaki muzyczne (ćwierćnuty, ósemki, pauzę ćwierćnutową); - układa proste rytmy z klocków rytmicznych; - tworzy własne proste melodie do rymowanek i haseł; - tworzy dźwiękowe ilustracje; - wie, że muzykę można zapisać i odczytać.
Umiejętności ponadpodstawowe: - z uwagą i zaangażowaniem słucha utworów muzycznych i je rozpoznaje; - wykonuje staranne ilustracje do wysłuchanej muzyki; - bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek.		

Edukacja plastyczna. Poznawanie architektury, malarstwa i rzeźby. Wyrażanie własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych. Przygotowanie do korzystania z medialnych środków przekazu.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie rozpoznawania wybranych dziedzin sztuki	- architektura (także architektura zieleni), malarstwo, rzeźba, grafika.	- rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę; - wypowiada się na ich temat.
2. W zakresie wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych	- wypowiedzi plastyczne w technikach płaskich; - tworzenie prac w technikach przestrzennych.	- wypowiada się w różnych technikach plastycznych na płaszczyźnie; - posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak kształt, barwa, faktura;; - wykonuje prace malarskie i graficzne typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka; - wyraża siebie w różnych technikach, tworząc przestrzenne prace plastyczne (wykonuje rzeźby w plastelinie, glinie, modelinie i in.); - wykonuje proste rekwizyty (lalka, pacynka itp.) i wykorzystuje je w małych formach teatralnych; - tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka.
3. W zakresie przygotowania do korzystania z medialnych środków przekazu	- ilustrowanie różnych scen i sytuacji; - stosowanie narzędzi multimedialnych w realizacji własnych zadań twórczych.	- ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką; - w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej.
Umiejętności ponadpodstawowe: - przedstawia i wyraża za pomocą rysunków, prac malarskich, rzeźby, wycinanki i wydzieranki, zjawiska i wydarzenia z otaczającej rzeczywistości, sceny i sytuacje inspirowane przeżyciami, utworami literackimi, muzycznymi, sztuką teatralną i porami roku; - uwzględnia w swoich pracach wielkość, proporcje i układ; - określa dziedziny sztuk plastycznych oraz specjalności zawodowe (rzeźbiarz, malarz, architekt).		

Edukacja społeczna. Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie odróżniania dobra i zła w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi	- odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; - współpraca z innymi i przestrzeganie reguł; - troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych.	- potrafi odróżnić, co jest dobre i wartościowe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi; - wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym; - wie zdaje sobie sprawę, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy; - wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich; - współpracuje z innymi w zabawie, nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; - przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych; - grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy; - jest uczynny i uprzejmy wobec innych; - wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie i dlaczego nie można; - zna niektóre zagrożenia ze strony innych ludzi, wie do kogo i w jaki sposób należy zwrócić się o pomoc; - niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych; - wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i poprzez niszczenie otoczenia.
2. W zakresie kształtowania poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej	- uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki; - poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających; - dostosowywanie własnych oczekiwań do realiów ekonomicznych rodziny; - zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców.	- rozumie, co wynika z przynależności do swojej rodziny; - zna relacje rodzinne między najbliższymi i wywiązuje się z powinności wobec nich krewnych; - wie, że nie należy dążyć do zaspokajania swoich pragnień kosztem innych członków rodziny; - rozumie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; - potrafi dostosować własne oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny; - wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach; - umie wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); - określa podobieństwa i różnice między krajobrazami wiejskim i miejskim; - zna pracę ludzi w swojej miejscowości (wybrane zawody); - wie, do kogo i w jaki sposób może się zwrócić się o pomoc.
3. W zakresie wychowania	- kształtowanie tożsamości narodo-	- wie, jakiej jest narodowości i że mieszka w Polsce zna symbole narodowe (fla-

patriotycznego w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej)	wej; - wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej.	ga, godło, hymn); - wie, że Polska znajduje się w Europie; - rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej.
Umiejętności ponadpodstawowe: - trafnie ocenia postępowanie swoje i innych; - dokonuje samooceny; - wie, jak należy się zachować w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi; - chętnie i zgodnie współpracuje z rówieśnikami i z dorosłymi.		

Edukacja przyrodnicza. Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody ożywionej i nieożywionej.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt	- rozróżnianie roślin i zwierząt, obserwacje przyrodnicze w terenie; - poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin i zwierząt; - zaznajamianie się z korzyściami, jakie przynoszą środowisku zwierzęta; - poznawanie zagrożeń dla człowieka ze strony przyrody; - rozumienie i stosowanie w praktyce zasad ochrony środowiska przyrodniczego; - pojmowanie znaczenia wody w życiu ludzi, roślin i zwierząt.	- rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych jak park, las, sad i ogród (działka); - odróżnia gatunki (popularne i znane z otoczenia, hodowli, gospodarstwa, lektur, wycieczki do zoo) na podstawie ich cech charakterystycznych; - rozpoznaje i rozróżnia (na podstawie ogólnej budowy i cech charakterystycznych) drzewo i krzew; - zna części ciała zwierząt (na podstawie gatunków domowych i hodowlanych); - przy pomocy nauczyciela przeprowadza obserwacje przyrodnicze w terenie; - gromadzi, segreguje i zabezpiecza zbiory przyrodnicze według wskazówek nauczyciela; - rejestruje wybrane wyniki obserwacji (używa do tego symboli rysunkowych); - wie, jakie są warunki konieczne do wzrostu roślin w szkolnych uprawach; - jest zaznajomiony z warunkami koniecznymi do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwach domowych, w szkolnych uprawach i hodowlach; - na podstawie informacji dotyczących hodowli zwierząt określa podstawowe warunki konieczne do ich rozwoju (pokarm, powietrze, schronienie, odpoczynek itd.), podejmuje próby porównania ich z własnymi potrzebami; - potrafi pielęgnować rośliny i zwierzęta w klasie oraz prowadzić zespołowo i pod kierunkiem nauczyciela proste uprawy i hodowle (w szczególności w kącie przyrody); - umie wymienić i wskazać na ilustracji główne części roślin; - zna podstawowe etapy rozwoju roślin; - uczestniczy w projektowaniu wycieczki; przy pomocy nauczyciela określa spo-

		soby przygotowania do realizacji wytyczonych celów (zabranie opakowań do zabezpieczania zbiorów, przygotowanie odpowiedniej odzieży itd.); - potrafi przyporządkować wybrane rośliny i zwierzęta do poznanych środowisk przyrodniczych (wybór na podstawie obserwacji prowadzonych podczas różnego typu wycieczek, pracy w ogródku szkolnym, lektury); - zna sposoby przystosowania zwierząt do poszczególnych pór roku (odloty ptaków, zapadanie w sen zimowy); - wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku (niszczenie szkodników przez ptaki); - wymienia niebezpieczeństwa grożące ze strony roślin (trujące owoce, liście, grzyby); - rozumie, że niektóre zwierzęta mogą być groźne dla człowieka (np.: niebezpieczne i chore zwierzęta); - zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych (huragan); - chroni przyrodę (nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie); - zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (wypalanie ściernisk, zatrucie powietrza, wyrzucanie odpadów); - pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato; - potrafi zilustrować doświadczenie, w którym w hodowli roślinnej zabrakło wody; - wie, jakie znaczenie ma woda w życiu ludzi, zwierząt i roślin; - zdaje sobie sprawę, że należy oszczędzać wodę i segregować śmieci; - rozumie konieczność podlewania roślin w uprawach i pojenia zwierząt w hodowli; - wie, jaki pożytek przynoszą środowisku zwierzęta (niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice); - rozumie, że niektóre zwierzęta mogą być groźne dla człowieka (np.: niebezpieczne i chore zwierzęta) i potrafi zachować należyłą ostrożność w kontakcie z nimi; - zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych (burza, huragan, powódź, pożar); - wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia; - pojmuje sens stosowania opakowań ekologicznych.
2. W zakresie rozumienia	- rozpoznawanie i nazywanie zjawisk	- nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku;

warunków atmosferycznych	atmosferycznych; - rozróżnianie pór roku i wskazywanie typowych dla nich zachowań ludzi i zwierząt; - obserwowanie pogody i rozumienie jej prognoz.	- zna zagrożenia ze strony niektórych zjawisk atmosferycznych i wie, jak zachowywać się w sytuacji zagrożenia; - zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty ptaków, zapadanie w sen zimowy; - rozumie potrzebę pomagania zwierzętom podczas zimy; - ubiera się stosownie do pory roku, nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody; - obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody; - zna kolejność pór roku, potrafi wymienić różnice w pogodzie pomiędzy poszczególnymi porami (m.in. nazywa związane z nimi zjawiska atmosferyczne); - wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu lub w telewizji; - stosuje się do podanych komunikatów o pogodzie, ubiera się odpowiednio do pogody; - podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody.
Umiejętności ponadpodstawowe: - samodzielnie prowadzi proste hodowle; - segreguje śmieci; - uzasadnia potrzebę oszczędzania wody; - wie, że należy szanować przyrodę ożywioną i nieożywioną; - zna nazwy niektórych roślin i zwierząt chronionych.		

Edukacja matematyczna. Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych dzieci.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki	- określanie położenia przedmiotów (na, pod, obok, za, przed, wyżej, niżej, na górze, na dole) w przestrzeni i na kartce papieru; - klasyfikacja i porządkowanie obiektów;	- określa położenie obiektów względem obranego obiektu; - orientuje się na kartce papieru, kiedy ma za zadanie odnaleźć informacje (np. w prawym górnym rogu); - klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np. zwierzęta, zabaw-

	- wyprowadzanie kierunków od siebie i innych osób; - dostrzeganie regularności na rysunku.	- ki, rzeczy do ubrania); - układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące oraz numeruje je; - wybiera obiekt w serii, wskazuje następne i poprzednie; - ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów porównywanych zbiorów; - w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania; - wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) oraz orientuje się na kartce papieru, odnajdując informacje i rysując strzałki we właściwym kierunku; - kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek); - dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla); - zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej.
2.W zakresie liczenia i sprawności rachunkowych	- pojęcie liczby i liczenie obiektów; - poznawanie działań i stosowanie ich w praktyce; - zadania tekstowe.	- sprawnie liczy obiekty oraz dostrzega regularność dziesiętkowego systemu liczenia; - wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wstecz (zakres do 20); - zapisuje liczby cyframi (zakres do 10); - zapisuje liczby cyframi (pełne dziesiątki w zakresie 100); - stosuje znaki działań w rozwiązywaniu zadań z treścią; - wyznacza sumy i różnice, manipulując obiektami; - rachuje w obrębie dodawania i odejmowania na zbiorach zastępczych; - sprawnie dodaje i odejmuje do 10 oraz poprawnie zapisuje te działania; - radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania; - układa zadania z treścią do przedstawionej sytuacji, rysunku i formuły matematycznej; - zapisuje rozwiązanie zadania z treścią, które zostało przedstawione słownie w konkretnej sytuacji; - nazywa dni tygodnia; - orientuje się, do czego służy kalendarz;

		- radzi sobie z dodawaniem i odejmowaniem w zakresie 20, manipulując obiektami; - radzi sobie z dodawaniem i odejmowaniem pełnych dziesiątek w zakresie 100; - stosuje zapis cyfrowy i znaki działań w rozwiązywaniu zadań z treścią.
3.W zakresie pomiaru	- długości; - ciężaru; - płynów; - czasu.	- mierzy długości obiektów i porównuje je, posługując się linijką; - potrafi ważyć przedmioty; - różnicuje przedmioty lżejsze i cięższe; - wie, że towar w sklepie pakowany jest według wagi; - odmierza płyny kubkiem i miarką litrową; - nazywa dni tygodnia i miesiące w roku; - orientuje się, do czego służy kalendarz i potrafi z niego korzystać; - rozpoznaje czas na zegarze w zakresie orientacji w ramach czasowych zajęć szkolnych i obowiązków domowych.
4.W zakresie obliczeń pieniężnych	- znajomość banknotów i monet; - liczenie pieniędzy.	- zna wartość nabywczą monet; - rozpoznaje będące w obiegu monety i banknot o wartości 10 zł; - wie, czym jest dług i konieczność spłacenia go; - radzi sobie w sytuacjach kupna i sprzedaży.
Umiejętności ponadpodstawowe - wykonuje i kończy rozpoczęte zadanie; - sprawnie wykonuje ćwiczenia mające na celu określenie kierunków, stosunków przestrzennych oraz wskazanie cech wielkościowych; - rozumie i sprawnie rozwiązuje zadania tekstowe; - pojmuje i stosuje w praktyce pojęcia: <i>centymetr, kilogram, litr, godzina</i>; - oblicza upływ czasu na zegarze (pełne godziny); - sprawnie posługuje się pieniędzmi (do 10 zł); - potrafi zaplanować zakupy.		

Zajęcia komputerowe.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie posługiwania	- obsługa komputera;	- posługuje się komputerem w zakresie uruchamiania programu i korzysta z my-

się komputerem		szy;
2.W zakresie bezpieczeństwa pracy z komputerem	- zdrowotne i wychowawcze ograniczenia w korzystaniu z komputera.	- wie, jak korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia; - stosuje się do ograniczeń dotyczących używania komputera.

Zajęcia techniczne. Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwanie i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie wychowania technicznego	- poznawanie i obsługiwanie urządzeń; - działalność konstrukcyjna dzieci.	- zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (sokowirówka, czajnik elektryczny, suszarka do włosów, mikser, odkurzaczy, zegar); - posługuje się urządzeniami domowymi, nie psując ich; - wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i wykorzystują dziś siły przyrody (wiatr, woda); - wykonuje prace papierowe zgodnie z podaną instrukcją (wycina, zagina, skleja); - buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu; - konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy; - majsterkuje, wykonując np. latawce, wiatraczki, tratwy; - buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np. szałas, namiot, waga, tor przeszkód.
2.W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych	- posługiwanie się narzędziami i urządzeniami; - bezpieczeństwo komunikacyjne; - organizacja warsztatu pracy.	- rozumie zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych; - wie, jak bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze); - zna zasady bezpiecznego i prawidłowego korzystania ze środków komunikacji; - utrzymuje porządek wokół siebie (stolik, sala zabaw, szatnia, ogród); - sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku; - orientuje się, jak należy zachować się w sytuacji wypadku, np. powiadomić dorosłych.
Umiejętności ponadpodstawowe:		
- zna właściwości podstawowych materiałów przyrodniczych; - poznał właściwości materiałów papierniczych; - potrafi łączyć, np. kleić papier, bibułę; - posługuje się prostymi narzędziami;		

- wie, dlaczego należy oszczędnie gospodarować materiałami;
- organizuje własną pracę i doprowadza ją do końca;
- ma świadomość konieczności właściwej organizacji pracy;
- rozumie, że jako uczestnik ruchu drogowego jest zobowiązany do przestrzegania zasad bezpieczeństwa.

Wychowanie fizyczne. Kształtowanie sprawności fizycznej dzieci i edukacja zdrowotna.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie elementów wychowania zdrowotnego	- wiedza na temat ochrony własnego zdrowia; - zasady zachowania wobec niepełnosprawnych.	- dba o prawidłowy sposób siedzenia w ławce, przy stole itp.; - wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia; - rozumie, że chorobom można zapobiegać poprzez: właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną, szczepienia ochronne i przestrzeganie higieny; - właściwie zachowuje się w sytuacji choroby; - jest świadomy, że nie może samodzielnie zażywać leków; - wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji, pomaga im.
2. Rozwijanie sprawności fizycznej	- sprawność fizyczna zgodnie z regułami.	- chwycić piłkę, rzucać ją do celu i na odległość, toczyć ją i kołować; - pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne; - wykonywać ćwiczenia równoważne; - dba o to, aby prawidłowo siedzieć w ławce, przy stole itp.; - wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia i że można im zapobiegać poprzez szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną, przestrzeganie higieny; - właściwie zachowuje się w sytuacji choroby; - wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych (np. środków czystości, środków ochrony roślin); - wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji i pomaga im.

KLASA II

Edukacja polonistyczna.

Treści nauczania		Umiejętności
1. Korzystanie z infor-	- słuchanie wypowiedzi;	- słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela i kolegów,

macji	- uczestniczenie w rozmowie; - odpowiadanie na zadane pytania i udzielanie odpowiedzi; - samodzielne wypowiadanie się na podany temat.	rozumie je; - głośno i po cichu czyta ze zrozumieniem różne krótkie teksty; - korzysta z biblioteki; - korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, materiałów pomocniczych, encyklopedii, słowników; - rozpoznaje teksty użytkowe, np. zawiadomienia, listy do bliskich, życzenia z różnych okazji, zaproszenia.
2. Analiza i interpretacja tekstów kultury	- kodowanie i odkodowywanie informacji; - uważne słuchanie i rozumienie tekstów czytanych przez dorosłych; - zainteresowanie książką i rozwijanie umiejętności czytelnich.	- systematycznie poszerza zakres słownictwa; - wyodrębnia w utworze osoby, zdarzenia oraz fragmenty tekstu i zdania dotyczące określonego tematu; - recytuje wiersze z uwzględnieniem intonacji, siły głosu, tempa, pauz; - czyta krótkie teksty o życiu dzieci w innych krajach; - korzysta, pod kierunkiem nauczyciela, z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych; - czyta lektury wskazane przez nauczyciela; - stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, własnymi zainteresowaniami, czytаныmi i wysłuchanymi tekstami, oglądanymi sztukami teatralnymi.
3. Tworzenie wypowiedzi	- pisanie – stosowanie poprawności graficznej i zasad kaligrafii; - podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o języku; - posługiwanie się w praktyce elementarnymi zasadami ortografii.	- tworzy kilkuzdaniowe ustne i pisemne wypowiedzi na określony temat; - dba o kulturę wypowiedzi i stosuje zwroty grzecznościowe; - zna alfabet, potrafi wskazać różnicę między głoską i literą; - dzieli wyrazy na sylaby; - wyróżnia wyrazy w zdaniach i zdania w tekście; - pisze czytelnie i płynnie wyrazy oraz zdania z uwzględnieniem właściwego kształtu liter, poprawnego ich łączenia, jednolitego nachylenia oraz właściwego rozmieszczenia; - przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł; - pisze z pamięci i ze słuchu krótkie teksty, dba o poprawność ortograficzną i interpunkcyjną (w podstawowym zakresie); - w miarę możliwości samodzielnie wykonuje prace domowe.
Umiejętności ponadpodstawowe: - czyta poprawnie, płynnie, wyraziście i ze zrozumieniem krótkie teksty; - sprawnie korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników; - czyta krótkie teksty wybrane przez siebie; - samodzielnie korzysta z podręczników, ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych; - czyta lektury i wyczerpująco wypowiada się na temat ich treści;		

- samodzielnie tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne na określony temat;
- bezbłędnie przepisuje krótkie teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł;
- poprawnie pisze z pamięci i ze słuchu;
- samodzielnie wykonuje prace domowe.

Edukacja muzyczna.

Treści nauczania		Umiejętności
4. W zakresie wychowania do odbioru muzyki	- nauka tekstów na pamięć; - śpiewanie; - muzykowanie; - słuchanie, zabawy przy muzyce.	- śpiewa piosenki zbiorowo z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki; - wykonuje inscenizacje piosenek i zabaw przy muzyce; - potrafi zatańczyć wybrane układy taneczne (krakowiak, polka); - wykonuje i interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych; - rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej; - słucha utworów muzycznych i rozpoznaje niektóre z nich; - wyraża swe doznania na różne sposoby.
5. W zakresie wychowania do tworzenia muzyki	- uczestniczenie w koncertach i innych prezentacjach muzycznych; - kulturalne zachowywanie się na koncercie.	- interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych; - akompaniuje do piosenek i zabaw; - improwizuje głosem i na instrumentach, zgodnie z podanymi zasadami; - improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego; - tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy; - swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki i utwory instrumentalne.
Umiejętności ponadpodstawowe: - śpiewa piosenki jednogłosowo indywidualnie z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki; - odtwarza dźwięki gamy z towarzyszeniem nagrania lub instrumentu; - wykonuje staranne ilustracje do wysłuchanej muzyki; - bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek; - gra ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych mu instrumentach muzycznych; - zna kolejność dźwięków gamy i potrafi je zaśpiewać.		

Edukacja plastyczna.

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie rozpoznawa-	- architektura (także architektura	- uczestniczy w życiu kulturalnym swojego środowiska rodzinnego i szkolnego;

nia wybranych dziedzin sztuki	zieleni), malarstwo, rzeźba, grafika	- poznaje placówki kultury działające w pobliżu miejsca zamieszkania.
2.W zakresie wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych	- wypowiedzi plastyczne w technikach płaskich; - tworzenie prac w technikach przestrzennych.	- w pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia; - w swoich pracach uwzględnia wielkość, kształt i barwę; - stara się przedstawiać i wyrażać własne przeżycia, obserwacje, marzenia, wyobrażenia, otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji.
3. W zakresie przygotowania do korzystania z medialnych środków przekazu	- ilustrowanie różnych scen i sytuacji; - stosowanie narzędzi multimedialnych w realizacji własnych zadań twórczych.	- próbuje określać dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy; - próbuje rozróżniać niektóre dziedziny działalności twórczej człowieka: architekturę, sztuki plastyczne, fotografię, film, telewizję, internet.
Umiejętności ponadpodstawowe: - zna czasopisma dla dzieci – ich strukturę i tematykę; zdjęcia ludzi w gazetach; ulubione czasopisma; reportaże uczniowskie; gazeta szkolna – jej działy i organizacja; - wymienia różnice między faktem a opinią o fakcie, rzeczywistością a fikcją; rozróżnianie, istota i sztuka fotografowania; reportaże fotograficzne; fotografie a rzeczywistość – porównywanie zdjęć; - analiza i ocenianie programów telewizyjnych i radiowych.		

Edukacja społeczna.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie odróżniania dobra i zła w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi	- odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; - współpraca z innymi i przestrzeganie reguł; - troska o własne bezpieczeństwo i	- stara się oceniać postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe; - rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, a także właściwie na nie reaguje; - zna numery telefonów pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer

	ochrona innych.	alarmowy 112; - stara się właściwie reagować w sytuacjach trudnych i niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia; - nawiązuje pozytywne kontakty w grupie; - zna prawa i obowiązki ucznia; - wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób; - szanuje pracę własną i innych, wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; - potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi; - wie, do kogo zwrócić się o pomoc.
2. W zakresie kształtowania poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej	- uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki; - poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających; - dostosowywanie oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny; - zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców.	- wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej i lokalnej; - poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie; - podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości; - akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; - rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer); - uczy się współpracować z innymi w różnych sytuacjach; - zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach; - poznaje swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz region, w którym mieszka; - wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka.
6. W zakresie wychowania patriotycznego w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej)	- kształtowanie tożsamości narodowej; - wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej.	- zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej; - wie, że są ludzie zasłużeni dla Polski i świata.
Umiejętności ponadpodstawowe: - zna i opowiada o życiu rodziców, życiu dziadków, wydarzeniach z przeszłości, które miały miejsce za życia rodziców i dziadków, mówi także o pamiątkach i zdjęciach rodzinnych; - sąsiedzi naszej szkoły, środowisko szkoły, sąsiedzi moich rodziców, sąsiedzi bliscy i dalecy; - wymienia instytucje życia publicznego w naszej miejscowości i w stolicy kraju (parlament; prezydent; rząd; sądy).		

Edukacja przyrodnicza

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt	- rozpoznawanie roślin i zwierząt, obserwacje przyrodnicze w terenie; - poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin i zwierząt; - zaznajamianie z korzyściami, jakie przynoszą środowisku zwierzęta; - poznawanie zagrożeń dla człowieka ze strony przyrody; - znajomość i stosowanie w praktyce zasad ochrony środowiska przyrodniczego; - rozumienie znaczenia wody w życiu ludzi, roślin i zwierząt.	- wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski; - wylicza i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne; - rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy; - wie, że człowiek powoduje zniszczenia w przyrodzie; - rozumie wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt; - zna znaczenie wybranych skał i minerałów; - poznał podstawowe zasady zdrowego odżywiania; - wie, że należy stosować się do zaleceń lekarzy; - dostrzega niebezpieczeństwa związane z kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie.
2. W zakresie rozumienia warunków atmosferycznych	- rozpoznawanie i nazywanie zjawisk atmosferycznych; - poznawanie pór roku i wskazywanie typowych dla nich zachowań ludzi i zwierząt; - obserwowanie pogody i rozumienie jej prognoz.	- obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, uczy się formułować wnioski; - dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności; - rozumie niebezpieczeństwa związane z zjawiskami atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżycy).
Umiejętności ponadpodstawowe: - składniki pogody: temperatura, ciśnienie, opady, wiatr, nasłonecznienie, zachmurzenie; - znaczenie deszczu: powódzie, susza; - urządzenia do obserwacji i pomiarów stanów pogody; - budowa roślin warzywnych; - drzewa i krzewy owocowe; - rozwój rośliny „od nasienia do nasienia”; - zwierzęta żyjące w sadach; - przyrodażywiona i nieożywiona. Ja jako obserwator przyrody; - naturalne ukształtowanie terenu; - oddychanie roślin i zwierząt.		

Edukacja matematyczna.

Treści nauczania		Umiejętności
1. Figury geometryczne, symetrie	- określanie położenia; - rysowanie; - obwody.	- rysuje odcinki o podanej długości; - rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: <i>koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt</i>; - odróżnia i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie; - rysuje figury symetryczne; - rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach.
2.W zakresie liczenia i sprawności rachunkowych	- pojęcie liczby i liczenie obiektów - poznawanie działań i stosowanie ich w praktyce; - zadania tekstowe.	- przelicza zbiory w zakresie 100; - zapisuje liczby cyframi; - liczy dziesiątkami w zakresie 100; - liczy setkami w zakresie 1000 (w przód i w tył); - porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 100 (słownie i z użyciem znaków <, >, =); - dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100; - sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania; - rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka; - mnoży i dzieli w pamięci liczby w zakresie 50; - sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie; - rozwiązuje proste zadania tekstowe; - rozwiązuje proste zadania tekstowe na porównywanie różnicowe; - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII.
3.W zakresie pomiaru	- długości; - ciężaru; - płynów; - czasu.	- dokonuje obliczeń użytecznych w życiu, związanych z długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem; - stosuje pojęcia: pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny; - posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek długości, pojemności, czasu, masy; - oblicza długości linii łamanych; - mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary; - waży przedmioty, używa jednostek masy, wykonuje proste obliczenia. stosuje określenia <i>kilogram, pół kilograma</i>; - odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: <i>litr, pół litra, ćwierć litra</i>; - odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: <i>pół godziny, kwadrans</i>,

		<i>minuta;</i> - wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny); - dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące); - zapisuje i porządkuje chronologicznie daty; - odczytuje temperaturę.
4.W zakresie obliczeń pieniężnych	- znajomość banknotów i monet; - liczenie pieniędzy.	- dokonuje prostych obliczeń pieniężnych (cena–ilość–wartość).
Umiejętności ponadpodstawowe: - rozwiązuje trudniejsze zadania tekstowe; - sprawnie dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100; - sprawnie posługuje się tabliczką mnożenia w zakresie 50; - wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000; - sprawnie odczytuje wskazania zegara oraz dokonuje obliczeń zegarowych.		

Zajęcia komputerowe.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie posługiwania się komputerem	- obsługa komputera.	- używa mysz i klawiaturę; - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego; - posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; - korzysta z opcji w programach.
2.W zakresie bezpieczeństwa pracy z komputerem	- zdrowotne i wychowawcze ograniczenia w korzystaniu z komputera.	- wie, że praca przy komputerze męczy wzrok i nadwyręża kręgosłup; - ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu; - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, internetu i multimedialnych.
3.Wyszukiwanie i korzystanie z informacji	- korzystanie z informacji.	- przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe zna stronę swojej szkoły - dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie
4.Tworzenie tekstów i rysunków	- tworzenie.	- wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania.

Zajęcia techniczne: Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwanie i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie wychowania technicznego	- poznawanie i obsługiwanie urządzeń; - działalność konstrukcyjna dzieci.	- dowiadyuje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble; - poznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty); - zna podstawowe narzędzia i przyrządy; - rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy); - rozróżnia rodzaje budowli: budynki mieszkalne, wieże, tunele i mosty; - rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarkę.
2.W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych	- posługiwanie się narzędziami i urządzeniami; - bezpieczeństwo komunikacyjne; - organizacja warsztatu pracy.	- uczy się planować kolejne czynności; - uczy się dobierać właściwy materiał i narzędzia; - potrafi pracować indywidualnie i w zespole; - utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy; - uczy się odmierzać potrzebną ilość materiału; - potrafi ciąć papier; - uczy się montować modele z papieru i tworzyw sztucznych, np. latawce, samoloty, makiety; - bezpiecznie korzysta z urządzeń technicznych, narzędzi i materiałów; - dostrzega niebezpieczeństwa związane z ruchem drogowym oraz pozostawianiem bez opieki dorosłych.
Treści ponadpodstawowe: - rozróżnia rodzaje budowli: biurowe, przemysłowe; - zna zasady działania prostych urządzeń.		

Wychowanie fizyczne.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie elementów wychowania zdrowotnego	- wiedza na temat ochrony własnego zdrowia;; - zasady zachowania wobec niepełnosprawnych.	- dba o czystość ciała i zęby zębów oraz o higienę osobistą; - stara się dbać o ład i porządek w otoczeniu; - przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych; - rozumie konieczność systematycznej kontroli stanu zdrowia;

		- dostrzega niebezpieczeństwa związane z zatruciami pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, alkoholem, papierosami, lekami, ogniem oraz urządzeniami elektrycznym i gazowymi; - potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy; - wie, jak właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia.
2. Rozwijanie sprawności fizycznej	- przestrzeganie reguł .	- poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne; - systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa.
3. Trening zdrowotny	- pozycje; - reagowanie na sygnały.	- przyjmuje pozycje wyjściowe i ustawienia do ćwiczeń; - reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe; - pokonuje przeszkody, skacze i biega; - wykonuje proste ćwiczenia równoważne w różnych układach.
4. Sporty i wypoczynek	- gry.	- rzuca i chwyta, kołduje i toczy piłkę; - bierze udział w grach i zabawach sportowych; - stara się respektować zasady gier i zabaw; - stara się właściwie reagować na zwycięstwo i porażkę.

KLASA III

Edukacja polonistyczna

Treści nauczania		Umiejętności
1. Korzystanie z informacji	- słuchanie wypowiedzi; - uczestniczenie w rozmowie; - odpowiadanie na zadane pytania; - samodzielne wypowiadanie się na podany temat.	- uważnie słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela i kolegów, rozumie je; - czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem oraz wyciąga wnioski; - korzysta z czyteln i biblioteki; - wykorzystuje różne źródła wiedzy i informacji, np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników; - rozpoznaje teksty użytkowe, np. notatki do kroniki, zawiadomienie, list, zaproszenie, życzenia z różnych okazji;
2. Analiza i interpretacja tekstów kultury	- kodowanie i odkodowywanie informacji; - uważne słuchanie i rozumienie tekstów czytanych przez dorosłych;	- systematycznie poszerza zakres słownictwa; - wskazuje w tekście odpowiedni fragment i argumentuje swój wybór; - recytuje wiersze (z uwzględnieniem intonacji, siły głosu, tempa, pauz, akcentu logicznego) oraz krótkie fragmenty prozy; - czyta książki i czasopisma wskazane przez nauczyciela i wypowiada się na ich

	- zainteresowanie książką i rozwijanie umiejętności czytelniczych.	- temat; - stawia pytania związane z wydarzeniami z życia, wypowiedziami nauczyciela i innych osób oraz z omawianymi tekstami; - korzysta z podręczników, ćwiczeń, zeszytów i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela.
3. Tworzenie wypowiedzi	- pisanie – stosowanie poprawności graficznej i zasad kaligrafii; - podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o języku; - posługiwanie się w praktyce elementarnymi zasadami ortografii.	- swobodnie tworzy kilkuzdaniowe ustne i pisemne wypowiedzi na określony temat; - potrafi napisać krótkie opowiadanie, list, opis, zaproszenie, zawiadomienie, ogłoszenie, notatkę, życzenia; - dba o kulturę wypowiedzi; - zna alfabet, potrafi wskazać różnicę między głoską i literą; - dzieli wyrazy na sylaby; - wyróżnia wyrazy w zdaniach i zdania w tekście; - pisze (czytelnie i płynnie w zeszycie w jedną linię) zdania i krótkie teksty z zachowaniem poprawnego kształtu liter, proporcji oraz właściwego rozmieszczenia; - przepisuje teksty z podręcznika, tablicy i innych źródeł; - zapisuje teksty z pamięci i ze słuchu, dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną i interpunkcyjną; - w miarę możliwości samodzielnie wykonuje prace domowe.
Umiejętności ponadpodstawowe: - układa swobodne, spójne wypowiedzi i wielozdaniowe opowiadania twórcze na podstawie przeżyć, obserwacji, obcowania z kulturą, czytanej literatury; - rozumie sens wypowiedzi; - słucha poleceń, wypowiedzi nauczyciela i innych rozmówców; - mówi o zdarzeniach i zaobserwowanych zjawiskach; - opowiada treści wysłuchanych i przeczytanych utworów; - czyta z podziałem na role; - umie czytać cicho ze zrozumieniem, potrafi opowiedzieć o treści przeczytanego utworu po jednorazowym przeczytaniu; - wyróżnia opowiadania, opisy i dialogi w utworach literackich; - umie określić nastrój w utworze; - odróżnia wiersz od prozy; - czytelnie i płynnie pisze w zeszycie w jedną linię zdania i krótkie teksty z zachowaniem prawidłowego kształtu liter i połączeń; - pisze swobodne teksty i opowiadania z zachowaniem trójczłonowej budowy; - tworzy pytania do wywiadu; - sporządza wykaz np. zabytków historycznych i przyrodniczych; - układa twórcze opowiadania.		

Edukacja muzyczna

Treści nauczania		Umiejętności
7. W zakresie wychowania do odbioru muzyki	- nauka tekstów na pamięć; - śpiewanie; - muzykowanie; - słuchanie i zabawy przy muzyce.	- śpiewa piosenki ze słuchu, zbiorowo, z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki; - śpiewa z pamięci hymn narodowy; - gra proste melodie ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych mu instrumentach melodycznych; - gra proste rytmy na instrumentach perkusyjnych; - inscenizuje piosenki i zabawy przy muzyce; - wykonuje i interpretuje ruchem zmiany dynamiczne słuchanych utworów muzycznych; - wykonuje ćwiczenia rytmiczne i reaguje ruchem na zmianę rytmu; - rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej; zna podstawowe pojęcia; - słucha utworów muzycznych i rozpoznaje niektóre z nich; - rozróżnia ludzkie głosy (sopran, bas); - rozpoznaje brzmienie niektórych instrumentów melodycznych i perkusyjnych; - poznaje podstawowe formy muzyczne: ab, aba; - wyraża różnymi środkami charakter emocjonalny muzyki, np. malując ilustracje do słuchanych utworów; - tańczy podstawowe kroki, np. krakowiaka, polki, tańca kaszubskiego.
8. W zakresie wychowania do tworzenia muzyki	- uczestniczenie w koncertach i innych prezentacjach muzycznych; - kulturalne zachowywanie się na koncercie;	- akompaniuje do piosenek i zabaw; - improwizuje głosem i na instrumentach, zgodnie z podanymi zasadami; - improwizuje melodie do zrytmizowanych wierszy oraz do podanego tematu rytmicznego; - tworzy ilustracje muzyczne do opowiadań i wierszy oraz swobodnie interpretuje ruchem tematy rytmiczne, piosenki i utwory instrumentalne.
Umiejętności ponadpodstawowe: - śpiewa piosenki jednogłosowo indywidualnie z zastosowaniem zmian tempa, artykulacji i dynamiki; - określa charakter i nastrój utworu muzycznego; - rozpoznaje barwy czterech głosów ludzkich oraz brzmienie niektórych instrumentów; - chętnie gra krótkie utwory z nut na wybranym instrumencie; - rozróżnia style w muzyce;		

- wie, do jakich grup należą poznane instrumenty;
- zna wybrane przyśpiewki ludowe i wie, z którego regionu pochodzi dana melodia;
- rozwija zainteresowania muzyczne;
- gra na wybranym instrumencie melodycznym proste kompozycje własne;
- potrafi zaprezentować fragment układu tanecznego według własnego pomysłu.

Edukacja plastyczna

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie rozpoznawania wybranych dziedzin sztuki	- architektura (także architektura zieleni), malarstwo, rzeźba, grafika.	- uczestniczy w życiu kulturalnym swojego środowiska; - zna placówki kultury działające na jego terenie; - wie, co to jest przekaz medialny; wykorzystuje przekazy medialne we własnej twórczości. rozumie; że nie wolno naruszać praw autora.
2. W zakresie wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych	- wypowiedzi plastyczne w technikach płaskich; - tworzenie prac w technikach przestrzennych.	- w swoich pracach plastyczno-technicznych korzysta z różnych technik plastycznych, wykorzystuje różnorodne materiały, przybory i narzędzia; - w swoich pracach uwzględnia wielkość, kształt, barwę i fakturę; - w swoich pracach przedstawia i wyraża własne przeżycia, obserwacje, marzenia, wyobrażenia, otaczającą rzeczywistość przyrodniczą i społeczną oraz świat fantazji; - projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji; - przyczynia się do upowszechniania kultury w środowisku szkolnym; - realizuje proste projekty, mające na celu kształtowanie własnego wizerunku.
3. W zakresie przygotowania do korzystania z medialnych środków przekazu	- ilustrowanie różnych scen i sytuacji; - stosowanie narzędzi multimedialnych w realizacji własnych zadań twórczych.	- określa dziedziny sztuk plastycznych, specjalności zawodowe, czynności, narzędzia, działy sztuki użytkowej, związek funkcji i formy; - rozróżnia dziedziny działalności twórczej człowieka: architektura, sztuki plastyczne, fotografika, film, telewizja, internet, rzemiosło artystyczne, sztuka ludowa; - rozpoznaje wybrane dzieła sztuki należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; - posługuje się podstawowymi pojęciami z dziedziny sztuki.
Umiejętności ponadpodstawowe: - określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz;		

- podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak: kształt, barwa, faktura, w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne);
- realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych);
- opowiada o początkach kina;
- wie, jak powstają programy telewizyjne (wizyta w studio telewizyjnym);
- wie, wie, czym są radio i audycje radiowe oraz prasa i rodzaje prasy, wie także, jak czytamy gazety;
- wie, że w mass mediach istnieje reklama; zróżnicuje między reklamami w czasopiśmie, radiu i telewizji; swoje ulubione reklamy; reklama – jej zadania; czego dowiadujemy się z reklamy; świat w reklamie telewizyjnej;
- potrafi w różnorodnych formach plastycznych wyrazić swoje przeżycia, nastroje, obserwacje;
- potrafi wyróżnić części postaci ludzkiej, zwierzęcej i roślin, nazywa ich kształty, proporcje i barwy;
- wypowiada się za pomocą linii i plamy;
- potrafi zachować rytm i symetrię w tworzonych przez siebie kompozycjach;
- zna kolory podstawowe i pochodne oraz barwy ciepłe i zimne.

Edukacja społeczna

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie odróżniania dobra i zła w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi	- odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami; - współpraca z innymi i przestrzeganie reguł; - troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych.	- ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe; - rozpoznaje akustyczne sygnały alarmowe w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych i właściwie na nie reaguje; - zna numery telefonów pogotowia ratunkowego, policji i straży pożarnej oraz numer alarmowy 112; - właściwie reaguje w sytuacjach trudnych i niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia; - nawiązuje pozytywne kontakty w grupie; - zna prawa i obowiązki ucznia; - uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność; - wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób; - poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie; - podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości; - respektuje prawo innych do wypoczynku; - akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości i tradycji kulturowej; - potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi;

		- wie, do kogo zwrócić się o pomoc; - współpracuje z innymi w różnych sytuacjach; - zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach.
2. W zakresie kształtowania poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej	- uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki; - poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających; - dostosowywanie oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny; - zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców.	- wykazuje poczucie przynależności do rodziny oraz społeczności szkolnej i lokalnej; - wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka; - rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek rodziny i różnych społeczności (np. dziecko, kolega, widz, pasażer); - zna swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz nazwę regionu, w którym mieszka; zna tradycje tego regionu; - rozumie konieczność utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami; - szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; - wie, że trzeba dostosować swoje wymagania do sytuacji ekonomicznej rodziny.
3. W zakresie wychowania patriotycznego w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej)	- kształtowanie tożsamości narodowej; - wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej.	- zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej; - wie, że są ludzie zasłużeni dla Polski i dla świata; - wykazuje poczucie tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej.
Umiejętności ponadpodstawowe: - jest otwarty na nowe sytuacje i potrafi się w nich odnaleźć; - zna i zawsze przestrzega praw oraz chętnie wypełnia obowiązki ucznia i dziecka; - chętnie uczestniczy w działaniach charytatywnych na rzecz potrzebujących; - wie, że należy dbać o poprawne relacje z innymi ludźmi.		

Edukacja przyrodnicza

Treści nauczania		Umiejętności
1. W zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt	- rozpoznawanie roślin i zwierząt, obserwacje przyrodnicze w terenie; - poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin i zwierząt; - poznawanie korzyści, jakie zwierzęta przynoszą środowisku; - poznawanie zagrożeń dla człowieka ze strony przyrody; - rozumienie i stosowanie w prak-	- wylicza charakterystyczne cechy krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego i górskiego; - wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu naszego kraju; - wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne; - potrafi opisać życie w wybranych ekosystemach; - rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy; podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku; - wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek; - zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt;

	tyce zasad ochrony środowiska przyrodniczego.	- zna znaczenie wybranych skał i minerałów; - dostrzega niebezpieczeństwa związane z kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie; - orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt.
2.Ochrona zdrowia	- funkcje organów wewnętrznych; - odżywianie; - zdrowie.	- wyróżnia i nazywa części ciała oraz organy wewnętrzne, np. serce; - zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania się; - rozumie konieczność systematycznej kontroli zdrowia; stosuje się do zaleceń lekarzy (w tym stomatologa); - podejmując różnorodne aktywności, bierze pod uwagę bezpieczeństwo swoje i innych.
3. W zakresie rozumienia warunków atmosferycznych	- rozpoznawanie i nazywanie zjawisk atmosferycznych; - poznawanie pór roku i wskazywanie typowych dla nich zachowań ludzi i zwierząt; - obserwowanie pogody i rozumienie jej prognoz.	- obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, formułuje wnioski; - dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności; - obserwuje zmiany zachodzące w przyrodzie oraz dostrzega ich przyczyny i skutki; - dostrzega niebezpieczeństwa związane ze zjawiskami atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżycy).
Umiejętności ponadpodstawowe: - posługuje się kalendarzem, wie czym jest dekada, miesiąc, kwartał, rok, wiek i tysiąclecie; - zna warunki życia w lesie oraz jego budowę; - rozróżnia rodzaje lasów oraz zna ich znaczenie gospodarcze i przyrodnicze; - wie, na czym polega krążenie wody w przyrodzie; - rozróżnia wody płynące i stojące; - oszczędnie gospodaruje wodą; - zna rodzaje zbóż i maszyny rolnicze; - podaje składniki powietrza; - rozumie, na czym polega oddychanie człowieka; - wskazuje zanieczyszczenia i sposoby zapobiegania zanieczyszczaniu środowiska.		

Edukacja matematyczna

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki	- figury geometryczne; - symetria.	- rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt; - zna i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie; - rysuje figury symetryczne;

		- rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach.
2.W zakresie liczenie i sprawności rachunkowych	- pojęcie liczby i liczenie obiektów; - poznawanie i stosowanie działań w praktyce; - zadania tekstowe.	- liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1; - liczy dziesiątkami w zakresie 100 i setkami w zakresie 1000; - zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000; - porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$); - dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100; - sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania; - rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka; - w pamięci mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia; - sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie; - oblicza długości linii łamanych oraz obwody prostokątów, trójkątów i kwadratów; - dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące); - wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny); - dokonuje prostych obliczeń, używając miar masy i pojemności; - rozwiązuje proste zadania tekstowe; - rozwiązuje zadania tekstowe na porównywanie różnicowe.
3.W zakresie pomiaru	- długości; - ciężaru; - płynów; - czasu.	- dokonuje pomiarów użytecznych w życiu związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem - stosuje pojęcia: pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny - posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek długości, pojemności, czasu i masy; - mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary (<i>metr, centymetr, milimetr</i>), używa pojęcia <i>kilometr</i> w sytuacjach życiowych; - waży przedmioty, używa jednostek masy: <i>kilogram, pół kilograma, dekagram, gram</i>; - odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: <i>litr, pół litra, ćwierć litra</i>; - odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: <i>pół godziny, kwadrans, minuta</i>; - zapisuje daty i porządkuje je chronologicznie; - odczytuje temperaturę; - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII; - rysuje odcinki o podanej długości.

4.W zakresie obliczeń pieniężnych	- znajomość banknotów i monet; - liczenie pieniędzy.	- dokonuje obliczeń pieniężnych (cena–ilość–wartość) i radzi sobie w codziennych sytuacjach wymagających takich umiejętności.
Umiejętności ponadpodstawowe: - dokonuje obliczeń zegarowych (pełne minuty); - sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze.		

Zajęcia komputerowe

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie posługiwania się komputerem	- obsługa komputera.	- posługuje się myszą i klawiaturą; - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego; - posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; - korzysta z opcji w programach.
2.W zakresie bezpieczeństwa pracy z komputerem	- zdrowotne i wychowawcze ograniczenia w korzystaniu z komputera.	- wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwyręża kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne; - ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, internetu i multimedialnych.
Wyszukiwanie i korzystanie z informacji	- korzystanie z informacji.	- przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe i zna stronę swojej szkoły; - dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie; - odtwarza animacje i prezentacje multimedialne.
Tworzenie tekstów i rysunków	- tworzenie.	- wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki oraz wyrazy i zdania; - wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, np. wykorzystując gotowe figury.

Zajęcia techniczne. Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwanie i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci.

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie wychowania technicznego	- poznawanie i obsługiwanie urządzeń; - działalność konstrukcyjna dzieci.	- orientuje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble; - odróżnia rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty); - rozpoznaje podstawowe narzędzia i przyrządy; - poznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy); - rozróżnia rodzaje budowli: budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe oraz wieże,

		tunele i mosty; - rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarkę; - określa wartość urządzeń technicznych z różnych punktów widzenia.
2.W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych	- posługiwanie się narzędziami i urządzeniami; - bezpieczeństwo komunikacyjne; - organizacja warsztatu pracy.	- planuje kolejne czynności; - dobiera właściwy materiał i narzędzia; - potrafi pracować indywidualnie i w zespole; - utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy i wie, dlaczego trzeba to robić; - potrafi odmierzać potrzebną ilość materiału; - umie ciąć papier i tekturę; - montuje modele z papieru i tworzyw sztucznych, np. latawce, samoloty, makiety; - rozumie potrzebę organizowania działania technicznego; - w miarę możliwości montuje obwód elektryczny pod kierunkiem nauczyciela.; - bezpiecznie używa narzędzi, materiałów i urządzeń; - wie, jak bezpiecznie korzystać ze środków komunikacji i poruszać się po drogach (w tym na rowerze).
Treści ponadpodstawowe: - sprawnie korzysta z urządzeń informatycznych: telefon komórkowy, komputer i laptop; - projektuje i wykonuje płaskie i przestrzenne formy użytkowe, uwzględniając zasady kompozycji.		

Wychowanie fizyczne

Treści nauczania		Umiejętności
1.W zakresie elementów wychowania zdrowotnego	- wiedza na temat ochrony własnego zdrowia; - zasady zachowania wobec niepełnosprawnych.	- wie, jak należy się odżywiać, gdy prowadzi się aktywny tryb życia; - przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych; - potrafi wybrać bezpieczne miejsca do zabawy.; - wie, jak właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia; - dba o czystość ciała, prawidłową postawę, zęby, higienę osobistą, czystość odzieży oraz ład i porządek w swoim otoczeniu; - dostrzega niebezpieczeństwa związane z zatruciami pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, używkami, papierosami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznym i gazowymi, molestowaniem seksualnym.
2.Rozwijanie sprawności fizycznej	- przestrzeganie reguł.	- bierze udział w marszobiegach; - poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i proste układy taneczne; - systematycznie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne wzmacniające mięśnie brzucha i kręgosłupa.

3.Trening zdrowotny	- pozycje; - reagowanie na sygnały.	- reaguje ruchem na różne sygnały wzrokowe i dźwiękowe; - pokonuje przeszkody, skacze, biega; - zna wszystkie pozycje wyjściowe do ćwiczeń; - wykonuje ćwiczenia równoważne w różnych układach, kształcące skoczność i zwinność; - wykonuje przewrót w przód.
4.Sporty i wypoczynek	- gry.	- rzuca i chwytą, kozłuje, odbija i toczy piłkę; - jeździ na rowerze, rolkach, wrotkach; - bierze udział w grach i zabawach, a także w zawodach sportowych; - respektuje zasady gier i zabaw oraz podporządkowuje się nim; - właściwie reaguje na zwycięstwo i porażkę.
Umiejętności ponadpodstawowe: - sprawnie korzysta z różnych przyborów gimnastycznych; - systematycznie dba o własną sprawność fizyczną.		

Umiejętności ucznia i jego osiągnięcia po pierwszym etapie edukacji

Dziecko uczęszcza do szkoły nie tylko po to, by poznać nieznane. Ważne jest, by w wyniku zdobywania wiedzy zmieniała się i rozwijała jego osobowość. K. Kuligowska przez pojęcie *osiągnięcia szkolne* rozumie „korzystne zmiany zarówno w sferze instrumentalnej ucznia (w zasobach informacji, w sprawnościach intelektualnych, umiejętności korzystania z tych informacji w działaniu), jak i w sferze kierunkowej (w motywacji do działania, w aspiracjach, uczuciach oraz postawach)¹”.

By ułatwić nauczycielowi sprawdzanie osiągnięć szkolnych, skonstruowano taksonomię celów nauczania. Rozumie się przez nią „hierarchiczny schemat klasyfikacji celów nauczania, ułatwiający pogrupowanie celów, ujawniający ewentualne braki w ich doborze i sformułowaniu, a także pomagający w definiowaniu czynności ucznia, objętych tymi celami i w dopasowywaniu zadań tekstowych do danych czynności²”. Taksonomia ABC B. Niemierki obejmuje dwa poziomy celów: wiadomości i umiejętności, a na każdym z nich – po dwie kategorie celów.

I. WIADOMOŚCI

A. Zapamiętanie wiadomości – uczeń zdobywa gotową wiedzę, która wymaga co najwyżej przegrupowania, by powiązać ją z poprzednio poznanymi faktami. Wiadomości są zapamiętane, kiedy uczeń potrafi odnaleźć je w pamięci, ewentualnie uzupełnić. Powinien umieć pokazać lub powiedzieć jak to zrobić, ale niekoniecznie musi umieć wykonać tę czynność.

B. Zrozumienie wiadomości – obejmuje elementarny poziom rozumienia, który pozwala na operowanie wiadomościami w zakresie niezbędnym na danym szczeblu nauczania.

II. UMIEJĘTNOŚCI

C. Zastosowanie wiadomości w sytuacjach typowych – jest to osiągnięcie wyniku o znaczeniu praktycznym. Oparte jest ono na prawidłowym rozumieniu sytuacji, dostępnych danych, procedur i zasad działania oraz rodzaju oczekiwanego rozwiązania.

D. Zastosowanie wiadomości w sytuacjach nietypowych – obejmuje złożone procedury umysłowe, które służą znalezieniu potrzebnego rozwiązania w sytuacji nietypowej, nowej dla ucznia. Wykorzystywane są wiadomości z różnych dziedzin, a rozwiązanie jest w pewnym stopniu twórcze.

Poniżej przedstawiam dwa schematy:

- sylwetkę ucznia kończącego klasę III;
- poziomy wymagań dla uczniów kończących klasę III w oparciu o taksonomię ABC.

¹ K. Kuligowska *Doskonalenie lekcji*, WSiP, Warszawa 1984, s. 29–30

² B. Niemierko – *Testy osiągnięć szkolnych*, WSiP, Warszawa 1975, s. 173–174.

Orientacyjne poziomy wymagań dla uczniów kończących klasę III

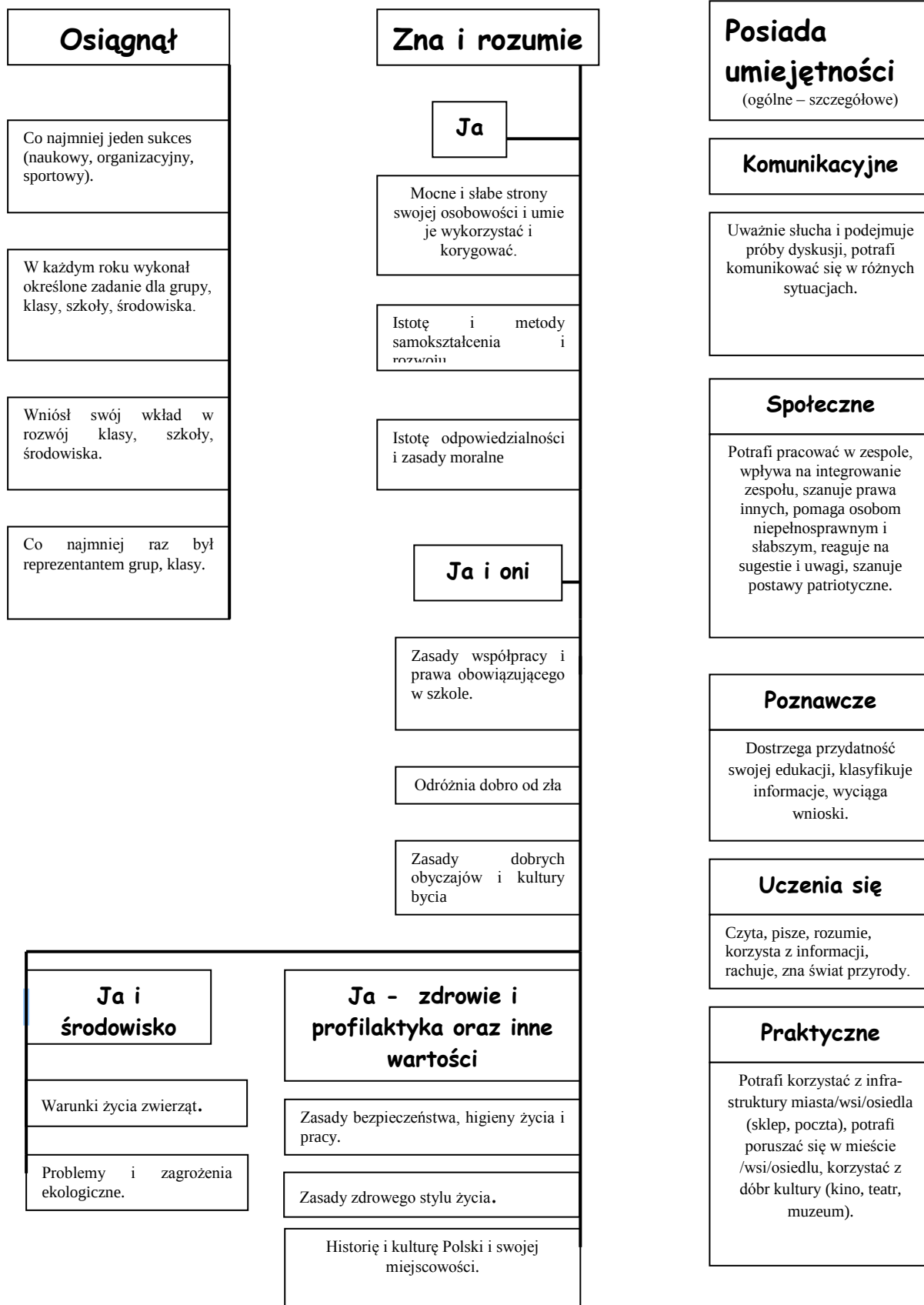
Poziom podstawowy Uczeń pamięta i rozumie Podczas działań wymaga pomocy i zachęty	Poziom wykraczający poza podstawowy Uczeń rozumie, pamięta i stosuje zdobytą wiedzę, umiejętności i nabyte postawy w sytuacjach typowych i problemowych
- uczeń jest samodzielny w kwestiach dotyczących ubioru, estetycznego wyglądu i higieny ciała oraz ładu i porządku w miejscu pracy, ale wymaga systematycznej zachęty, a czasem pomocy ze strony dorosłych; - zna podstawowe zasady poruszania się w budynku szkolnym, na boisku, w klasie oraz w drodze do i ze szkoły; - umiejętnie korzysta z urządzeń sanitarnych; - estetycznie spożywa posiłki; - bezpiecznie posługuje się przyborami i narzędziami oraz zna nowe techniki pracy; - włącza się do urzędnika klasy i kąpeków pracy; - szanuje wytwory pracy własnej i innych; - włącza się do planowania zadań i dąży do ich realizacji; - potrafi dokonać oceny realizacji wybranych przez siebie zadań; - zna zwroty grzecznościowe i stara się je stosować i przestrzegać; - stara się zachowywać należytą postawę podczas wyjść poza teren szkoły, zabaw i gier; - umie z godnością ponieść porażkę i cieszyć się wygraną; - Akceptuje odrębność drugiego człowieka; - wypowiada się komunikatywnie; - potrafi słuchać; - zna procedury demokratyczne stosowane w szkole; - zna swoje prawa i obowiązki oraz reguły życia; - podporządkowuje się ustalonym zasadom i normom; - potrafi zrozumiale wyrazić swoje uczucia, poglądy i oczekiwania; - dostrzega tematy, o których warto porozmawiać; - zauważa związki przyczynowo-skutkowe w różnych zachowaniach własnych i innych ludzi; - gromadzi wytwory prac i dokumentację o swoich postępach; - podtrzymuje nawiązane kontakty; - przestrzega ustalonego planu dnia;	- wyróżnia się pełną samodzielnością przy ubieraniu się, dbałości o estetyczny wygląd, higienę osobistą oraz w przestrzeganiu ładu i porządku w tornistrze, w miejscu pracy oraz w swoim pokoju; - porusza się bezpiecznie w budynku szkolnym, w klasie i w drodze ze szkoły oraz pomaga innym w bezpiecznym poruszaniu się; - estetycznie nakrywa stół do posiłku i kulturalnie zachowuje się przy stole; - umiejętnie posługuje się wszystkimi przyborami, narzędziami, materiałami i nowymi technikami; - przejawia inicjatywę w urządzaniu klasy i kąpeków pracy, opiekuje się nimi; - projektuje i planuje zadania dla siebie i innych, kieruje ich realizacją; - potrafi samokrytycznie ocenić jakość wykonania podjętych zadań i wyciągnąć wnioski dla doskonalenia swojej pracy; - wykazuje nawyki kulturalnego zachowania wobec kolegów i starszych osób; - akceptuje odrębność drugiego człowieka, jest tolerancyjny i uczynny w kontaktach z innymi; - łatwo nawiązuje kontakty, jest komunikatywny i otwarty, potrafi w rozwiniętej formie wyrazić własne uczucia, poglądy i oczekiwania; - zachowuje się kulturalnie w kinie, teatrze, muzeum i podczas koncertów; - uważnie i kulturalnie słucha, gdy ktoś mówi; - Konsekwentnie stosuje poznane procedury demokratyczne, współpracując z innymi; - potrafi ustalać zasady i normy w podejmowanych działaniach oraz umie je przestrzegać i stara się, żeby inni również je przestrzegali; - podejmuje dyskusję na tematy budujące niepewność i wyciąga właściwe wnioski; - umie wyjaśnić przyczyny zachowań własnych oraz innych osób i wyciągnąć wnioski w odniesieniu do ustalonych norm życia i własnych doświadczeń;

- wie, jaką rolę odgrywa w rodzime, rozumie wzajemną pomoc i włącza się do codziennych prac; - zna tradycje rodzinne, zajęcia rodziców i umie o nich opowiedzieć; - pamięta adres swojego miejsca zamieszkania i adres szkoły; - ma wiedzę o swojej rodzinnej miejscowości i o kraju (nazwa, barwy, symbole, historia hymnu, stolica, główne miasta i rzeki, osobliwości turystyczne i gospodarcze oraz legendy); - zna mapę Polski i potrafi wskazać na niej kierunki oraz inne znaki; - rozumie i zna zasady ochrony środowiska i przestrzega je; - wymienia nazwy środowisk naturalnych, roślin i zwierząt chronionych; - zachęcony gromadzi informacje o najbliższym środowisku i o swoich zainteresowaniach i potrafi je prezentować; - korzysta z biblioteki i wskazanych źródeł informacji; - ma wiedzę o zagrożeniach zdrowia i życia; - rozpoznaje i przestrzega znaki drogowe i sygnały alarmowe o niebezpieczeństwie; - posługuje się prostą informacją techniczną; - zna urządzenia techniczne w domu i w szkole i potrafi bezpiecznie się nimi posługiwać; - potrafi swobodnie i poprawnie wypowiadać się w rozwiniętej formie na określony temat oraz na tematy związane z lekturą, oglądanymi filmami i spektaklami teatralnymi; - czyta głośno, płynnie i poprawnie; - czytając po cichu, rozumie komunikat wypowiedziany wprost i potrafi odczytać sens utworu; - umie odnaleźć w tekstach informacje wskazane przez nauczyciela; - wyróżnia wiersz od prozy; zna kilka baśni, wygłasza wiersze; - pisze płynnie z wykorzystaniem zasad pisowni; - potrafi korzystać ze słownika ortograficznego i innych słowników; - umie poprawnie napisać swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; - potrafi samodzielnie napisać opowiadanie, sprawozdanie i list; - rozróżnia takie formy wypowiedzi, jak list, opowiadanie, opis i dialog; - rozpoznaje rodzaje zdań: (pojedyncze, pojedyncze rozwinięte i złożone) oraz zdania (oznajmujące, pytające i wskazujące) i potrafi samodzielnie je zredagować oraz napisać;	- nawiązuje, podtrzymuje i rozwija kontakty z innymi; - Konsekwentnie przestrzega ustalonego planu dnia i potrafi wskazać płynące z tego walory i korzyści; - aktywnie uczestniczy w życiu rodziny, zna jej zwyczaje, tradycje, upodobania i obowiązki; - chętnie opowiada o życiu swojej rodziny; - zna swój adres zamieszkania i adres szkoły; - wie, kto jest patronem szkoły i umie o nim opowiadać; - ma wiedzę o swojej miejscowości, jej osobliwościach, położeniu i zajęciach mieszkańców; - zna nazwę, barwy, symbole, stolicę i najważniejsze karty historii swego kraju; - umie wskazać na mapie Polski: stolicę, główne miasta, rzeki, góry, niziny, wyżyny, jeziora oraz kierunki; - dba o swoje zdrowie i życie oraz czuwa nad bezpieczeństwem innych; - potrafi sporządzić tzw. zieloną receptę; - wie, jak zachować się w zagrożonych i niebezpiecznych sytuacjach; - posługuje się prostą informacją techniczną; - rozumie i odczytuje różne informacje z tabel i wykresów, z którymi zapoznał się w szkole; - potrafi bezpiecznie obchodzić się z urządzeniami technicznymi w domu i w szkole; - wypowiada się swobodnie i poprawnie w rozwiniętej formie na podane tematy oraz na tematy związane z lekturą, oglądanymi filmami, spektaklami teatralnymi i eksponatami; - uprawia twórczość słowną; - współredaguje klasową gazetkę albo kieruje jej wybranym działem; - czyta głośno, poprawnie, płynnie oraz z odpowiednią intonacją; - po cichym czytaniu tekstu rozumie komunikat ukryty i wypowiedziany wprost przez nadawcę; - potrafi wyszukać w tekstach różne fragmenty, wskazać dialogi, opisy, opowiadania itp. - odróżnia wiersz od prozy; - wskazuje zwroty poetyckie, rymy i wersy, opisuje obraz poetycki;
--	--

- rozpoznaje podstawowe części mowy (rzeczownik, czasownik, przymiotnik); - rozróżnia wyrazy o podobnym i przeciwnym znaczeniu; - umie dzielić wyrazy na sylaby i przenosić poprawnie wyraz; - potrafi posługiwać się w praktyce liczbami i czterema działaniami arytmetycznymi; - dokonuje drobnych obliczeń w pamięci; - zna tabliczkę mnożenia i dzielenia w zakresie 100; - umie uporządkować liczby w kolejności rosnącej i malejącej; - dokonuje analizy zadania, dostrzegając związki między danymi i potrafi dobrać odpowiednie działanie; - rozwiązuje łatwiejsze zadania tekstowe podane ustnie, zilustrowane i podane na piśmie; - dokonuje praktycznych obliczeń dotyczących kalendarza, zegara, długości, ciężaru i pieniędzy; - przeprowadza samodzielnie łatwe pomiary; - potrafi rozpoznać podstawowe kształty figur geometrycznych (koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt); - oblicza obwody kwadratów, prostokątów i trójkąt; - umie rysować proste przedmioty i figury geometryczne; - zna barwy podstawowe i umie je łączyć oraz wykorzystywać w plastycznym przedstawianiu różnych przedmiotów i przeżyć; - umie ilustrować opisy słowne; - wykonuje proste czynności techniczne przy tworzeniu różnych przedmiotów; - potrafi kulturalnie zachowywać się w ośrodkach kultury i sztuki; - zna niektóre znaki muzyczne; - uważnie słucha muzyki; - rozróżnia dźwięki wysokie i niskie oraz rytm, tempo i nastrój w muzyce; - umie zaśpiewać kilka piosenek; - gra na instrumentach perkusyjnych; - zna podstawowe tańce.	- zna omawiane baśnie, legendy, umie wygłosić wiersze z pamięci; - pisze płynnie i poprawnie z wykorzystaniem zasad pisowni; - korzysta ze słownika ortograficznego i innych słowników; - potrafi poprawnie napisać swoje imię i nazwisko oraz adres zamieszkania; - umie napisać opowiadanie, opis, sprawozdanie, list, życzenia i podziękowanie oraz krótki dialog; - pisze opowiadania twórcze; - zna wszystkie rodzaje zdań i umie je samodzielnie redagować; - rozróżnia w mowie i piśmie podstawowe części mowy: rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki; - potrafi dokonać poprawnej analizy zdania, wydzielając za pomocą pytań wyrazy oznaczające czynność, sprawcę czynności i wyrazy określające; - rozpoznaje i tworzy grupy wyrazów o podobnym i przeciwnym znaczeniu oraz wyrazy pokrewne; - umie przenosić wyrazy i dzielić je poprawnie na sylaby; - rozróżnia samogłoski i spółgłoski; - zna biegle alfabet i umie z niego korzystać przy porządkowaniu wyrazów oraz podczas korzystania ze słowników i dokumentacji; - potrafi poprawnie i biegle posługiwać się liczbami i czterema działaniami przy rozwiązywaniu różnych zadań; - dokonuje biegle obliczeń w pamięci (wybranych przypadków); - biegle mnoży i dzieli w zakresie 100; - porządkuje i porównuje liczby i umiejętnie posługuje się znakami równości i nierówności; - potrafi obliczyć działania (dodać, odjąć, pomnożyć, podzielić) z niewiadomą; - rozumie układ dziesiętkowy i potrafi poprawnie zapisywać liczby w jego układzie; - dokonuje samodzielnej analizy zadania tekstowego, dostrzegając związki między danymi. Umie wskazać i zapisać dane nieznane oraz dobrać odpowiednie działania, obliczyć i sformułować odpowiedzi; - sam matematyzuje konkretne sytuacje, ilustruje podane zadania i oblicza; - dokonuje praktycznych obliczeń dotyczących kalendarza, zegara, długości, ciężaru i pieniędzy;
---	---

	- dokonuje obliczeń dotyczących ilości, ceny i wartości towarów; - przeprowadza samodzielnie łatwe pomiary; - rysuje podstawowe kształty figur geometrycznych (prostokąt, kwadrat, trójkąt, koło, prosta, odcinek itp.); - oblicza obwody i boki takich figur jak: prostokąta, kwadratu i trójkąta; - potrafi plastycznie przedstawić różne sytuacje z życia oraz przedmioty z otoczenia za pomocą różnych poznanych technik oraz barw podstawowych i pochodnych; - samodzielnie wykonuje proste czynności techniczne tworząc różne przedmioty użytkowe; - dokonuje samokontroli i samooceny różnych działań; - uważnie słucha muzyki, potrafi wyrazić swoje odczucia w różny sposób; - rozumie i zna niektóre znaki muzyczne; - śpiewa łatwe i ulubione piosenki; - tańczy krakowiaka, trojaka i walczyka; - gra na instrumentach perkusyjnych i proste melodie na flecie prostym; - rozpoznaje muzykę graną na różnych instrumentach np. na skrzypcach, fortepianie, perkusji, trąbce itp. - zna nazwiska kilku wybitnych ludzi i wybitnych Polaków (np. M. Kopernik, H. Dąbrowski, T. Kościuszko, A. Mickiewicz, M. Konopnicka, Gutenberg, K. Makuszyński, J. Brzechwa, H.Ch. Andersen, W. Kossak, J. Matejko, F. Chopin, S. Moniuszko, papież Jan Paweł II itp.) i potrafi o nich powiedzieć kilka zdań, gromadząc wcześniej materiały w oparciu o <i>fiszki prowadzące</i>; - potrafi w sposób ciekawy zaprezentować swoje hobby i zainteresowania.
--	--

Uczeń po klasie III

IV. Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania

Realizacja zakładanych celów wymaga określenia procedur podejmowanych przez dzieci i nauczyciela, które są najbardziej adekwatne do osiągania tych celów. To właśnie procedury, czyli strategie osiągania celów powodują, że konieczne jest tworzenie określonej przestrzeni dla aktywności uczniów. Dlatego istnieje konieczność stosowania wielu sposobów wspierania aktywności dzieci w procesie edukacyjnym na I etapie kształcenia w szkole podstawowej. Dzięki tej różnorodności, będą one zdobywały wiedzę o świecie w kontekście określonych sytuacji praktycznych, emocjonalnych i społecznych.

Zadaniem nauczyciela i szkoły jest stwarzanie uczniom sprzyjających warunków do realizacji zamierzonych celów. To nauczyciel jest osobą, która:

- organizuje proces uczenia się, rozpoznaje i bada potrzeby, oczekiwania, zainteresowania i możliwości uczniów;
- integruje wewnętrzne potrzeby dzieci z wymaganiami programu;
- kreuje warunki do uczenia się, poszukiwania, odkrywania, myślenia i komunikowania się, a także działania i współpracy w grupie;
- uczestniczy w wymianie emocjonalnej, która zachodzi między nim a uczniem, między nim a grupą lub zespołem klasowym;
- opiekuje się dziećmi, przy jego pomocy uczniowie mogą uczyć się aktywnie i samodzielnie.

1. Adaptacja

Nauczyciel powinien zadbać o adaptację dziecka przekraczającego próg szkolny, bowiem, jak pisze D. Gaul – przekroczenie progu szkolnego oznacza dla dziecka wejście w nową, skomplikowaną sytuację. Stopniowe zwiększenie wymagań (...) stawia je przed modyfikacją zachowania. Zmiany te mogą służyć jego dalszemu rozwojowi poznawczemu oraz społecznemu. Wymagania stawiane dziecku nie mogą jednak przekraczać jego możliwości, muszą uwzględniać specyfikę jego rozwoju psychoruchowego.

Adaptacja powinna być zagwarantowana poprzez: zapewnienie poczucia bezpieczeństwa przed i po zajęciach, a ,jeżeli będzie taka potrzeba, dzieci należy objąć opieką świetlicową. Nauczyciel powinien zadbać o integrację zespołu klasowego, zapoznać uczniów z obiektami szkolnymi, pomieszczeniami w szkole i jej pracownikami.

2. Nauczyciel organizatorem pracy dzieci

Zadaniem nauczyciela jest pełnienie funkcji organizatora pracy dzieci i animatora ożywiającego życie wewnętrzne klasy, tak aby każdemu zapewnić indywidualną „drogę” rozwoju.

Dlatego kiedy nauczyciel przekracza próg klasy, powinien zaskakiwać swoich uczniów. Proponuję (na podstawie książki *Jak latać bez skrzydeł*):

- wprowadzić ciekawy element powitania i pożegnania;
- rozłożyć duży arkusz papieru i poprosić, aby uczniowie narysowali to, co ich w danej chwili martwi, porusza lub czego by sobie życzyli;
- zawiesić planszę przedstawiającą termometr i poprosić dzieci, aby zaznaczyły na nim swoje samopoczucie;

- pobudzać ich wyobraźnię – niech ilustrują myśli zawarte w wierszu, a na podstawie ilustracji układają tekst dyktanda, wymyślają wykrywacze smutku i bólu, piszą recepty;
- niekonwencjonalnie zapisywać tematy lekcji, np.: „Spotkanie z poezją”, „Czy ogród ma swoje tajemnice?”, „Na tropach ortografii”, „Spotkanie z barwami jesieni” itp.
- odejść od tego, co typowe w wystroju klasy (np. od gazetek ściennych przygotowanych przez nauczyciela);
- tworzyć sytuacje, w których uczniowie będą odkrywcami i badaczami;
- odejść od tradycyjnych form prowadzenia lekcji w ławkach. „Wszystko” w klasie urządzić tak, aby mały człowiek czuł się w niej bezpiecznie, dobrze i spokojnie, a otaczające go przedmioty kształtowały jego nawyki i odczucia;
- stworzyć z klasy warsztat pracy poprzez wydzielenie części do pracy indywidualnej – samokształceniowej lub relaksacyjnej, a także miejsce do relaksu, do samooceny, autoprezentacji prac plastycznych, technicznych, osobistych przeżyć czy dzielenia się doświadczeniami z procesu uczenia się;
- salę lekcyjną urządzić funkcjonalnie, tak aby inspirowała dzieci do twórczej pracy i samodzielnych poszukiwań. Spróbować razem z uczniami zająć miejsce przy wspólnym stole. Urozmaicać przestrzeń klasową poprzez ustawienie ławek do pracy grupowej, „kręgu dyskusyjnego”, w podkowę albo w literę T. Pamiętać, aby nie były to tylko zabiegi formalne.

3. Organizacja zajęć edukacyjnych

3.1. Indywidualizacja

Rolą nauczyciela jest stwarzanie jak najbardziej różnorodnych i ciekawych sytuacji dydaktycznych służących rozwojowi indywidualnemu i interpersonalnemu. Nauczyciel powinien wspierać dziecko w rozwoju i pomagać mu w zdobywaniu wiadomości i umiejętności. Prof. Anna Brzezińska uważa, że zasada pomagania powinna być dostosowana do:

- obciążeń dziecka (im więcej obciążeń, tym więcej pomocy i wsparcia w różnych formach);
- stawianych wymagań (im więcej wymagań, im wyższy jest stopień ich trudności, tym więcej wsparcia);
- aktualnych kompetencji i możliwości dziecka, czyli potencjału rozwojowego (im wyższy poziom aktualnych kompetencji i możliwości, tym mniejsza pomoc);
- pomoc powinna być „wycofująca się” i to jak najszybciej (ma wzmacniać dziecko w działaniach, a nie je zastępować).

Również § 6.1. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 17 listopada 2010 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1491) wskazuje na obowiązek „indywidualizacji pracy z uczniem na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych, odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia”. Indywidualizowanie to z jednej strony kształtowanie wyjątkowych cech, umiejętności. Z drugiej – z punktu widzenia nauczyciela – oznacza takie dostosowywanie sposobów pracy, aby te indywidualne, osobowe właściwości ucznia mogły się jak najlepiej rozwinąć.

Sprowadzając indywidualizowanie do poziomu konkretnej pracy, nauczyciel powinien odpowiedzieć sobie na pytanie: *W jaki sposób mam organizować tok pracy z uczniem, czyli dostosowywać zasady, metody, formy pracy, oceniania i mierzenia postępów, aby zrealizować zakładane cele i nauczanie było efektywne?*

Zadanie zapisane w języku rozporządzenia należy przenieść na planowanie i realizację procesu edukacyjnego prowadzonego z zespołem uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, aby w wyniku tego procesu mogły zostać zaspokojone specyficzne potrzeby każdego dziecka i aby dziecko mogło się uczyć i nauczyć.

Podstawą efektywnej pracy jest jej zaplanowanie już w momencie jej rozpoczęcia. W tym celu nauczyciel musi podjąć następujące działania:

- rozpoznanie sytuacji dziecka (obserwacja, dokumentacja pedagoga, psychologa i pielęgniarki szkolnej, informacje od wychowawcy, wywiad z rodzicami);
- ustalenie na pewien okres (półrocze, rok szkolny), w odniesieniu do zagadnień programowych, odpowiedzi na pytanie, co i w jaki sposób należy dostosować, aby maksymalnie umożliwić danemu uczniowi opanowanie treści i umiejętności przewidzianych w programie;
- przyjrzenie się strukturze całej klasy oraz określenie, w jaki sposób i dla których uczniów trzeba dostosować metody, formy i środki pracy.

W załączniku nr 1 przedstawiam sposób indywidualizowania zadań ze względu na deficyty rozwojowe.

3.2. Realizacja zadań indywidualnych

Każde dziecko powinno otrzymać szanse podejmowania zadań na miarę możliwości i zainteresowań, które będą stymulowały rozwój i wyposażały ich w bogaty zasób wiedzy oraz umiejętności. Taką możliwość daje wybór i realizacja indywidualnych zadań. Nauczyciel przygotowuje „Tablicę do planowania” (załącznik nr 2) – przygotowuje bank zadań i rozmawia o nich z uczniami. Każde dziecko podejmuje decyzję, wybierając takie zadania, które chce wykonać w danym tygodniu (wiąże się to z odpowiedzialnością za ich wykonanie). Na koniec tygodnia uczniowie powinni rozliczyć się z zaplanowanych przez siebie zadań. Taka praca stwarza wszystkim dzieciom możliwość osiągnięcia sukcesu, bo każdemu może się coś szczególnie udać. Ponadto taka forma pracy zmusza do odpowiedzialności za wykonane zadania. Zmierza do uzupełnienia braków i rozbudza zainteresowania.

3.3. Projektowanie pracy z uczniami

Nauczyciel powinien zadbać o to, aby uczniowie zaangażowali się „cali sobą” załącznik nr 3, w tym celu należy:

- ograniczyć stosowanie metod podających, służących przekazywaniu gotowych wiadomości;
- stosować metody i techniki aktywizujące, sprzyjające samodzielności myślenia i działania, a także kształtowaniu pozytywnej motywacji do uczenia się;
- organizować pracę w taki sposób, aby uczniowie mieli okazję zaspokajać swoje potrzeby (bezpieczeństwa, uznania, kontaktów społecznych, komunikacji, aktywności, samorealizacji);
- wykorzystywać na zajęciach odpowiednio dobrane środki dydaktyczne;
- tworzyć małe grupy, które wymuszają aktywność wszystkich jej uczestników i sprzyjają obiektywnej ocenie i samoocenie;

- stwarzać sytuacje, w których uczniowie stają się eksperymentatorami i odkrywcami;
- uczenie się jest efektywne, gdy angażuje nie tylko umysł, ale i emocje, a także gdy daje uczniom możliwość bycia częściej twórczym niż odtwórczym.

3.4. Wspieranie zdolności i uzdolnień

Założeniem nowoczesnej szkoły jest przede wszystkim stymulowanie rozwoju uczniów i wyposażanie ich w bogaty zasób wiedzy oraz umiejętności. Szkoła powinna być miejscem, w którym stwarza się atmosferę sprzyjającą wszechstronnemu rozwojowi, gdzie istnieją optymalne warunki do wykorzystania uczniowskiego potencjału. Biorąc pod uwagę indywidualność każdego dziecka, powinniśmy umożliwić im rozwijanie talentów, kształtowanie własnej osobowości, a także przygotować do dalszego zdobywania wiedzy. Podejmowane działania powinny obejmować trzy obszary: nauczyciel–uczeń, nauczyciel–rodzic, uczeń–uczeń.

Nauczyciel–uczeń

- Wskazywanie dodatkowych źródeł wiedzy i informacji:
 - opracowanie listy książek wartościowych dla uczniów;
 - tworzenie instrukcji dla uczniów przy wykonywaniu zadań projektowych lub „doświadczeń poszukujących”.
- Motywowanie i nagradzanie:
 - zachęcanie do tworzenia różnego rodzaju niezwykłych książek, np.: „Klasowe zeszyty ćwiczeń niezwykłych”, tomiki poetyckie, własne książki, zbiory baśni;
 - uciekać od schematyzmu – stosować atrakcyjne i różnorodne formy oraz metody pracy dydaktycznej.
- Stwarzanie okazji do prezentacji własnych dokonań:
 - na terenie zespołu klasowego;
 - na terenie szkoły;
 - poza szkołą.
- Stosowanie nowoczesnych metod nauczania:
 - metody aktywizujące;
 - ćwiczenia rozwijające twórcze myślenie;
 - freinetowskie techniki pracy.
- Kształcenie wielopoziomowe i zróżnicowane, indywidualizacja:
 - grupy jednorodne (tworzą je uczniowie o zbliżonym poziomie wiedzy i podobnych kompetencjach);
 - grupy zróżnicowane (tworzą je uczniowie o zróżnicowanych uzdolnieniach i wiadomościach),
 - zróżnicowanie pracy domowej.
- Organizacja kół zainteresowań:
 - wynika z potrzeb, ma ciekawą i atrakcyjną formę;
 - stwarza okazję do rozwijania i odkrywania zdolności;
 - daje poczucie swobody, rozwija inicjatywę;
 - stanowi źródło inspiracji do samorozwoju.

Nauczyciel–rodzic

- Wymiana informacji i doświadczeń.

- Zebrania klasowe prowadzone metodą warsztatową.
- Akademia wychowania rodzinnego.
- Współdział w procesie edukacyjno-wychowawczym – znajomość i współtworzenie programu wychowawczego i profilaktyki szkolnej, zachęcanie rodziców do dzielenia się swoimi pasjami i zainteresowaniami z dziećmi, udział w uroczystościach szkolnych i klasowych.

Uczeń–uczeń

- Integracja zespołu klasowego.
- Praca w grupach nie tylko na lekcji, ale również podczas realizacji projektów długoterminowych.
- Współpraca z pedagogiem szkolnym – pomoc w rozwiązywaniu problemów.
- Aktywny udział w realizacji programów edukacyjnych.
- Stosowanie samooceny.

4. *Kąciki zainteresowań do zajęć o charakterze rozwojowym, intelektualnym i społecznym*

Zgodnie ze swoją koncepcją zakładam, że klasa powinna być warsztatem pracy. W związku z tym należy wydzielić część do pracy indywidualnej (samokształceniowej czy relaksacyjnej), jak również „kącik-dywan” – miejsce do relaksu, samooceny, prezentacji prac plastycznych i technicznych, dzielenia się osobistymi przeżyciami i doświadczeniami z procesu uczenia się. Wszyscy uczniowie wraz z nauczycielami usytuowani powinni być przy wspólnym stole z możliwością rozstawienia stolików do pracy indywidualnej i grupowej oraz tworzenia kręgu dyskusyjnego. Klasa ma tętnić życiem, aby uczniowie mieli jak najwięcej możliwości twórczego działania. Kąciki zainteresowań:

4.1. *Badanie i poszukiwanie wiadomości, dokumentacja*

Materiał:

- skrzynka katalogowa zadań z samokontrolą oraz problemowo-wiodących;
- Biblioteka Pracy – broszury dokumentacji źródłowej do samodzielnej pracy;
- czasopisma, albumy, ilustracje;
- mapy, globusy, magnetofon, zbiór filmów, kamera, aparat fotograficzny, rzutnik piśma;
- skrupulatnie prowadzony indeks wszystkich materiałów, umożliwiający szybkie odnalezienie i odkładanie fiszek, książek itp.

4.2. *Eksperymentowanie*

Materiał:

- zbiór przyrządów i narzędzi do doświadczeń przyrodniczych, fizycznych i chemicznych oraz odpowiednie broszury;
- teczki problemowe;
- szkolne/klasowe muzeum;
- zbiór różnych surowców i minerałów;
- zielnik, okazy flory i fauny;
- barometr, deszczomierz, wiatromierz, termometr;
- mikroskop, lupy.

4.3. *Twórczość, ekspresja i przekaz graficzny*

Materiały:

- kserokopiarka, maszyna do pisania;
- drukarka z niezbędnymi akcesoriami.

4.4. *Twórczość, ekspresja i przekaz artystyczny*

Materiał:

- materiały do linoryctwa;
- płytota, nagrania magnetofonowe;
- zestaw farb wodnych i gwaszowych, pędzle, kredki, glina, masy papierowa i solna;
- instrumenty.

5. ***Klasa jako miejsce twórczej pracy.*** Zadaniem nauczycieli jest motywowanie i inspirowanie uczniów do podejmowania wysiłku poprzez stosowanie różnych technik i form pracy oraz respektowanie praw i potrzeb dzieci. Należą do nich:

5.1. *Respektowanie praw i potrzeb dzieci ze szczególnym zwróceniem uwagi na prawo do:*

- akceptacji;
- autentyzmu;
- dialogu;
- ciągłości edukacyjnej;
- wyrażania własnych myśli;
- swobodnego wyboru;
- tworzenia, projektowania i przekształcania;
- doświadczania ról społecznych;
- życia w harmonii z otaczającym światem.

5.2. *Treści i techniki pracy związane z:*

- postrzeganiem siebie (swoich uczuć i zachowań),;
- postrzeganiem innych ludzi (jesteśmy podobni do siebie i różnimy się, tolerancja dla inności, więzi uczuciowe, przyjaźń, wzajemna pomoc);
- życiem w grupie rówieśniczej;
- życiem w rodzinie;
- zagrożeniem człowieczeństwa.

5.3. *Treści i techniki związane z postrzeganiem świata:*

- moja okolica (wieś, miasto, osiedle) i jej otoczenie – teren działalności poznawczej i twórczej,
- każdy człowiek ma swoją ojczyznę – winien okazywać jej przywiązanie, poznać jej tradycję i historię, być odpowiedzialnym obywatelem,
- stopniowe przybliżanie dzieciom takich treści, sytuacji i wydarzeń, aby rozumiały, dlaczego **E u r o p a j e s t n a s z ą w s p ó l n o t ą.**

6. *Włączanie rodziców w edukację dzieci* (załącznik nr 4)

Idea wiodąca programu – **tworzenie środowiska pracy i życia dziecka** – narzuciła szeroki zakres tematyki wychowawczej i form realizacyjnych stosowanych w określonych warunkach środowiskowych, dlatego bardzo ważna jest organizacja współpracy z rodzicami. W tym celu polecam (przed rozpoczęciem roku szkolnego uczniów klas pierwszych) przedstawienie rodzicom planów działalności wychowawczo-dydaktycznej, a także zapoznanie z podręcznikami. Zachęcam również do zorganizowania konsultacji indywidualnych na tematy:

- co powinna wiedzieć wychowawczyni o moim dziecku;
- pozytywne i negatywne przejawy zachowania u mojego dziecka oraz zachowania moje (rodzica).

Ponadto współdziałanie ze środowiskiem rodzinnym może dotyczyć:

- wspólnego planowania działań na rzecz urządzenia klasy/pracowni;
- organizacji comiesięcznych spotkań z rodzicami, podczas których będą informowani o postępach rozwoju dzieci oraz kolejnych etapach i zadaniach ich edukacji;
- organizacji spotkań indywidualnych (nauczyciel–dziecko–rodzice), podczas których rodzice wraz z dzieckiem czynnie uczestniczą w procesie oceniania i samooceny osiągnięć ucznia;
- umożliwiania rodzicom oglądania zajęć lekcyjnych, jak również możliwość współkreowania zajęć pozalekcyjnych;
- udziału rodziców w imprezach w ramach wewnętrznego życia klasy (wycieczki rodzinne do lasu, zabawy andrzejkowe, mikołajki, wycieczki do muzeów i na wystawy, wycieczki autokarowe, wyjścia do kina, teatru, organizacja świąt itp.).

7. *Współdziałanie nauczyciela z dziećmi*

Zadaniem nauczyciela jest pełnienie funkcji organizatora pracy dzieci, animatora ożywiającego życie wewnętrzne klasy. Każdemu uczniowi stara się on zapewnić indywidualną „drogę” rozwoju. Nauczanie i wychowanie nie ma „tworzyć” dziecka, ale ma pomagać w jego rozwijaniu.

Umiejętności pedagogiczne nauczyciela podczas zajęć mają wyrażać się w pomaganiu dzieciom tak, aby pracę wykonały samodzielnie. Stworzone i organizowane sytuacje wychowawcze mają inspirować uczniów do autentycznego działania poprzez:

- tworzenie klimatu partnerstwa między uczniami i nauczycielami przez wzajemne kulturalne zachowywanie się oraz przestrzeganie kultury słowa;
- gromadzenie wiedzy, informacji o postępach i zachowaniu poszczególnych uczniów podczas różnorodnych działań;
- stosowanie form pracy pozwalających na swobodny wybór technik i zadań do wykonania;
- planowanie pracy (np. imprez, zadań) na cały miesiąc;
- ocena i samoocena jakości wykonania zadań;
- stosowanie różnorodnej twórczości i eksponowanie jej podczas imprez;
- pełnienie różnorodnych ról w klasie, rozliczanie się z powierzonych zadań przed zespołem;
- zdobywanie sprawności;
- wystawy arcydzieł, aukcje;

- wzajemną pomoc w realizacji zadań;
- stosowanie technik, gier, zabaw i treningów różnorodnych form ekspresji słownej, plastycznej i teatralnej pobudzających dzieci do otwartości, szczerości oraz mówienia o swoich sukcesach i porażkach, o różnicach i podobieństwach w przeżywaniu uczuć;
- bazowanie na różnych źródłach przeżyć, takich jak: książka, pisemko dziecięce, teatr, wycieczka, impreza, słuchanie muzyki, korespondencja;
- „krąg dyskusyjny” na tematy zgłoszone w „skrzynce pomysłów” (tematy zgłaszane przez nauczyciela, rodziców i uczniów);
- wspólne planowanie wycieczek oraz zadań do wykonania w związku z poznawaniem miejscowości i okolicy;
- różnorodne formy ekspresji na podstawie przeżyć i obserwacji;
- korespondencję;
- gazetkę wychowawczą;
- pisemko dziecięce;
- kronikę klasową;
- przygotowanie i przeprowadzanie wywiadów;
- tworzenie albumów i teczek problemowych;
- prace badawcze (obserwacje, hodowle, pomiary);
- wystawy;
- spotkania z korespondentami;
- wyjazdy na tzw. zielone szkoły.

8. *Scholaris* – portal wiedzy dla nauczycieli

Nauczyciel w planowaniu swojej pracy może skorzystać z portalu Scholaris, który gromadzi i udostępnia użytkownikom różnorodne pliki. Są tam zgromadzone scenariusze lekcji, prezentacje multimedialne, filmy, grafiki, karty pracy, testy, sprawdziany, poradniki i wiele innych pomocy dydaktycznych (korzystać z niej można podczas zajęć lekcyjnych, wszelkiego rodzaju zajęć pozalekcyjnych, a także w procesie kształcenia indywidualnego lub nauki własnej w domu). Zasoby obejmują wszystkie poziomy kształcenia, przedmioty i zajęcia. Dostęp do nich jest bezpłatny i nie wymaga rejestracji na portalu. Użytkownicy mogą wyszukiwać potrzebne materiały przez filtry: przedmiot, typ zasobu lub etap edukacyjny, natomiast po zalogowaniu do portalu otrzymują dodatkowo osobiste konta, na których mają możliwość budowania własnych zasobów oraz opracowania autorskich lekcji. Zgromadzone pomoce nie tylko przekazują wiedzę teoretyczną z wykorzystaniem różnorodnych technik nauczania, ale rozwijają umiejętność praktycznego wykorzystania nowoczesnych technologii, uczą przeszukiwania i selekcjonowania informacji dostępnych w internecie, zachęcają do samodzielnego formułowania wniosków oraz doskonałą kompetencje językowe.

Przykład

Tytuł: Rozwijanie zainteresowań matematycznych uczniów z klas I–III szkoły podstawowej

Opis: Uczniowie uzdolnieni matematycznie – jak ich wspierać, jak z nimi pracować?

Rozwijanie zainteresowań matematycznych uczniów z klas I–III szkoły podstawowej prezentacja – materiał z konferencji *Pomóżmy im rozwinąć skrzydła – czego potrzebują uczniowie o różnorodnych zdolnościach*, która odbyła się w dniach 24–25 X 2011 r. w Warszawie.

Etapy edukacyjne: I etap. Edukacja wczesnoszkolna. Kl. 1–3

Typ zasobu: Inne, Poradniki, Prezentacje multimedialne

Przedmiot/Kategoria: Edukacja wczesnoszkolna

Autor: Iwona Fechner-Sędzicka, Barbara Ochmańska, Wiesława Odrobina

Źródło:

www.ore.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1101&Itemid=1355

Projekt Scholaris – portal wiedzy dla nauczycieli wdraża Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie.

V. Kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Zgodnie z rozporządzeniem MEN w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych w klasach I–III szkoły podstawowej śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych są ocenami opisowymi.

Ocenianie ma charakter ciągły, dotyczy całego procesu uczenia się oraz efektów działalności uczniów, ma wspierać szkolną karierę ucznia i motywować go do dalszej pracy.

Ocena powinna:

- uwzględniać kompetencje dziecka w momencie rozpoczęcia nauki;
- uwzględniać relacje pomiędzy rozpoczęciem nauki a jej zakończeniem;
- respektować i dostrzegać wkład pracy dziecka i jego wysiłek.

Ocenianie powinno służyć dziecku i nauczycielowi, aby mogli właściwie korygować swoje dotychczasowe postępowanie. Przyjmując za A. Brzezińską i E. Misiorną:

- dobre ocenianie uruchamia refleksję nad sobą – jak działałam, jak bardzo się angażuję w to, co robię, co osiągam, co mogę zmienić w swym sposobie działania;
- dobre ocenianie to takie, które dostarcza informacji zwrotnych odnoszących się do tego, jak działałam i co osiągam;
- dobre ocenianie wymaga jasno sformułowanych kryteriów, ze względu na które analizowany jest proces działania dziecka i uzyskiwany przez niego efekt.

Wobec powyższego, planując ocenianie w swojej klasie warto postawić sobie kilka pytań:

- Co będę oceniała?
- W jaki sposób?
- Jakie przyjmę kryteria?
- Jak będę gromadziła informacje o osiągnięciach uczniów?
- W jaki sposób i kogo będę powiadamiała o postępach dzieci?

Ocenianie to sposób kontroli i ocena efektów edukacyjnych uczniów. Polega na gromadzeniu informacji o wychowankach, który jest integralną częścią procesu uczenia się i nauczania.

Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej wpływa ze znajomości rozwoju dziecka na tym etapie. Pozwala spojrzeć na szkołę z perspektywy ucznia, a więc:

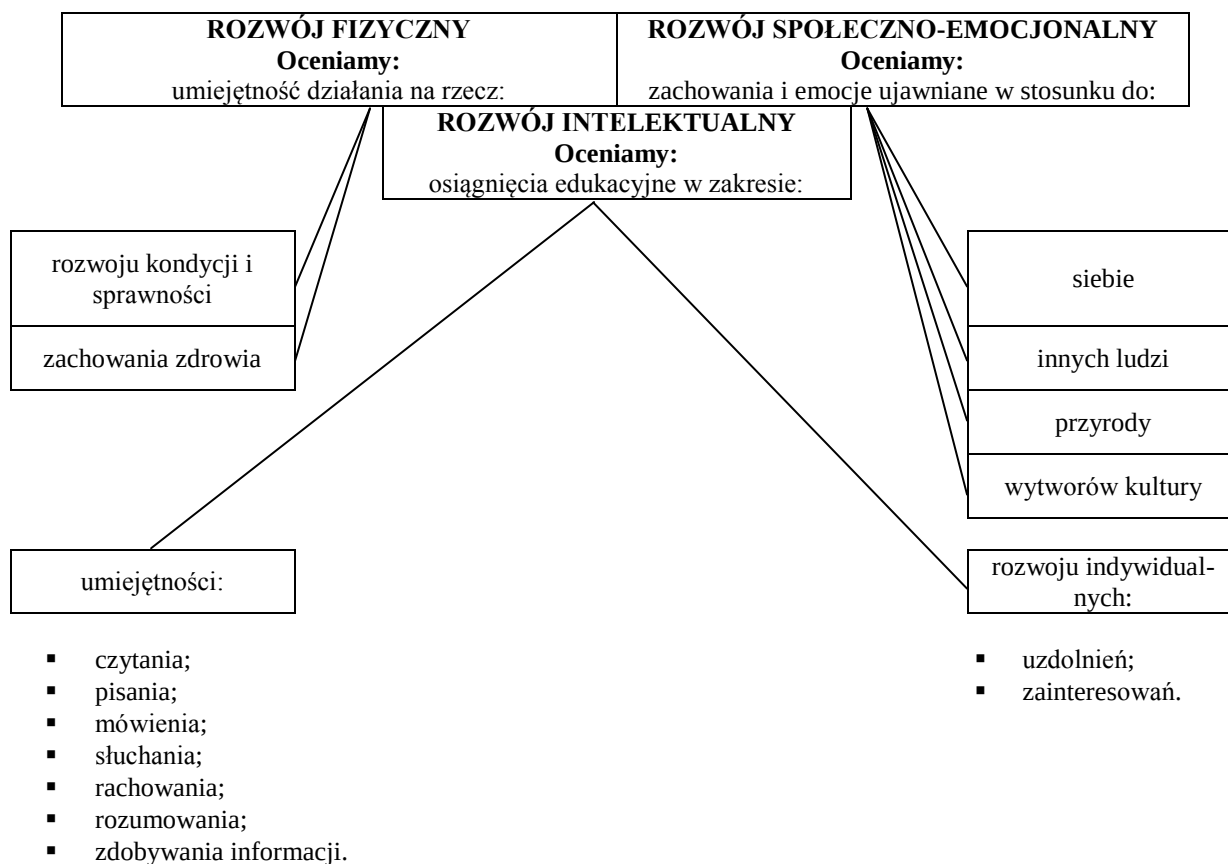
- jako na miejsce, w którym można coś dostać, zdobyć wiedzę o świecie, o samym sobie, rozwinąć różnorodne umiejętności oraz wzbogacić swoje dotychczasowe doświadczenia;
- w drugiej dopiero kolejności, jako na miejsce, w którym oczekuje się od dziecka „dawania”, ujawniania swojej dotychczasowej wiedzy i wykorzystania dotąd nabytych umiejętności.

Precyzowanie oczekiwań wobec dziecka (modyfikacja schematu zamieszczonego [w:] A. Brzezińska, E. Misiorna: *Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej*) jest podstawą jego oceny. Nauczyciel określa je na podstawie znajomości rozwoju ucznia i jego możliwości oraz wymogów określonych w realizowanym programie nauczania.

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w całościowym, harmonijnym rozwoju. Zatem, *przedmiotem oceniań szkolnego czynimy postępy w rozwoju ucznia.*

Przedmiot oceny: całościowy rozwój dziecka

Program „Smakowanie świata” proponuje następujące metody sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów:

1. Wstępna diagnostyczna ocena rozwoju i możliwości dziecka wstępującego do szkoły:

- dokonujemy jej w I klasie na początku września. Można ją kontynuować przez wszystkie lata edukacji wczesnoszkolnej, śledząc rozwój fizyczny, społeczno-emocjonalny i intelektualny uczniów od pierwszych dni nauki;
- dostarcza informacji o indywidualnych możliwościach i poziomie rozwoju fizycznego i społeczno-emocjonalnego dziecka oraz rozwoju jego funkcji poznawczo-motorycznych, warunkujących osiąganie sukcesów w edukacji szkolnej;
- jest podstawą do wypracowania przez nauczyciela systemu pracy zapewniającego każdemu dziecku maksymalny rozwój.

Podstawą diagnozowania jest:

- obserwacja różnych zachowań dzieci w różnych sytuacjach zadaniowych i społecznych;
- rozmowa z wychowankiem;
- wywiad z rodzicami,
- analiza wszelkich wytworów ucznia.

2. Ocena bieżąca:

- odbywa się każdego dnia w trakcie zajęć szkolnych;
- polega na stałym informowaniu ucznia o jego zachowaniu i postępach;
- to słowna ocena motywująca do aktywności i wysiłku, wyraźnie wskazująca osiągnięcia i to, co należy jeszcze wykonać i usprawnić;
- to ocena bez porównywania z osiągnięciami innych uczniów, bez „polowania” na potknięcia; ma rozwijać, kształtować i stymulować rozwój dziecka.

Arkusze obserwacji (wypełniane przez nauczyciela)

Do wiarygodnych form kontroli i oceny uczniów należy zaliczyć obserwację ucznia za pomocą standardowego arkusza obserwacyjnego, obejmującego nie tylko dające się zmierzyć wyniki w nauce, ale i ogólny rozwój fizyczny, emocjonalny, społeczny i estetyczny dziecka. Wypełniając arkusz, nauczyciel systematycznie notuje uwagi na temat różnych jego osiągnięć i braków, a przez to kształtuje własny pogląd o kierunkach dalszej pracy z danym uczniem. Pomaga to widzieć całościowy obraz osobowości ucznia i wyrażać osobistą, choć zobiektywizowaną ocenę dziecka, której zdaniem jest mobilizowanie go do pracy, zaspokajanie potrzeby akceptacji i spełniania zasady sprawiedliwości. Przykładowy arkusz przedstawiam w załączniku nr 5. Arkusz (jeden na półrocze) podzielony został na pięć miesięcy, ocenie podlegają umiejętności, wiedza i postawy. W tabeli wyszczególniono również miejsce na wpisanie comiesięcznych spostrzeżeń dotyczących pracy w danym okresie, które uzupełniają nauczyciel i uczeń.

„Sprawności i arcydzieła” – ich zadaniem jest mobilizowanie dzieci do maksymalnego, zgodnego z ich możliwościami opanowania sprawności w danej dziedzinie. Uczeń może zdobywać sprawności indywidualnie lub zespołowo. Aby zdobyć daną sprawność, musi wykonać cały szereg prób praktycznych i zadań, określonych w regulaminie, w czasie zgodnym z jego tempem pracy. Zdobywanie danej sprawności kończy się prezentacją arcydzieła. W nagrodę

dziecko otrzymuje symbol danej sprawności, który zostaje wklejony do dzienniczka (załącznik nr 6). Zdobyte przez uczniów sprawności pomagają zorientować się nauczycielowi w szczególnych uzdolnieniach i zamiłowaniach dziecka oraz trafniej określić sposoby pokierowania jego dalszym kształceniem.

Karta osiągnięć i postępów ucznia

Uwzględnia postępy w zakresie czytania, pisania, sprawności matematycznych, twórczości i zachowania. Wypełnia ją uczeń lub nauczyciel, zamalowując na odpowiedni kolor znaczek w każdym momencie procesu edukacyjnego według skali:

- kolor zielony – doskonale, samodzielnie,
- dobrze, z niewielką pomocą,
- nie potrafię.

Karta osiągnięć wklejona jest do „karnetu ucznia” i na bieżąco udostępniana rodzicom. Po uzyskaniu przez uczniów co najmniej czterech zielonych znaczków z danego zakresu (czytanie, pisanie, sprawności matematyczne i zachowanie) nauczyciel nanosi kolor zielony na „kartę postępów”. Na tych kartach widać indywidualny rozwój poszczególnych uczniów, a ocena odzwierciedla postęp każdego dziecka – załącznik nr 7.

Portfolio

Portfolio jest dokumentem zbierającym wyniki pracy, o jego kształcie decyduje dziecko. Metoda uczy wartościować własną pracę, skłania ucznia do posługiwania się wieloma kryteriami oceny, pobudza do refleksji, uczy również starannego rozważenia, jakie przykłady pracy mają trafić do portfolio.

Uczeń potrzebuje wskazówki, w jaki sposób analizować swoją pracę – w tym celu uzupełnia arkusz „Dlaczego to mi się podoba?”.

Budowa portfolio

Kategorie:

- Osiągnięcia (wypowiedzi pisemne twórcze i odtwórcze, dzienniczki przeczytanych lektur, inne przykłady ukończonych prac).
- Postępowanie (teksty pisane na brudno, karty pracy, sprawdziany, ocena nauczyciela itp.).
- Samoocena (karty samooceny).

Materiały mogą być układane chronologicznie, na bieżąco może także powstawać spis treści. Wszystkie świadectwa pracy zbierane są w specjalnej teczce. Gdy następuje podsumowanie zajęć, uczniowie zastanawiają się, które świadectwa zostaną w klasie, a które zabiorą do domu. Prace oznaczone symbolem ustanowionym przez dziecko zostają w szkole i są chowane w odpowiadającą im część portfolio, a oznaczone literką „D” zabierane są do domu.

W załączniku nr 8 przedstawiam list motywujący dziecko do prowadzenia swojego „Portfolio – Książki życia”.

Samoocena ucznia

Nauczyciel powinien wdrażać dziecko do samooceny, regularnie współpracować z uczniami, analizując mocne i słabe strony ich pracy. Uczniowie oceniają wówczas własne postawy wobec procesu uczenia się, wyznaczają sobie cele i określają sposoby kontrolowania swych postępów. Ważne jest przede wszystkim, aby przyjmowali odpowiedzialność za własną naukę, zastanawiali się nad swoimi osiągnięciami, oceniali własną pracę, planowali korekty swoich działań, coraz lepiej i wyraźniej postrzegali własne kompetencje.

Umiejętność samooceny można rozbudzać u dzieci, zachęcając ich do:

- poddawania badaniu wytworów swej pracy;
- kontrolowania swych postępów poprzez zbieranie i przechowywanie wszelkich świadectw swojej pracy;
- udokumentowania własnych zainteresowań, wyborów i preferencji;
- współpracy przy zadaniach pisemnych, dzielenia się swymi reakcjami.

Samooocena prowadzi do samorozwoju, wiary we własne możliwości, rodzi odpowiedzialność, aktywność, otwartość i kreatywność.

W załączniku nr 9 przedstawiam zbiór kart do samooceny.

Bilans osiągnięć trzecioklasisty

Pod koniec klasy trzeciej proponuję zachęcić dzieci do posumowania swoich osiągnięć. Taką metodą pracy jest *Bilans osiągnięć trzecioklasisty*. Jest to bilans osiągnięć językowych, matematycznych, przyrodniczych i wyników w rozwoju społecznym, dokonuje się podsumowania w rozwoju samodzielności w zakresie uczenia się. W tym celu warto wykorzystać zainteresowania dzieci, proponując im wykonanie książeczki. Pierwszą czynnością uczniów powinno być sformułowanie tematów – tytułów książeczki, drugą zastanowienie się, jak ten temat przedstawić. W trzecim etapie wspólne ustalenie planu zadań do wykonania w postaci *fiszki poszukującej* (załącznik nr 10).

Po wykonaniu książeczek nauczycielka sporządza *Recenzję* (załącznik nr11) każdej pracy i zwraca ją uczniowi wraz z książeczką. Podczas zajęć każde dziecko czyta recenzję swojej pracy, może zgłaszać wątpliwości, a następnie w otrzymanej *Karcie oceny* (załącznik nr 12) nanosi punkty wystawione za poszczególne zadania i wykonuje wykres osiągnięć.

Po tych zabiegach proponuję zorganizować spotkanie autorów książeczek z rodzicami oraz z dziećmi z innych klas, aby podzielić się swoimi osiągnięciami.

3. Ocena śródroczna:

- redagowana pisemnie na koniec półrocza (styczeń/luty);
- informuje o osiągnięciach ucznia, ale równocześnie zawiera wskazania, nad czym uczeń powinien intensywniej popracować w następnym półroczu, by nie dopuścić do rażących braków edukacyjnych.

4. Ocena roczna – klasyfikacyjna:

- wyrażona na piśmie na koniec roku szkolnego;
- w sposób syntetyczny informuje o osiągnięciach ucznia w danym roku edukacji w zakresie:
 - osiągnięć edukacyjnych;
 - zachowania;
 - osiągnięć szczególnych.

Dokumentacja szkolnych umiejętności dziecka:

1. Teczki prac uczniów (karty pracy, sprawdziany, prace plastyczne) – wszystkie dokumenty i prace nauczyciel powinien przechowywać i udostępniać rodzicom na każdym spotkaniu.
2. Arkusze obserwacji bieżącej – systematycznie oznaczamy na nich poziom osiągnięć uczniów oraz nanosimy ewentualne uwagi i spostrzeżenia.

3. Karta osiągnięć ucznia – raz na dwa miesiące wpisujemy poziom osiągniętych umiejętności ucznia.

Dobrze skonstruowane narzędzia stanowią podstawę rzetelnej oceny, a jednocześnie usprawniają pracę nauczyciela, bowiem najważniejsze w ocenianiu są:

- systematyczność;
- obiektywizm;
- motywowanie do działania;
- sposób przekazywania informacji o osiągnięciach skierowany do uczniów i rodziców;
- udzielenie wskazówek dotyczących dalszej efektywnej pracy.

Kryteria oceniania

Ustala się następujące kryteria wymagań dla poszczególnych poziomów edukacyjnych:

Wybitnie otrzymuje uczeń, który:

- wypowiada się z własnej inicjatywy i wielozdaniowo na różne tematy;
- czyta płynnie, z odpowiednią intonacją, z uwzględnieniem znaków przystankowych;
- czyta z pełnym zrozumieniem tekstu;
- bezbłędnie pisze z pamięci i ze słuchu;
- biegle rozpoznaje i nazywa poznane części mowy;
- potrafi samodzielnie i bezbłędnie napisać opowiadanie i inne prace pisemne;
- doskonale opanował rachunek pamięciowy w obowiązującym zakresie;
- bezbłędnie rozwiązuje proste i złożone zadania tekstowe;
- biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami podczas rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych;
- jest zawsze przygotowany do zajęć;
- ma bogaty zasób wiadomości z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego i stosuje je w praktyce;
- sprawnie i z dużym zaangażowaniem wykonuje ćwiczenia gimnastyczne;
- chętnie śpiewa i angażuje się w zajęcia muzyczne.

Znakomicie otrzymuje uczeń, który:

- wypowiada się wielozdaniowo na różne tematy;
- czyta płynnie, z odpowiednią intonacją, z uwzględnieniem znaków przystankowych;
- czyta tekst ze zrozumieniem;
- przy pisaniu z pamięci i ze słuchu czasami popełnia błędy;
- samodzielnie pisze opowiadania i inne prace pisemne;
- bardzo dobrze opanował rachunek pamięciowy w obowiązującym zakresie;
- rozwiązuje proste i złożone zadania tekstowe;
- sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami podczas rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych;
- chętnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i uczestniczy w zespołowych grach sportowych;
- ma duży zasób wiadomości z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego i potrafi je wykorzystać;
- chętnie śpiewa i uczestniczy w zajęciach muzycznych w klasie.

Zadowolająco otrzymuje uczeń, który:

- wypowiada się pojedynczymi zdaniami na różne tematy;

- czyta płynnie i poprawnie, w odpowiednim tempie, z uwzględnieniem znaków przystankowych, rozumie czytany tekst;
- podczas pisania z pamięci i ze słuchu popełnia nieliczne błędy;
- poprawnie rozpoznaje poznane części mowy;
- z niewielką pomocą pisze opowiadania i inne prace pisemne;
- dobrze opanował rachunek pamięciowy w obowiązującym zakresie;
- poprawnie rozwiązuje proste zadania tekstowe;
- potrafi wykorzystywać zdobyte wiadomości i umiejętności;
- prace plastyczne wykonuje na temat;
- właściwie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne i uczestniczy w grach sportowych;
- ma ogólny zasób wiadomości z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego, potrafi je wykorzystać;
- potrafi zaśpiewać poznane piosenki, nie zawsze chętnie bierze udział w zajęciach muzycznych.

Przeciętnie otrzymuje uczeń, który:

- wypowiada się pojedynczymi zdaniami, udzielając odpowiedzi na zadane pytania;
- czyta w wolnym tempie, nie uwzględnia znaków przystankowych i intonacji, popełnia błędy, jedynie częściowo rozumie czytany tekst;
- przy pisaniu z pamięci i ze słuchu popełnia liczne błędy;
- z pomocą pisze różne prace pisemne;
- liczy w dobrym tempie, czasami popełnia błędy;
- z pomocą rozwiązuje proste zadania tekstowe;
- niechętnie wykonuje prace plastyczne;
- chętnie, ale niedokładnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne, nie zawsze uczestniczy w grach sportowych;
- ma wybiórcze wiadomości z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego;
- nie zawsze zna teksty piosenek, czasami angażuje się w zajęcia muzyczne, nieczęsto śpiewa w grupie.

Słabo otrzymuje uczeń, który:

- unika wypowiedzi, rzadko wypowiada się pełnym zdaniem, czyta w bardzo wolnym tempie, popełnia liczne błędy, nie rozumie czytanego tekstu;
- ma kłopoty z pisaniem z pamięci i ze słuchu, popełnia liczne błędy;
- ma problemy z konstruowaniem prac pisemnych;
- liczy w wolnym tempie, często na konkretach, popełnia liczne błędy;
- nie potrafi samodzielnie rozwiązać zadania tekstowego;
- prace plastyczne wykonuje mało estetycznie, nie kończy podjętej pracy;
- niechętnie i niedokładnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne;
- nie posiada wystarczającej wiedzy z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego;
- zna niektóre teksty piosenek, sporadycznie angażuje się w zajęcia muzyczne z całą klasą;
- nie wypowiada się, mimo zachęty i pomocy nie potrafi odpowiedzieć na zadane pytanie;
- czyta głośkując, popełnia liczne błędy, nie rozumie czytanego tekstu;
- nie potrafi przepisać tekstu, nie pisze z pamięci i ze słuchu;
- nie opanował rachunku pamięciowego;
- nie potrafi rozwiązać prostego zadania tekstowego;
- nie wykonuje prac plastycznych, bardzo często jest nieprzygotowany do zajęć;
- celowo unika zajęć z kultury fizycznej;
- nie ma podstawowych wiadomości z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego;
- nie zna tekstów piosenek, unika udziału w zajęciach muzycznych.

Niewystarczająco otrzymuje uczeń, który:

- nie wypowiada się, a mimo zachęty i pomocy nie potrafi odpowiedzieć na zadane pytanie;
- czyta głośkując, popełnia liczne błędy, nie rozumie czytanego tekstu;
- nie potrafi przepisać tekstu, nie pisze z pamięci i ze słuchu;
- nie opanował rachunku pamięciowego;
- nie potrafi rozwiązać prostego zadania tekstowego;
- nie wykonuje prac plastycznych, bardzo często jest nieprzygotowany do zajęć;
- celowo unika zajęć z kultury fizycznej;
- nie posiada podstawowych wiadomości z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego;
- nie zna tekstów piosenek, unika udziału w zajęciach muzycznych.

VI. Kilka uwag – jak organizować pracę z programem „Smakowanie świata”

Organizacja procesu edukacyjnego ma na celu zachęcenie dzieci do nauki tego, co je interesuje, co wynika z ich potrzeb (jest zgodnie z tempem dziecka i nie szufladkuje jego zainteresowań), zmierzając do osiągnięcia jak najlepszych wyników. Ma on charakter całościowy, który dotyczy treści, form pracy i oceny. Jest sposobem nauczania, którego zadaniem jest pokazanie związków między różnymi dziedzinami edukacyjnymi oraz ukazanie nauki jako całości. Zajęcia powinny odbywać się zależnie od potrzeb, jakie stwarza sytuacja wychowawczo-dydaktyczna. Treści programu mają układ spiralny, szczególnie przydatny w kształceniu dzieci w młodszym wieku szkolnym. Układ taki umożliwia wielokrotne powroty do ukazanych treści w coraz bogatszej i szerszej formie.

Planuję, że zajęcia w poszczególnych dniach tygodnia będą różnicowane zależnie od aktywności własnej dziecka lub grupy dzieci, rodzącej się pod wpływem bodźców wyeksponowanych przez nauczyciela.

Plan podzielony jest na obszary tematyczne (o zintegrowanych celach, zadaniach edukacyjnych i strategiach nauczania), wokół których zogniskowane są szczegółowe problemy o charakterze społeczno-kulturowym i przyrodniczo-społecznym (realizowane w naturalnych sytuacjach poprzez tematy szczegółowe), a ich tematyka skupia się blisko otoczenia ucznia.

W procesie kształcenia najpierw powinny pojawić się problemy „z życia wzięte”, a później, tak jak to często właśnie w życiu codziennym bywa, patrzymy na niego przez pryzmat języka polskiego, wiedzy społecznej czy aktywności artystycznej dziecka.

W miarę realizacji treści kształcenia materiał jest przede wszystkim pretekstem do osiągnięcia ważnych celów w zakresie formowania zdolności poznawczych. Skupia się przede wszystkim na kształtowaniu zdolności intelektualnych związanych z klasyfikowaniem, eksperymentowaniem, rozwiązywaniem problemów, przekształcaniem, uogólnianiem, obserwowaniem, wartościowaniem, wnioskowaniem, współdziałaniem oraz wychodzeniem poza dostarczone informacje.

Przykładowa lista tematów szczegółowych w klasie I

Miesiąc	Tematy szczegółowe	Liczba dni	Tematy szczegółowe	Liczba dni
Wrzesień	▪ powitanie pierwszoklasistów. Poznajemy się;	2	▪ retrospekcja wakacyjnych przeżyć;	2
	▪ poznajemy siebie;	1	▪ na wiejskim podwórku;	2
	▪ chcemy, aby wszystkim nam było ze sobą dobrze;	2	▪ sztuka filmowa – wyjście do kina;	2
	▪ otoczenie mojej szkoły;	1	▪ ojczysta mowa;	1
	▪ poznajemy pomieszczenia szkoły i jej pracowników;	1	▪ w co się bawić;	1
	▪ bezpieczna droga;	2	▪ czy można się bawić barwami;	1
	▪ poznajemy podręczniki i ich bohaterów.	1	▪ nadchodzi jesień;	1
			▪ jesienne zwyczaje zwierząt.	2
Październik	▪ jak spędzamy wolny czas;	3	▪ mój dom;	2
	▪ moja rodzina;	3	▪ czworonożni przyjaciele;	2
	▪ urządzamy rodzinne przyjęcie – ucztą witaminową;	2	▪ domki zwierząt.	2
	▪ cała rodzina uprawia sport.	5		
Listopad	▪ pamiętamy o zmarłych;	1	▪ rozrywki umysłowe. Co już wiemy?;	2
	▪ w co się bawić;	2	▪ moje senne marzenia;	2
	▪ akwarium z rybkami;	1	▪ muzyk to też zawód;	2
	▪ dinozaury ;	2	▪ spotkanie z teatrem;	6
	▪ higiena spożywania posiłków;	1	▪ smutny park i pole.	2
	▪ odpoczywamy po całodziennej pracy.	1		
Grudzień	▪ moje ulubione bajki;	2	▪ zimowe święta przed nami;	1
	▪ bawimy się w rymy;	1	▪ świerk, jodła czy choinka?;	1
	▪ św. Barbara – patronka górników;	2	▪ tradycje i zwyczaje świąteczne w mojej rodzinie	2
	▪ jak to miło, kiedy inni o nas pamiętają!;	1	▪ nastrój wigilijnego wieczoru i świąt Bożego Narodzenia;	3
	▪ ulubieni bohaterowie filmów dla dzieci;	1	▪ wigilijne spotkania klasowe.	1
	▪ łąmigłówki dla tegiej główki.	1		
Styczeń Luty	▪ Nowy Rok;	1	▪ pięknie dźwięczy muzyka;	2
	▪ praca w wiejskim gospodarstwie;	2	▪ gry i zabawy dydaktyczne;	1
	▪ jestem projektantem mody;	2	▪ zabawy zimowe;	2
	▪ dokarmiamy ptaki;	1	▪ moje prawa i obowiązki – reguły życia;	1
	▪ egzotyczne zwierzęta;	1	▪ Dzień Babci i Dzień Dziadka;	2
	▪ chcę być ekologiem;	2	▪ pomagamy zwierzętom przetrwać zimę;	1
	▪ jak spędzamy czas na przerwie;	2	▪ bezpieczne ferie;	1
	▪ zabawa jest dobra na wszystko;	2		
	▪ jak minęły ferie;	1		

	- magiczne klucze do serc ludzkich; - jestem Polakiem.	1 2	- bilans osiągnięć w I półroczu; - uroki zimy; - w królestwie alfabetu; - urządzenia techniczne w życiu człowieka.	1 1 3 1
Marzec	- w królestwie przyrody; - w królestwie liter „h” i „ch”; - Dzień Kobiet w naszej klasie; - zajęcia i obowiązki dzieci; - w świecie barw.	1 2 1 2 2	- dbamy o zdrowie i higienę osobistą; - wesoła nowina – zakwitła leśzczyna; - pada deszcz; - ład i porządek w miejscu pracy; - poznajemy swoje miasto.	5 2 2 1 4
Kwiecień	1 IV – żarty ; - Dzień Służby Zdrowia; - wszystkiego najlepszego z okazji wiosennych świąt; - domowe duszki.	1 1 4 1	- życie zwierząt wiosną; - w sklepie; - w królestwie „ó”; - wiosna w przyrodzie.	2 2 1 5
Maj	- umajony świat; - czytamy literaturę dziecięcą; - z wizytą w Krakowie.	5 3 3	- żyjemy bezpiecznie dzięki straży pożarnej; - twórczość płynąca z serca – dla mojej Mamy.	5 5
Czerwiec	- my dzieci; - piękna nasza Polska cała.	3 4	- barwy lata; - na wakacje; - bilans osiągnięć pierwszoklasisty – urodziny klasy.	4 2 3

Zintegrowane działania dydaktyczno-wychowawcze wprowadzające lub podsumowujące tematykę szczegółową

Lp.	Działania	Kiedy
1	Planowanie np.: - Co chcielibyście zwiedzić, zobaczyć, z kim się spotkać? - Jak chcielibyście spędzić ten dzień? - Co należy lub warto zapamiętać? - O czym warto opowiedzieć innym?	1 dzień w miesiącu (pytania do wyboru)
2	Dzisiaj najważniejsze są nasze przeżycia, odczucia i wrażenia – różne formy ekspresji.	1 dzień w miesiącu
3	Poznajemy się wzajemnie, mówiąc o tym, co nas cieszy, a co przygnębia i martwi (krąg dyskusyjny).	1 dzień w miesiącu
4	Co już umiemy – podsumowujemy i oceniamy swoje umiejętności i postawy: - konkursy i sprawdziany; - dziecięca galeria twórczości (przygotowują dzieci, rodzice, nauczyciel); - drzwi klasy otwarte dla gości (klasy zaprzyjaźnione, rodzice, zwiedzanie wystawy, ocena prac przez gości).	3 dni w miesiącu

Zintegrowany plan pracy edukacyjnej – propozycja

Temat szczegółowy	Zadania edukacyjne
Dinozaury	Polonistyczne: Wspólna rozmowa o dinozaurach (skąd wiemy, że żyły, ich wygląd, szczątki, narzędzia paleontologa). Poznanie liter i nauka ich pisania: c, C, j, J. Pisanie wyrazów, zdań, krótkich tekstów. Czytanie tekstów i komiksu. Spoleczne: Wyzwalanie współpracy grupowej. Przyrodnicze: Prace badawcze. Rozmnażanie, odżywianie i sposób poruszania. Zabawa w paleontologów. Matematyczne: Monografia liczby 8. Rozkład na składniki. Dodawanie i odejmowanie. Układanie i rozwiązywanie zadań. Zabawa w sklep. Z komputerem: Zabawa w paleontologa, gra na płycie CD. Szukanie informacji o dinozaurach. Edukacja plastyczna: Mój ulubiony dinozaur. Wystawa prac. Edukacja muzyczna: Próba układania krótkich improwizacji muzycznych – instrumenty perkusyjne.
Materiały edukacyjne: film o dinozaurach i książki, przygotowanie wykopaliska: łopatką, pędzelki, papier pakowy, różnego rodzaju kości, muszle i skamieliny, pudełko po butach, piasek, karty pracy – „Wykopaliska”, „Życie codzienne dinozaurów”.	

Załącznik nr 13 – przykładowe karty pracy

Plan kształcenia

Program dostosowany jest do ramowego planu nauczania

<i>Edukacja</i>	<i>Liczba godzin w tygodniu</i>	<i>Liczba zajęć</i>
polonistyczna	5	realizowana przez 5 dni w tygodniu
matematyczna	5	realizowana przez 5 dni w tygodniu
społeczna, środowiskowa i etyczna	2	realizowana przez 4–5 dni w tygodniu
muzyczna	1	realizowana przez 2–3 dni w tygodniu (elementy muzyki towarzyszą każdego dnia)
plastyczna	1	realizowana raz w tygodniu
techniczna	1	realizowana raz w tygodniu
wychowanie fizyczne	3	realizowane na sali gimnastycznej 3 dni w tygodniu
język obcy nowożytny	2	realizowana 2 dni w tygodniu
zajęcia komputerowe	1	realizowane w pracowni komputerowej
etyka/religia	2	realizowana 2 dni w tygodniu

Zamiast zakończenia

Aby wpływać na dziecko wychowawczo i pozytywnie, musimy dostrzec, co ma ona w sobie wartościowego i okazać szacunek dla tych wartości, nawiązując tym samym szeroko rozumiany kontakt. Musimy – jako nauczyciele – mieć zawsze czas dla ucznia, by go wysłuchać i służyć mu radą. Dobry pedagog to taki, z którym dziecko może i chce porozmawiać, a nawet podzielić się swoimi tajemnicami. By dotrzeć do wychowanka, trzeba zacząć od jego poziomu i patrzeć jego oczyma. Należałoby przypomnieć sobie swoje młode lata i dziecięce kłopoty, a także starać się znaleźć i zrozumieć ich rozterki i nadzieje. Aby mieć dobrą receptę na trudności ucznia, trzeba umieć stawiać właściwą diagnozę. Należy prowadzić zajęcia pozalekcyjne, przydzielać różne zadanie, organizować wycieczki i spotkania. Pamiętać też trzeba o szacunku dla ucznia, który oznacza przede wszystkim pokładaną w nim wiarę i wiązanie z nim nadziei.

Uczeń potrafi trafnie ocenić, czy nauczycielowi zależy na nim, czy też jest traktowany jak ktoś obcy. Celem każdego nauczyciela powinno być skuteczne i pozytywne oddziaływanie na dzieci, a nie udawanie swej wyższości i niezaprzeczalnej mądrości. A nade wszystko trzeba być dla dzieci wzorem i przykładem oraz poszukiwać w najmłodszych zalet, a nie wad.

Drogi Nauczycielu, zachęcam Cię do analizy i pracy z programem nauczania. Mam nadzieję, że jego praktyczna realizacja przyniesie Tobie i Twoim uczniom wiele satysfakcji, a wspólne „Smakowanie świata” uczyni szkołę lepszym „kawalkiem świata”.

Właściwa atmosfera:

- aranżacja otoczenia;
- stwarzanie właściwego nastroju i przyciąganie uwagi uczniów;
- ćwiczenia ruchowe na początku zajęć;
- wprowadzenie muzyki;
- ustalenie oczekiwanych rezultatów i celu: „Co z tego mi się przyda?”;
- rozpalanie emocji;

Właściwy sposób prezentacji:

- dostosowanie wykładu do różnych stylów uczenia się i wszystkich typów inteligencji;
- rysowanie, tworzenie map skojarzeń, wizualizacja;
- koncerty muzyczne.

Przemyśl to:

- twórcze myślenie;
- twórcze rozwiązywanie problemów;
- myślenie krytyczne - rozumowanie, analizowanie i refleksja.

Aktywizacja dostępu do zapamiętanego materiału:

- stosuj gry i skecze;
- prowadź dyskusje i zabawy z uwzględnieniem wszystkich stylów uczenia się i rodzajów inteligencji.

Stosuj nowo zdobytą wiedzę:

- zamień uczniów w nauczycieli;
- wykonuj to, czego się nauczyłeś;
- połącz nowe wiadomości z tym, co już wiesz;
- zachęcaj do rysowania map skojarzeń.

Powtarzaj, oceniaj, świętuj:

- ciągle powtarzanie;
- ocena własna, rówieśnicza i nauczyciela.

Literatura

- Bereźnicki F., *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków 2004.
- Brzezińska A., Misiorna E., *Ocena opisowa w edukacji wczesnoszkolnej*
- Dynowska-Chmielewska K., Pulit-Parszewska O., *Projektowanie badania osiągnięć edukacyjnych uczniów w skali szkoły*
- Encyklopedia Pedagogiczna*, Warszawa 1993.
- Kędra M., *Jak latać bez skrzydeł?* Kraków 2004.
- Kuligowska K., *Doskonalenie lekcji*, Warszawa 1984.
- Kollek B., *20 lat z pedagogiką Celestyna Freineta*, Warszawa 1989.
- Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1988.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003.
- Semenowicz H., *Nowoczesna Szkoła Francuska technik Freineta*, Warszawa 1996.
- Śliwerski B., *Edukacja w wolności*, Kraków 1992.
- Śliwerski B., *Wyspy oporu edukacyjnego*, Kraków 1993.
- Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Prawne ABC dyrektora przedszkola, szkoły i placówki: www.ore.edu.pl
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego: www.men.gov.pl

Załącznik nr 1

Przykładowe zadania – indywidualizacja

A. Ze względu na deficyty rozwojowe

Klasa I

Temat: Wprowadzenie litery „m” i „M” na podstawie wyrazu podstawowego »mama«.

Dziecko jako członek rodziny.

I poziom – uczniowie o przeciętnym rozwoju:

zad. 1 – pisanie małej i wielkiej litery w zeszyście ćwiczeń;

zad. 2 – pisanie wyrazów z nowo poznaną literą.

II poziom – uczniowie posiadający umiejętność pisania i czytania:

zad. 1 – piszą to samo, co poziom I, a dodatkowo z poznanych już liter układają przy pomocy alfabetu ruchomego wyrazy lub zdania.

III poziom – uczniowie z deficytami:

a) zaburzona motoryka ręki:

zad. 1 – lepienie lasek z plasteliny i łączenie ich w model litery, pisanie małej i wielkiej litery po śladzie, dodatkowo może pisać samodzielnie;

b) zaburzenia funkcji wzrokowej (brak orientacji przestrzennej):

zad. 1 – pracę z takim uczniem rozpoczynamy już podczas pracy zbiorowej przy analizie struktury litery – uczeń szuka charakterystycznych cech litery; praca zróżnicowana – uczeń otrzymuje karteczkę z napisaną literą, ale brakuje pewnego jej elementu – uczeń musi umieścić go w odpowiednim miejscu (może korzystać ze wzoru na tablicy);

c) obniżone tempo pracy (uczeń wolny):

zad. 1 – pisze dwie małe i dwie wielkie litery oraz wybrany przez siebie wyraz z nowo poznaną literą (należy zalecić rodzicom zabawy w domu – zestaw zabaw, które zwiększą tempo pracy).

B. Ze względu na stopień opanowania techniki czytania (przy technice czytania bierzemy pod uwagę ruchy skokowe oka)

Ze względu na ruchy skokowe oka (obejmowany obszar widzenia) rozróżnić możemy:

- głoskowanie;
- głoskowanie z syntezą;
- czytanie sylabami bez syntezy;
- czytanie sylabami z syntezą;
- czytanie w sposób mieszany;
- czytanie wyrazami.

Celem lekcji jest kształtowanie racjonalnej techniki czytania i rozumienia czytanego tekstu.

Treść pracy jest jednolita – uczniowie otrzymują jednakowy, trzyzdaniowy tekst zgodny z ilustracją, o której wcześniej opowiadają. Metody pracy są zróżnicowane. Wyróżniono trzy poziomy. Po rozdaniu kartek z tekstem uczniowie poziomu I pracują samodzielnie, dla poziomu II i III organizujemy pracę zbiorową.

I poziom – uczniowie czytający samodzielnie:

zad. 1 – ułóż logiczną całość z rozsypanki wyrazowej.

II poziom – uczniowie czytający wyrazami i sylabami (przeciętni):

zad. 1 – otrzymują rozsypankę wyrazową, ale każde zdanie jest oznaczone innym kolorem. Uczniowie ci uczestniczą w dalszej pracy zbiorowej.

III poziom – uczniowie czytający po literze:

zad. 1 – otrzymują rozsypankę zdaniową, którą układają w odpowiedniej kolejności. Uczniowie uczestniczą w dalszej pracy zbiorowej.

Praca zbiorowa dla poziomów II i III:

- nauczyciel pokazuje tylko część wyrazu np. Do na krótko i poleca odnaleźć ją wśród rozsypani;
- uczeń, szukając fragmentu widzi jej dalszą część (choć może jej nie rozumieć i nie czytać) (drugą sylabę – poziom II, cały dalszy ciąg zdania – poziom III) – czytają;
- nauczyciel pokazuje kolejny fragment, np. „rot” - czytają, łączą, itd.;
- w ten sposób analizujemy całe zdanie;
- kolejne zdania uczniowie układają sami.

Przykładowy tekst:

Dorotka ma farby. Ona maluje kwiaty. Te kwiaty są kolorowe.

C. Ze względu na stopień rozumienia i umiejętności rozwiązania zadań tekstowych

Klasa II

Temat: Rozwiązywanie zadań tekstowych z zastosowaniem mnożenia w zakresie 30.

I poziom – uczniowie przeciętni:

zad. 1 – samodzielnie rozwiązują zadanie tego samego typu, które było rozwiązywane w pracy zbiorowej.

II poziom – najzdolniejsi:

zad. 1 – ułożyć treść zadania do wzoru i rozwiązać je, np. $7 \times 3 + 8$.

III poziom – uczniowie o wolniejszym tempie myślenia, mający trudności we wnioskowaniu i porównywaniu:

zad. 1 – dzieci korzystają z zeszytu ćwiczeń s. 13/1, uzupełniają wzory matematyczne (iloczyn) zgodnie z rysunkiem – wybór liczby przykładów zgodny z indywidualnymi możliwościami. D. ze względu na umiejętność układania opowiadania i opisu.

Klasa III

Temat: Indywidualne układanie opowiadania „Zimowe zabawy w parku” na podstawie własnych przeżyć i ilustracji.

I poziom – przeciętni:

zad. 1 – otrzymują opowiadanie w postaci rozsypanki zdaniowej.

II poziom – najzdolniejsi:

zad. 1 – samodzielnie układają i zapisują.

III poziom – najslabiej wykształcona umiejętność układania opowiadania:

zad. 1 – otrzymują opowiadanie w postaci tekstu z lukami i uzupełniają go wyrazami ze słownika na tablicy.

Klasa III

Temat: Na polach uprawnych.

I poziom – przeciętni:

zad. 1 – wybierz z tacy wskazane warzywa z kartki, np. seler, marchew, ziemniak. Na tacy są warzywa pokrojone w kostkę.

II poziom – najzdolniejsi

zad. 1 – zaproponuj przepis na surówkę lub sałatkę z warzyw, wymień nazwy użytych jarzyn, wskaż warzywa okopowe.

III poziom – najslabsi:

zad. 1 – układanie podpisów do warzyw – tworzenie wystawki.

Moje zadania – tydzień...

Imię	Rysunek					Książka 					Czasopismo					Liczenie					Pisanie 					Samokontrola 				
	P	W	Ś	C Z	P I	P	W	Ś	C Z	P I	P	W	Ś	C Z	P I	P	W	Ś	C Z	P I	P	W	Ś	C Z	P I	P	W	Ś	C Z	P I

Część I – praca z tekstem

1. Poszukaj odpowiedzi (można wykorzystać tekst wiersza – patrz: „Żaba i kruk”)

Uczniowie pracują w grupach nad jedną zwrotką wiersza:

- formułują pytania do wybranej zwrotki wiersza, zapisują je na kartce. Odczytanie zapisanych pytań;
- każda osoba z grupy wybiera dowolne pytanie i zapisuje odpowiedź. Ilustruje ją, a następnie każdy (wewnątrz swojej grupy) odczytuje odpowiedzi na postawione pytania. Wszystkie odpowiedzi łączy się w logiczną całość i przedstawia na forum klasy;
- nauczyciel daje każdej grupie zadania redakcyjne (do wyboru) związane ze zwrotką wiersza. Uczniowie wybierają jedno zadanie i w parach redagują teksty, np.:

Zwrotka I: Opisz żabkę. Opisz jak wyglądał brzeg stawu.

Zwrotka II: Opisz zachowanie żabki. Opisz jak wyglądała łąka.

Zwrotka III: Opisz jak żabka zegnała się z sąsiadami. Opisz jak wyglądała łąka.

Zwrotka IV: Opisz zachowanie kruka. Napisz, co spotkało żabkę.

Odczytanie opisów.

- Łączenie pytań z napisanymi tekstami.

2. Słowa dziwią się sobie (można wykorzystać tekst wiersza *Mój pomysł*):

- ustalenie „słów-kluczy” (pół leksykalnych) obecnych w każdej zwrotce wiersza – zatytułowanie ich, a następnie szukanie skojarzeń;

Pomysł: myśl, słowo, uczucie.

Zwyczaj: kwiaty, życzenia, prezenty, dekoracje.

Fotografie: album, zdjęcia, rodzina, pamiątka.

Korzenie: rodzina, pamięć, miłość, tradycja.

- wykorzystanie techniki mandali do prezentacji pół leksykalnych w odniesieniu do własnych przeżyć;
- Zapisanie wniosku.

3. Kolory:

- nauczyciel dwukrotnie czyta wiersz;
- po wysłuchaniu dzieci zapisują te wyrazy, zwroty i wyrażenia, które zapamiętały z wiersza;
- sprawdzenie zapisanych słów z tekstem wiersza, podkreślenie kredką tych słów, które zostały zapisane niesłusznie. Ustalenie, czy można nimi zastąpić wyrazy z tekstu;
- wypisanie z wiersza (na podstawie intuicji i przeświadczenia) słów, które można zaliczyć jako wyrazy: o barwie jasnej, kojarzące się z barwą ciemną i te, które łączą wyrazy o barwie jasnej i ciemnej;

Barwa jasna	Barwa ciemna	Połączenie barw y jasnej i barwy ciemnej

- wpisanie do tabeli słów, których w wierszu nie ma, ale są zapisane na kartce;
- wniosek: jaka barwa dominuje w wierszu? Co to oznacza?

4. O malowanym kalendarzu (na podstawie wiersza A. Onichimowskiej „Pole”):

- odczytanie wiersza;
- praca z wierszem. Propozycja wykonania kalendarza, ale trochę innego – bez dat, za to według wskazówek zawartych w wierszu;
- ustalenie, na ile części trzeba podzielić karton. Co będzie wskazywał kalendarz?;
- ustalenie, jakie kredki lub farby będą potrzebne do wykonania kolejnych kart. W jaki sposób, zgodnie z tekstem, pokazać wiosnę? Co znaczy „kolorowe piegi kwiatów”? Jak to przedstawić?

Do jakiej pory roku odnosi się ten fragment? Dlaczego pole „potem można narysować samym ołówkiem? Co należy zrobić z ostatnią kartką – jaką propozycję zawiera wyrażenie „zimną po- le...”?”;

- porównanie kalendarza prawdziwego z propozycją;
- rozwiązanie zagadek, które posłużą do ułożenia wierszyka o malowanym kalendarzu (odpowie- dzi należy zapisać na tablicy):
- Jaka kredka czuje się najważniejsza wiosną?
- Które kredki mogą odpoczywać latem?
- Które mają najwięcej pracy jesienią?
- Co mogą robić kredki zimą?

Układanie z zapisanych przez nauczyciela odpowiedzi wierszyka o malowanym kalendarzu.

5. *Okno na świat wyobraźni*

Praca z tekstem poetyckim – (ksero tekstu dla każdej grupy).

- A) Każda grupa otrzymuje teks wiersza pocięty na wyrazy:
- ułóżcie kartki tak, by stworzyły spójną całość;
 - odczytanie ułożonego wiersza przez grupy (rozmowa z dziećmi – czym kierowały się, układając wersy).
- Odczytanie oryginału i porównanie z „układankami zespołów” i tekstami wcześniej ułożonymi.
- B) Okno na świat:
- każda grupa pracuje nad „swoim” wcześniej ułożonym wierszem. Zadanie polega na zagospoda- rowaniu „okna”. Tu również odwołujemy się do ułożonych wcześniej tekstów.

Otwieramy okno na świat

Twórcze fantazjowanie Narysuj portret bohatera	Swobodna wypowiedź Narysuj komiksową chmurkę i wyobraź sobie o czym myśli twój bohater. Napisz o tym.
Wybierz dowolny fragment wiersza, który pasuje do bohatera.	Ekspresja plastyczna Kto jeszcze tam mieszka? Narysuj i nazwij (podpisz).

Część II – Jestem poetą

1. *Aura poetyckiego piękna:*

- opiszcie słowo „wiosna” poprzez dotyk, zapach, ruch i obraz;
- wykorzystanie zgromadzonych określeń do napisania własnego wiersza, zaczynającego się od słów „Wiosna idzie...”.

2. *Wiersz połówkowy:*

- nauczyciel dzieli wiersz na dwie części. Zadaniem dzieci jest dopisać początek lub zakończenie.

3. *Podróż w świat wyobraźni* – (można wykorzystać wiersz „Psotaki”)

Materiały: wiersz pt. „Psotaki”, muzyka, kartki papieru.

- Zgniatanie przy szybkiej muzyce dwóch kartek A4 w kulkę (oddziaływanie senso- ryczne);
- moczenie w farbie powstałych kulek i odbijanie na papierze (przy muzyce, która trwa kilka se- kund i jest szybka);
- domalowywanie zabawnych elementów naszej plamie (plamę ożywiamy najpierw w naszej wy- obraźni, a potem na kartce. Można podać sytuację: plama w świecie zwierząt, na łące...);
- podział na grupy;

- każde dziecko wycina swoją płamę i nakleja na wspólny arkusz;
- szukanie skojarzeń opisujących płamę i zapisywanie ich;
- wyszukiwanie rymów do wybranych skojarzeń i zapisywanie ich;
- pisanie swojego wiersza z użyciem zgromadzonych wyrazów;
- odczytanie wiersza „Psotaki”, porównanie go z pracą i szukanie cech wspólnych. Wyszukiwanie w tekście różnic i podobieństw.

4. **Dialogi literackie:**

- uczniowie w parach lub grupach układają z fragmentów różnych wierszy dialogi na wybrany temat, np. „Rozmowa kwiatów na wiosnę”.

5. **Salatka poetycka** – Wiosna przychodzi i radość przynosi (zbiór wierszy o wiosnie):

- nauczyciel rozdaje dzieciom pocięte fragmenty wierszy, a one tworzą z nich nowe, własne kompozycje. Praca indywidualna lub w grupach.

6. **Wspólny wiersz:**

- uczniowie otrzymują paski z niedokończonymi zdaniami i kończą je według własnego uznania;
- następnie przyklejają je na dużym arkuszu papieru według wskazanej kolejności (na odwrocie powinny być umieszczone cyfry określające kolejność przyklejanych kartek).

7. **Mój wiersz**

Praca z tekstem poetyckim – wiersz dowolny. Podany przykład dotyczy wiersza o rodzinie.

Przygotowanie do zrozumienia i przeżycia utworu poetyckiego. Praca w grupach.

A) Zgromadzenie słownictwa wokół tematu „dom”:

- „sekretny dom - niech każdy samodzielnie napiszcie na przygotowanym domku wyrazy, które kojarzą się ze słowem „dom”;
- spośród wszystkich wyrazów, wybierzcie 10, które podobają się wam najbardziej;
- napiszcie swobodny tekst (w dowolnej formie) z tymi wyrazami, nadając mu tytuł „Dom”.

B) Zgromadzenie słownictwa wokół tematu „wędrowka”:

- „sekretna wędrowka” – niech każdy samodzielnie napiszcie na przygotowanych kartkach wyrazy, które kojarzą się ze słowem „wędrowka”;
- spośród wszystkich wyrazów, wybierzcie 10, które podobają się wam najbardziej.
- Napiszcie swobodny tekst (w dowolnej formie) z tymi wyrazami, nadając mu tytuł „Wędrowka”;

C) Układanie tekstu wiersza „O domu i o wędrowce”.

D) Porównanie tekstów napisanych przez uczestników z oryginałem.

Uwaga! Można ćwiczenie skrócić – wówczas jedna grupa zajmuje się „domem”, a druga „wędrowką”.

8. **Poetyckie życzenia lub poetyckie opisy:**

- nauczyciel podaje kolejne litery alfabetu. Zadaniem dzieci jest dopisanie wyrazu albo wyrażenia zaczynającego się na daną literę, np.:

Atmosfera serdeczną wypełnionych,

Bombkowych ,

Choinką pachnących,

Efektownych w prezenty

Familijnych,

Gwiazdką rozjaśnionych,

Humoru pełnych

I

Jemiolą zielonych

Miła jak futerko króliczka,

Anielska.,

Miłością przepelniona,

Uśmiechnięta blaskiem słońca,

Spokojna,

I

Apetyczna jak ciastko z kremem.

9. **Piszemy haiku** – gatunek sylabicznej poezji japońskiej o treści lirycznej

Posiedź chwilę w ciszy i zastanów się nad tym, co dzisiaj przeżyłeś/przeżyłaś, w jakim miejscu byłeś/byłaś. Ta chwila wymaga utrwalenia w japońskim wierszu haiku.

Instrukcja:

- opisz to, co widzisz przed sobą;
- opisz uczucia, jakie wzbudza ten widok.
- teraz wróć do napisanych słów i podkreśl słowa kluczowe tak, by otrzymać 17 sylab;

- następnie ułóż je tak, by otrzymać 5 sylab w pierwszej linii, 7 sylab w drugiej i 5 sylab w trzeciej.

10. O czym opowiada ten obraz? (obrazy przyrodnicze ze starego kalendarza):

- dzieci otrzymują obraz oraz kartki z rymami. Ich zadaniem jest wymyślić tytuł wiersza związany z obrazem, a do otrzymanych rymów dopisać zdania tak, aby powstał wiersz.

11. Mój tomik poezji:

- dzieci otrzymują szablon książeczki. Tworzą „mapę słów” do tematów:

Taki jestem. Moja rodzina. Moja mała ojczyzna.

- Układanie wierszyków i zapisywanie w książeczce.

12.

A) Wiersz przekształcony:

- zapoznanie z treścią wiersza;
- zwrócenie uwagi na walory artystyczne;
- przekształcanie wiersza z zachowaniem pierwszych dwóch wersów.

B) Wspólna rymowanka

Należy dzieciom przygotować duże koła:

- burza mózgów – szukanie skojarzeń do słowa-klucza, np. zima;
- wybór przez dziecko jednego słowa lub określenia – zapisanie go na połówce koła, a następnie na drugiej połówce dopisanie rymu;
- odczytanie rymowanek, przyklejenie do arkusza.

C) Rymowanki związane z porami roku:

- nauczyciel dzieli klasę na grupy, każda otrzymuje instrukcję związaną z porą roku.

13. Poezja dnia

Na początku tygodnia dzieci budują zestawy wyrazów (są one systematycznie zapisywane). Osoba odpowiedzialna za dany tydzień wybiera słowo z danego zestawu. Uczniowie otrzymują pięć minut, aby napisać, co myślą, co im się kojarzy z wybranym słowem-tematem. Krótki czas nie pozwala się rozprasać, zmusza również do spontanicznego zapisywania pierwszych myśli i skojarzeń. Następnie każdy uczeń czyta swój tekst, a potem dzieci, głosując, wybierają tekst. „Poeta dnia” jest zobowiązany poprawić swój tekst, przepisać go, zilustrować i powiesić w „kąciku poetów”.

14. Moja mała ojczyzna:

- uczniowie mogą pracować w grupach lub indywidualnie. Otrzymują instrukcję z informacjami dotyczącymi:
- kto mówi w wierszu (wskazanie osoby) – kartki białe;
- sytuacja w wierszu – kartki żółte;
- nastrój – kartki zielone.

Przykładowe instrukcje:

Grupa I

Kartka biała – osoba mówiąca

Lecisz balonem i widzisz starówkę „z lotu ptaka”

Kartka żółta – sytuacja

Zabytki w blasku słońca wyglądają wspaniale

Kartka zielona – nastrój

Baśniowy, czarodziejski

Grupa II

Dziesięcioletni spacerowicz

Jesień, deszcz. Starówkę osnuwa mgła. Widać zarysy domów
Zaduma

Grupa III

Bardzo małe dziecko, które ze swojego wózeczka ogląda stare miasto
Letni dzień, weseli ludzie przyglądają się budynkom
Radosny

Grupa IV

Wrażliwy chłopiec patrzy z okien swojego mieszkania na starówkę
Bezdomne psy przytulają się do bram kamienic
Smutny

Grupa V

Niszczące zabytki mówią o codziennym życiu
Pierwsze, cieplejsze dni po mroźnej i śnieżnej zimie
Zaduma

Część III

Praca nad doskonaleniem pisania

1. „Pisanie dla innych”: korespondencja międzyklasowa, gazetka i swobodny tekst.
2. „Pisanie dla siebie”. W tym celu uczeń prowadzi zeszyt, „Księgę życia” i słowniczek:
 - „Księga życia” jest zbiorem prac artystycznych, literackich oraz tych, które związane są z realizacją zadań indywidualnych i samooceną. Nauczyciel może w sposób szczególnie zachęcić dziecko do prowadzenia takiej książki – załącznik;
 - słowniczek nie jest alfabetycznym spisem trudnych wyrazów. Zapisuje się w nim – zgodnie z umową obowiązującą w danej klasie – słowa w odpowiednio ponumerowanych zbiorach reguł gramatycznych i ortograficznych. Uczeń nabiera wtedy pewności, że są one bardzo ważne, a przy tym czuje się bardziej odpowiedzialny za prawidłowe pisanie.

Pracując ze słowniczkiem, nauczyciel wdraża uczniów do samokontroli. Poprawiając prace pisemne, tylko podkreśla błąd, a nad nim wpisuje numer reguły, którą uczeń sam odnajduje w słowniczku i poprawnie zapisuje podkreślony wyraz.

Zdolniejszym uczniom zaznacza na marginesie już tylko liniijkę, a oni sami próbują odnaleźć błędy, a często również właściwą regułę. Odpowiednio powiększone fragmenty słowniczków można powiesić na ścianach klasy.

Pisanie tekstów kreatywnych

Tocząca się bajka

1. Uczniowie siadają w dwóch kręgach. Krąg zewnętrzny to *Śluchacze*, krąg wewnętrzny – *Twórcy Bajki*. Każde dziecko otrzymuje po jednej kartce z obrazkiem. Kartka ta ma stanowić inspirację do toczenia wspólnej bajki przez uczniów siedzących w kręgu wewnętrznym. Zaczynamy od słów:

Dawno, dawno temu, za siedmioma górami... Zachęcamy wybranego ucznia do kontynuowania. Powinien do tego wykorzystać skojarzenia, jakie nasuwa mu wylosowana kartka. Kontynuujemy tak długo, aż wszystkie dzieci z kręgu wewnętrznego ułożą swoje zdania do wspólnej bajki. W trakcie układania bajki możemy dokonywać zmiany składu osób tworzących krąg wewnętrzny.

2. Malujemy naszą bajkę – uczniowie wybierają jakąś scenę i ją malują.

IV. Stymulowanie aktywności twórczej dzieci

W stosowaniu swobodnej ekspresji bardzo ważne jest ukierunkowanie na poszukiwanie skutecznych rozwiązań, wprowadzanie niekonwencjonalnych metod oraz odejście od działań pozornych, aby szkoła stała się miejscem autentycznego życia uczniów.

Ważne, aby edukacja była procesem inspirowania i wspierania rozwoju dzieci w oparciu o aktywność w tworzeniu własnej wiedzy oraz na naturalnej ciekawości i twórczości.

Im wcześniejsza faza rozwoju, tym bardziej różnorodna powinna być aktywność ucznia. Potrzebne jest przy tym oddziaływanie w miarę zrównoważone, angażujące w podobnym stopniu wszystkie sfery osobowości. Co więcej – człowiek w swym życiu społecznym czy zawodowym funkcjonuje sprawnie, gdy w wykonywanych przez siebie zadaniach potrafi zjednoczyć emocje, intelekt oraz wyobraźnię. Im bardziej w procesie uczenia się zaangażujemy emocje i wyobraźnię – tym bardziej twórczo potrafimy wykorzystać zdobywaną w wiedzę.

Rolą nauczyciela jest stwarzanie jak najbardziej różnorodnych i ciekawych sytuacji dydaktycznych, służących rozwojowi indywidualnemu i interpersonalnemu oraz preferowanie zasady. Dla ekspresji ważne jest wychodzenie od wiedzy i umiejętności już przez dzieci nabytych oraz stwarzanie im sposobności do rozwiązywania zadań o wielu możliwych zakończeniach i zadań angażujących pomysłowość dziecka.

Proponuję, aby nauczycielskie działania skupiały się wokół następujących zadań:

- rozwijanie kreatywności poprzez intersemiotyczne zachowania dzieci inspirowane słowem i obserwacją;
- emocjonalne wypowiedzi uczniów poprzez różne formy ekspresji;
- przygotowanie do zrozumienia i odbioru utworów poetyckich;
- recepcja sztuki we wszystkich jej wymiarach i tworzywach (muzyka, literatura, poezja, plastyka, teatr, taniec);
- rozwój dzieci poprzez działania arteterapeutyczne w ujęciu ekspresyjnym.

Realizacja zadań wymaga określenia podejmowanych przez dzieci i nauczyciela najbardziej adekwatnych dla ich osiągania procedur. To właśnie procedury powodują, że konieczne jest tworzenie określonej przestrzeni dla aktywności uczniów. Dlatego istnieje konieczność stosowania wielu sposobów wspierania aktywności dzieci w procesie edukacyjnym na I etapie kształcenia w szkole podstawowej.

W stymulowaniu aktywności twórczej proponuję pracę w kilku etapach.

Etap I

Organizowanie zabaw i ćwiczeń w małych grupach z wykorzystaniem działań ruchowych, a także ćwiczenia interpersonalne wzmacniające i rozwijające pozytywny obraz siebie.

Etap II

Drugi obszar działań obejmuje ćwiczenia wyzwalamy ekspresję twórczą w różnych zakresach: werbalnym, plastycznym, technicznym, ruchowym, muzycznym, poprzez dramę, pantomimę, malarstwo, śpiew, taniec i poezję, rozwijanie zdolności skojarzeniowych itp. Jest to etap, w którym dzieci, mając ukształtowaną motywację do podejmowania działań, wykazują gotowość do ich podjęcia i chęć podzielenia się swoją wizją w różnych formach ekspresji.

Jedną z najważniejszych zasad na tym etapie powinna być dobrowolność uczestnictwa w prezentacjach grupowych. Jest to etap, w którym na efekt pracy grupowej składa się praca każdego z uczestników zespołu.

Etap III

Proponuję, aby trzeci obszar działań obejmował samodzielne podejmowanie prób rozwiązywania zadań twórczych, zaproponowanych przez nauczyciela, z wykorzystaniem twórczego myślenia i działania oraz próbę prezentacji swojej pracy na tle grupy.

Podczas prezentacji własnych i samodzielnych rozwiązań nie można stosować krytyki i oceny wartościującej. Należy raczej wyeksponować wielość różnorodnych pomysłów uczniów oraz poprawnych rozwiązań problemów dydaktycznych. Warto również zwrócić uwagę na zaistnienie dziecka na tle grupy.

Etap IV

Na tym etapie należy maksymalnie umożliwić uczniom samodzielne podejmowanie działań, zapewniając im swobodny dostęp do różnorodnych materiałów. Dużą inspiracją będą ciekawe kąciki zainteresowań z zakresu, który jest dziecku bliski, wycieczki umożliwiające bezpośrednie poznanie interesujących działań, spotkania z artystami, odkrywcami, przedstawicielami różnych zawodów itp.

Najmłodsi na tym etapie będą samodzielnie tworzyć w wybranym zakresie na bazie własnych zainteresowań plastycznych, muzycznych, poetyckich itp. Jest to czas na podjęcie własnej inicjatywy twórczej w dziedzinie, która najbardziej dziecku odpowiada, z uwzględnieniem jego zainteresowań i możliwości. Zachęcamy, aby uczeń sam zaczynał stawiać pytania, dostrzegać w otoczeniu problemy i był gotowy podjąć się ich rozwiązania. Na tym etapie dziecko świadomie może zaspokajać potrzebę kreacji. Wie, nad czym chce pracować i co je interesuje. Zna swoje możliwości i docenia swoje zdolności. Nabiera przekonania, że jest sprawcą działań i osobą, która ma istotny wpływ na własne zachowanie i działanie oraz na otoczenie. Jest to etap nabywania wewnętrznej i zewnętrznej harmonii możliwej do uzyskania w momencie, gdy człowiek odnajdzie swoje miejsce i przeznaczenie. Dziecku powinno towarzyszyć poczucie własnej wartości oraz wewnętrzna satysfakcja podnosząca wrażenie osobistego szczęścia i zadowolenia z tego, kim się jest i co się robi. Dla nauczycieli może być to etap „odkrywania pereł”, czyli dzieci szczególnie uzdolnionych.

W tabelach 1, 2 i 3 przedstawiam propozycje zadań stymulujących twórczą aktywność uczniów w ujęciu interdyscyplinarnych.

Tabela 1

Komunikacja	Integracja	Współpraca w grupie
Doskonalenie umiejętności wielostronnego wyrażania siebie oraz umiejętności odbierania komunikatu: - ćwiczenia stylistyczne wokół form listu, dziennika i pamiętnika; - ćwiczenia doskonalące umiejętności wyrażania swoich uczuć i nastroju poprzez formy plastyczne; - improwizacje wokalnie-instrumentalne.	- wspólne nagrywanie słuchowisk; - wycieczki dydaktyczne w celu poszukiwania inspiracji do własnych działań; - redagowanie pisemka warsztatowego i wspólnej książki; - wybór swobodnego tekstu do opracowania; - ekspozycja prac literackich i plastycznych, aby zainteresować społeczność szkolną pracą dzieci.	Doskonalenie umiejętności dyskusji: - wspólne wybieranie najlepszego utworu (z koniecznością uzasadnienia swojej decyzji), dokonywanie ostatecznego wyboru poprzez głosowanie). Doskonalenie umiejętności pracy w zespołach i grupach: - zespołowe improwizacje i inscenizacje przedstawiające treść danego zagadnienia; „doświadczenia poszukujące”

		(zespoły samodzielnie zbierają informacje, opracowują zebrany materiał, prezentują i porównują rezultaty badań oraz łączą się w całość i publikują wynik swojej pracy); • zespołowe tworzenie opowiadań lub prac plastycznych.
--	--	--

Tabela 2

Ekspresja twórcza	Odbiór sztuki
• Ekspresja literacka: swobodny tekst, wiersz w połączeniu z pisemkiem warsztatowym i korespondencją; twórcze opracowywanie tekstów opowiadań i wierszy. • Ekspresja teatralna: tworzenie żywego teatru; drama na temat wiersza lub obrazu. • Ekspresja plastyczna: samodzielny dobór techniki i środków plastycznych do realizacji zadania; poznanie nowych technik plastycznych.	wyjścia do teatru lub na wystawy plastyczne; kontakt z artystami zapraszany do szkoły.

Tabela 3

Samokształcenie	Systematyczność	Odpowiedzialność
• samodzielne docieranie do źródeł wiedzy; • zachęcanie do wymyślania tematów i do ich opracowywania na podstawie dostępnych źródeł.	• podsumowanie realizacji zaplanowanej pracy; • wprowadzenie samokontroli; • prowadzenie portfolio.	• wspólne ustalanie zasad współpracy nauczyciela z uczniami.

V. Badanie najbliższego otoczenia

Aby umożliwić dzieciom nauczanie autentyczne, konieczna jest zmiana sposobu prowadzenia badań i podniesienie na wyższy poziom czynności, w taki sposób, aby ich wyniki nie były wcześniej określone. Podstawą prac dzieci przy autentycznych badaniach jest albo produkcja, albo poszukiwanie nowej informacji, która jest nowością także dla nauczyciela. Dla potrzeb edukacji wczesnoszkolnej właściwe są następujące typy badań:

- badania obserwacyjne, których celem jest mapowanie i opisanie prawdziwości. Dzieci otrzymują informacje, rozmawiając z ludźmi o prawdziwych faktach, realizują także prostsze obserwacje. Odpowiada się im na pytania: Jakie rzeczy są teraz? Informacje uzyskują przy pomocy ankiet lub zapoznawczych listów;
- badania historyczne, mają prowadzić do jak najdokładniejszej i najprawdziwszej rekonstrukcji przeszłości. Dla dzieci z początkowych klas szkół podstawowych, mających trudności z rozróżnianiem

historii od fantazji, właściwe są tematy dotyczące najbliższego otoczenia. Wzbogacają one wiedzę o życiu ich rodziców i dziadków. Uczniowie porównują życie dawniejsze z obecnym, np.: Czym różni się szkolny strój dziadków od strojów aktualnie obowiązujących w szkole?;

- badania eksperymentalne – odkrywają przyczyny i skutki, pracuje się przy nich na zmianę tak, aby dzieci zrozumiały chociaż jeden aspekt sytuacji, o której się uczą oraz żeby wiedziały, jaki ta zmiana będzie mieć na nie wpływ. Najmłodsi nie tylko opisują sytuacje, ale także je zmieniają. Te badania odpowiadają dzieciom na pytanie: Co by było, gdyby...?

Badania eksperymentalne – np. dotyczące upodobań pewnych gatunków owoców w klasie albo poglądów uczniów na zachowanie się pieszych na drodze – potwierdzamy, dowiadując się i sumując informacje. Podobnie o tym, ilu ludzi na wsi i w regionie żyje w rodzinnych domach i mieszkaniach, jakie usługi proponuje poczta itp.

Musimy podpowiedzieć uczniom właściwą kolejność działań poszukiwawczych, a także zaznajomić ich z technikami dowiadywania się i opracowania wyników, żeby razem z nowymi informacjami przyswoili odpowiedni sposób pracy.

Adekwatnie do swoich możliwości dzieci opanowują następujące umiejętności:

- sporządzanie uproszczonego zapisu obserwacji;
- opisywanie kolejności dłuższych prac;
- poszukiwanie i gromadzenie materiału (podstawy);
- wyszukiwanie dodatkowych informacji ze źródeł;
- wybieranie, sortowanie i układanie informacji;
- korzystanie z uproszczonej listy badań;
- opanowywanie kolejnych sposobów sumowania wyników;
- posługiwanie się różnymi formami wypowiedzania się;
- graficzne nakreślanie mapy myśli;
- przedstawianie swojego tekstu oraz komentowanie osiągniętych wyników;
- współpraca przy tworzeniu wspólnej mapy myśli dla całej grupy;
- opracowanie modelu syntetycznej wypowiedzi w różnych postaciach – panel plastyczny, obraz strukturalny, plakat, monotematyczne książki, wolne improwizacje, zabawy rolą.

Prezentacja osiągniętych wyników może być realizowana za pośrednictwem różnych, pokazowych form aktywności uczniów w klasie i w innych klasach grupach klasowych, przed rodzicami oraz w innych obiektach wychowawczych. Wykorzystywanie różnych sposobów prezentacji nie tylko kondensuje nauczanie, ale w dużym stopniu urozmaica atmosferę, dodaje życiu klasowemu dynamiki i staje się źródłem pełnowartościowej pracy twórczej.

W autentycznych badaniach aktywności najmłodszych dostrzega się, że dzieci są zainteresowane wszystkimi etapami pracy (nie tylko fazą wyboru partnerów, szukania źródeł, doboru odpowiedniej kolejności zdobywania informacji), w tym również tworzeniem i prezentacją konkretnego lub abstrakcyjnego wypowiedzania się na temat wyników tej aktywności.

Przykłady:

Temat: Praca i odpoczynek, ludzie i naukowcy.

Cele:

- * rozpoznanie, że z rozwojem nauki i techniki zanikają na wsi tradycyjne ludowe rzemiosła (źródła takich informacji – pradziadkowie i dziadkowie, skanseny);
- * poznanie starych rzemiosł w swojej wsi (kowlstwo, rzeźbiarstwo, stolarstwo, koszykarstwo, tkactwo, krawiectwo i ciesielstwo).

Przebieg zajęć:

- * ze źródeł literackich możemy się domyślać, jaki rodzaj rzemiosła dominował przed 50–60 laty, których z nich jest teraz mniej, a których najmniej;
- * dzisiaj możemy się dowiedzieć, którzy i jak wielu ludzi w naszej okolicy (dziadkowie i pradiadkowie, sąsiedzi albo znajomi) wykonywali jakiegokolwiek rzemiosło (karty ankietowe są przygotowane dla pięciu rodzin);
- * każdy odwiedzi przynajmniej pięć rodzin, w skład których wchodzi starsze osoby. Rozdzielimy pomiędzy siebie ulice na wsi.
- * wszystkie informacje oznacz przy pomocy kresek. Rodzina–rzemiosło;
- * po dwóch tygodniach sporządź projekt.

Temat: Rodzina i społeczeństwo. Rodzina i krewni.

Cele:

- * poznanie różnorodności życia rodzinnego, zainteresowanie się relacjami w innych rodzinach wielopokoleniowych z rodzeństwem lub bez rodzeństwa;
- * poznanie różnicy wiekowej rodzin w najbliższym otoczeniu ucznia.

Przebieg zajęć:

- * popatrz na drzewo genealogiczne swojej rodziny i postaw kropkę przy tych osobach z rodziny, z którymi mieszkasz;
- * jak to wygląda w twojej okolicy? Jakich rodzin jest najwięcej – rodzice i dzieci, a może rodzice, dzieci i dziadkowie? Są wokół was rodziny z dziećmi albo bez dzieci, osoby starsze czy młodsze?;
- * sporządźmy projekt badania obywateli w naszej okolicy.

Przewidujemy, że...:

- * odwiedzimy sześć rodzin w naszej okolicy i dowiemy się, jaka jest liczba nowonarodzonych, przedszkolaków, uczniów, dorosłych i starców;
- * zapiszemy, czego się dowiedzieliśmy;
- * wspólne podsumowanie projektu.

Temat: Pokaz badań eksperymentalnych:

- wpływ wody, ciepła i powietrza na kiełkowanie nasion;
- znaczenie wody, ciepła i światła dla roślin;
- uprawianie grochu z napęczniałego i nienapęczniałego ziarna;
- wpływ okopywania na wsiąkanie wody i porost roślin;
- znaczenie odżywiania roślin oraz konieczność przestrzegania jego zasad;
- z jakich usług mogą korzystać obywatele wsi i miasta podczas pracy i świąt?;
- zwróć się do 10 ludzi w swojej okolicy i spytaj, czego potrzebowali dla swojej rodziny;
- czego nie wolno robić w teatrze i w kinie? Zapytaj rodziców o zakazane czynności, a ich kolejność ustalimy wspólnie w klasie;
- ilu dorosłych ludzi oraz dzieci mieszka w Waszym bloku i w Waszej ulicy? (Porównajcie);
- sporządź listę towarów, jakie możesz zakupić na Twojej ulicy oraz tych, po które udajesz się poza miejsce zamieszkania;
- dowiedz się, jaka jest kolejność najczęściej sprzedawanych roślin doniczkowych i ciętych;
- zdobądź informacje na temat zabawek, jakimi bawili się Twoi rodzice i dokonaj ich porównania z dzisiejszymi zabawkami;
- dowiedz się, czy w Twojej rodzinie istnieje tradycja kontynuowania jakiegoś zawodu;
- czy myślisz, że kiedyś rodzice nadawali dzieciom takie imiona jak dzisiaj?;
- które z nich powtarzały się najczęściej?;
- jakie narzędzia rzemieślnicze znajdują się w domach naszej wsi?;
- nazwij zabawę, w którą bawisz się najchętniej. Jaką zabawę lubisz najbardziej?

„Spotkania z arcydziełem”

Wypracowanie efektywnej komunikacji z rodzicami jest niezmiernie trudne, dlatego bardzo łatwo wpaść w tradycyjne koleiny, tym bardziej, że niełatwo znajduje się nowe rozwiązania. Warto zastosować „Spotkania z arcydziełami” (mogą odbywać się trzy razy w roku), podczas których prezentuje się rodzicom wybrane prace dzieci z ostatnich trzech miesięcy. Są to prace wykonane na lekcjach: swobodne teksty oraz sprawozdania z doświadczeń poszukujących, ale także te, które powstały na zajęciach pozalekcyjnych, np. teatr, konferencja tematyczna, referat, prezentacja muzyczna, arcydzieła.

Wszystkie dzieci mogą pokazać swoje prace oraz zaprezentować nowo zdobyte wiadomości i umiejętności. Uczniowie przygotowują się do tych prezentacji – jest to jednocześnie zespołowa ewaluacja pracy.

Dzieci wspólnie z nauczycielem decydują o wyborze treści i sposobie prezentacji:

- Co wybierzemy do prezentacji?
- Kto i co wykonuje?
- W jakiej kolejności?

Porządek prezentacji zapisuje się na tablicy wraz z nazwiskami uczniów, a na koniec wybiera się odpowiedzialnego za prowadzenie całego programu. Do zaprezentowania wybiera się to, co dzieci uznają za godne pokazania. Rola nauczyciela polega na czuwaniu, aby „Spotkanie z arcydziełami” dawało satysfakcję nie tylko dzieciom zdolnym, ale wszystkim tym, które osiągnęły nawet mały sukces. Uczeń musi być gotowy na pytania rodziców, ale o odpowiedzi na trudne pytania może poprosić nauczyciela.

Przykłady

Kl. II:

- prezentacja port folio;
- konferencja na temat: Czy warto mieć zainteresowania?;
- swoje swobodne teksty przeczytają...;
- swoje rysunki pokaże...;
- nowy zbiór tekstów;
- czego dowiedzieliśmy się o pogodzie – prezentacja projektu;
- pytania rodziców.

Kl. III:

- konferencja: Szkoła kiedyś;
- prezentacja otrzymanej korespondencji ;
- czytanie wybranych swobodnych tekstów indywidualnych i tekstu zbiorowego;
- ulubiona piosenka – śpiewa cała klasa.

Warsztaty

Założeniem warsztatów jest poświęcenie czasu własnym dzieciom „sam na sam”, bez używania telefonów komórkowych albo sadzania dziecka w fotelu przed telewizorem. Dzisiejsze czasy cechuje pogoń za pieniędzmi, rozwijanie kariery zawodowej i dorabianie się. Najmłodsi są często zepchnięci w życiu dorosłych drugi plan. Wspólna zabawa, warsztaty i wycieczki zacieśniają więzi emocjonalne w rodzinie i dają dziecku poczucie własnej wartości, zapewniają również bezpieczeństwo. Podsuwając pomysł i dając czasem możliwości, rodzice z pełną odpowiedzialnością i w sposób twórczy będą podejmować działania razem z nauczycielem.

„Bank możliwości”

Tradycyjne zebrania rodziców przynoszą często rozczarowanie z powodu ograniczonego czasu i onieśmienia opiekunów, którzy nie mają odwagi stawiać pytań i zabierać głosu. Nauczyciel powinien podjąć próbę budowania zasad współpracy z rodzicami umożliwiając im uczestnictwo w życiu klasy poprzez organizowanie spotkań dodatkowych w ciągu roku szkolnego. Wtedy mogą podzielić się swoimi spostrzeżeniami, refleksjami i poruszyć tematy, które ich interesują oraz zgłosić własne pomysły, włączając się w edukację swoich dzieci.

Załącznik nr 5

Arkusze obserwacji.....

Wiedza, umiejętności	WRZESIEŃ						PAŹDZIERNIK						LISTOPAD						GRUDZIEŃ						STYCZEŃ					
	W	ZN	ZA	P	S	N	W	ZN	ZA	P	S	N	W	ZN	ZA	P	S	N	W	ZN	ZA	P	S	N	W	ZN	ZA	P	S	N
Czytanie																														
Pisanie z pamięci																														
Kaligrafia																														
Rachowanie																														
Rozwiązywanie zadań z treścią																														
Obserwacje																														
Świat przyrody																														
Aktywność muzyczna																														
Aktywność plastyczna																														
Aktywność techniczna																														
Aktywność fizyczna																														
Przygotowanie do lekcji																														
Koleżeńskość																														
Odpowiedzialności																														
Spostrzeżenia ucznia w związku z pracą																														
Spostrzeżenia nauczyciela w związku z pracą																														
Podpis																														
n-la																														

	r-ca					
--	------	--	--	--	--	--

.....
(imię i nazwisko ucznia)

.....
(klasa)

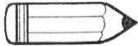
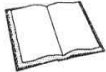
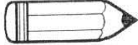
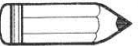
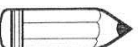
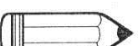
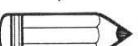
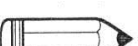
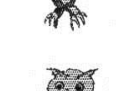
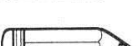
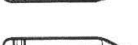
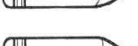
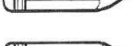
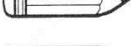
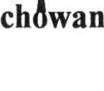
Data	Symbole osiągnięć	Data	Symbole osiągnięć

Gratulujemy!

.....
(przedstawiciel klasy)

.....
(nauczyciel)

MOJE OSIĄGNIĘCIA

	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
	<i>B</i>			
Czytanie	Pisanie	Liczenie	Twórczość	Zachowanie

- ☐ - doskonale, samodzielnie,
☐ - dobrze z pomocą niewielką,
☐ - nie potrafi.

Drogi Michałku,

zapraszam Cię do prowadzenia „Portfolio - Książki życia”. Pragnę, aby towarzyszyła Ci ona przez kolejne tygodnie i miesiące nauki. Bardzo proszę - prowadź ją bardzo starannie, bo będzie kiedyś pamiątką z lat szkolnych.

Będiesz w swojej książce gromadził ciekawe prace artystyczne, literackie oraz te związane z planowaniem pracy i samooceną. Razem będziemy przeglądać Twoje portfolio i rozmawiać o Twoich postępach. Wielokrotnie w ciągu roku będziesz mógł poprosić rodziców o wspólne przejrzanie jej zawartości.

Życzę Ci wiele radości z pracy nad „Portfolio - Książką życia”.
Powodzenia!

1. Arkusz postaw wobec czytania

data

1. Jaki rodzaj książek lubisz czytać w domu?

.....

.....

.....

2. Uzupełnij zdanie: Myślę, że czytanie jest

.....

.....

.....

3. Przeczytaj każde z poniższych zdań. Czy zgadzasz się z nimi?

Zakreśl kółkiem swoją opinię.

Lubię uczyć się nowych rzeczy.	Tak	Nie	Nie mam zdania
Czytanie książek jest dość nudne.	Tak	Nie	Nie mam zdania
Czasami odpoczywam podczas czytania książki.	Tak	Nie	Nie mam zdania
Czytanie jest dla mnie ważne.	Tak	Nie	Nie mam zdania
Lubię czytać czasopisma dla dzieci.	Tak	Nie	Nie mam zdania
Czytanie jest dla mnie naprawdę trudne.	Tak	Nie	Nie mam zdania
Lubię pomagać innym dzieciom przy czytaniu.	Tak	Nie	Nie mam zdania

2. Uczymy się ortografii

Imię i nazwisko

.....

<i>Temat</i>	<i>Materiał ortograficzny. Wyrazy, których pisownię należy zapamiętać</i>	<i>Materiał ortograficzny. Wyrazy, których pisownia sprawiła mi kłopot</i>

(podpis rodzica)

Wskazówki do pracy:

Pracując nad wyrazami w domu, możesz:

- napisać z nimi zdania albo swobodny tekst;
- ułożyć rymowanki, zagadki i rebusy.

Pamiętaj: korzystaj ze słownika ortograficznego, a napisany tekst przeczytaj i popraw zauważone błędy.

3. Mój cel

imię i nazwisko

Napisz lub narysuj

Data	Zadanie	Samooocena

(podpis nauczyciela)

4. Samoocena postaw

Postawy	ponie- dzialek	wtorek	środa	czwartek	piątek	razem
Moja kultura osobista						
Moje zaangażowanie w pracy						
Moja odpowiedzialność za przyjęte zadania						
Moja współpraca z innymi						
Liczba punktów						

Legenda:

2 pkt – jestem w porządku (świetnie)

1 pkt – mam trudności, czasem popełniam błędy (muszę bardziej się starać)

0 pkt – mam duże trudności, czasem popełniam błędy (często nie wywiązuję się z zadań)

podpis wychowawcy

podpis rodziców

5. Karta samooceny osiągnięć z matematyki

Data.....

imię i nazwisko ucznia

Nr zadania	Treści matematyczne, umiejętności matematyczne	Liczba punktów	Liczba punktów	Podsumowanie słowne opanowania określonej	
				umiem	nie umiem

wpisuje n-l

wpisuje n-l, ucz

w rubryce „umiem” lub „nie umiem” uczeń stawia

umowny znak ustalony z nauczycielem

podpis rodziców

podpis nauczyciela

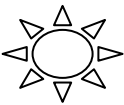
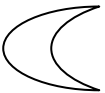
6. Samoocena umiejętności mówienia i słuchania

7. Wykres moich osiągnięć

.....
moje imię

Narysuj w każdej rubryce tabelki odpowiedni znaczek.

Co oceniam? Jak oceniam?	Jak czyta- łam?	Jak pisałam (estetyka)?	Jak pisałam?	Jak się wy- po- wiaadałam?	Jak liczy- łam?	Jak rozwią- zywałam zadania?	Jak wy- konywałam prace arty- styczne?	Jak przy- gotowy- wałam się do zajęć?	Jak za- chowywa- łam się w szkole?
Znakomicie 									
Bardzo dobrze 									
Dobrze 									
Słabo 									
Jeszcze nie potrafię 									

8. Karta samooceny pracy

1. Czy pracowałem(am) zgodnie i aktywnie w grupie?			2. Czy napisałem(am) poprawnie nazwy zwierząt?			3. Czy potrafię liczyć do 100 i rozumiem, co to jest 10,100,1000?		
Tak	Częściowo	Nie	Tak	Częściowo	Nie	Tak	Częściowo	Nie

4. Czy trafnie określiłem(am) postępowanie bohatera opowiadania?			5. Czy potrafię wyszukać wyrazy, które są nazwami cech, czyli przymiotnikami?			6. Czy wykonałem(am) wybrane przez siebie zadanie?		
Tak	Częściowo	Nie	Tak	Częściowo	Nie	Tak	Częściowo	Nie

Co umiesz robić najlepiej?

.....

.....

Nad czym musisz popracować?

.....

.....

9. Arkusz oceny

imię i nazwisko..... data

JAK OCENIASZ SWOJE:

Odpowiedź ucznia	Czytanie:
	Pisanie:
	Rachowanie:
	Zachowanie:
Odpowiedź nauczyciela	Czytanie:
	Pisanie:
	Rachowanie:
	Zachowanie:
Cele do osiągnięcia	Czytanie:
	Pisanie:
	Rachowanie:
	Zachowanie:

10. Ocena napisanego tekstu

imię nazwisko..... data.....

ELEMENTY DOBREGO TEKSTU	SAMOOCENA UCZNIA	OCENA NAUCZYCIELA
1. Mój tekst zawiera wstęp, rozwinięcie i zakończenie.		
2. Wszystkie zdania zaczynają się wielką literą i kończą znakiem przestankowym.		
3. Wyrazy są starannie dobrane, nie powtarzają się.		
4. Wypowiedziałem się inaczej niż koledzy.		
▪ Czy przy wątpliwościach ortograficznych korzystałem ze słowniczka lub prosiłem o pomoc nauczyciela? ▪ Czy napisany tekst przeczytałem kilka razy i zastanowiłem się, czy jest poprawny?		
Spostrzeżenia nauczyciela:		

11. Czy odpowiedzialnie wykonujesz swoje obowiązki?

Imię i nazwisko

Data

Jak często...	Nigdy	Zazwyczaj	Zawsze
Słuchasz uważnie innych uczniów			
Kończysz pracę na czas			
Stosujesz się do wskazówek			
Prosisz o pomoc, gdy jej potrzebujesz			
Dajesz innym dobry przykład			
Okazujesz uprzejmość nauczycielom			
Sprzątasz swoje biurko i szafkę			

Co sadzisz o sobie? Nad czym musisz popracować?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Rejestr przeczytanych książek

miesiąc

Lp.	Autor	Tytuł	Moje wrażenia
1.			
2.			
3.			
4.			

.....

(podpis rodzica)

Fiszka poszukująca nad projektem książeczki o swoich zainteresowaniach			
Str.	Tytuły poszczególnych stron	Zawartość. Szczegółne wskazówki	Rodzaj pomocy. Źródła informacji
1	Bilans osiągnięć trzecioklasisty. Temat: (na dole) imię, nazwisko, klasa, adres i nazwa szkoły.	Pismo staranne i ładnie rozmieszczone. Kartę tytułową można ozdobić zgodnie z tematem.	Przy napisach mogą pomóc rodzice, mogą doradzić, jak je rozmieścić.
2	Uzasadnienie wyboru tematu.	Napisać 4-6 zdań o tym, dlaczego zajmuję się tym tematem i czym chcę się wykazać. Zdania można napisać na kartce i potem przykleić.	Przed przepisaniem zdań na „czysto” można je dać do przeczytania nauczycielce lub rodzicom (aby upewnić się, że nie ma błędów). Tę kartę możesz też ozdobić zgodnie z treścią uzasadnienia.
3	Prezentacja materiału.	Wykorzystać ilustracje, zdjęcia, napisy, objaśnienia. Ułożyć zdania.	Pomoc jak wyżej. Encyklopedie, słowniki i inne materiały.
4	Słowniczek tematyczny.	Zgromadzić i napisać wyrazy dotyczące tematu w 3 grupach: rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki.	„Słowniczek ortograficzny”.
5	Formy wypowiedzi.	Napisać list, opowiadanie lub opis. Ozdobić rysunkami. Treść ma dotyczyć wybranego tematu.	Przekazać do przeczytania nauczycielce (przed przepisaniem na czysto).
6.	Plastyczna.	Wykorzystać pozostały materiał: przykleić ilustracje, zdjęcia, nadać tytuły itp.	
7	Twórczość.	Ułożyć wierszyk, zgadywanke, krzyżówkę lub krótki dialog dotyczący dowolnej sytuacji przedstawionej na ilustracjach.	Przed przepisaniem wierszyka, dialogu lub wywiadu dać do przeczytania nauczycielce.
8	Podsumowanie.	Własny pomysł. Co mi dała praca nad projektem książeczki. Napisz kilka zdań na temat: Czego się nauczyłem?	
9	Spis treści.	Umieścić po kolei tytuły stron i ich numery.	Pomoc rodziców lub nauczycielki.
10	Samoocena pracy.	Na otrzymanym od nauczyciela grafiku uczeń dokonuje samooceny i, po przeczytaniu recenzji pracy, sporządza wykres osiągnięć.	Tę część pracy wykonujemy na specjalnym arkuszu.

Uwagi:

1. nad projektem pracujemy przez dwa miesiące trzy razy w tygodniu, np. w poniedziałek, środę i piątek;
2. książeczka jest gotową 25 maja;
3. pracujemy starannie i systematycznie.

Życzę twórczej pracy
Podpis rodziców:

Podpis wychowawcy:

RECENZJA
projektu „Bilans osiągnięć trzecioklasisty” przygotowanego przez

.....
w oparciu o temat:
.....

Zaprojektowana i przygotowana książeczka powstała w okresie od dor.

Autor(ka) pracował(a) w oparciu o *fiszkę poszukującą*, która została zaprojektowana wspólnie w klasie pod kierunkiem wychowawcy.

Praca zawiera ... stron i obejmuje wszystkie/wszystkich/ustalone/ustalonych/wspólnie zadania /zadań/. Brak jest.....

1. Uzasadnienie wyboru tematu..... /.... pkt./
2. Prezentacja tematu:
 - a) dobór materiałów...../....pkt./
 - b) sposób przedstawienia/.... pkt./
3. Strona językowa, polonistyczna:
 - a) ortografia...../....pkt./
 - b) gramatyka...../....pkt./
4. Dobór słownictwa...../....pkt./
5. Formy wypowiedzi:
 - a) opowiadanie/... pkt./
 - b) opis..... /... pkt./
 - c) list..... /.... pkt./
6. Twórczość:

W przygotowanej pracy

.....
/.... pkt./

7. Strona plastyczna projektu jest

.....
/.... pkt./

8. Ogólne wrażenie

Książeczka

Załącznik nr 12

KARTA OSIĄGNIĘĆ

Ocena wyrażona słownie	Punktacja	Prezentacja tematu		Strona językowa		Dobór słownictwa	Formy wypowiedzi			Twórczość	Strona plastyczna	Uzasadnienie wyboru tematu	Ogólne wrażenie
		dobór materiałów	sposób przedstawienia	ortografia	gramatyka		opowiadanie	opis	list				
Znakomicie /bezbłędnie/ Pomysłowo; Bardzo starannie	10 pkt												
Bardzo dobrze /niewielkie pomyłki/ Ciekawie; Starannie	8 pkt												
Dobrze /sporadyczne błędy/ Poprawnie; Dość starannie	6 pkt												
Dość dobrze /kilka rażących błędów/	4 pkt												
Słabo/rażące błędy/ Niestarannie	2 pkt												
Źle /dużo rażących błędów/ Bardzo niestarannie	0 pkt												

Przykładowe karty pracy

1. Wykopaliska: w pudełkach z piaskiem należy ukryć wcześniej przygotowane kości, muszle, skorupiaki, skamieliny itp. Uczniowie-paleontolodzy za pomocą łopatek i pędzelków prowadzą wykopaliska pozostałości organicznych. Wykonują rysunkową dokumentację znalezisk i stawiają hipotezy dotyczące ich pochodzenia. Po zakończeniu pracy omawiają swoje doświadczenia (opracowano na podstawie książki Klus-Stańskiej *W nauczaniu początkowym inaczej*)

Karta pracy – Wykopaliska

Odkrywca

Rysunek – co wykopałeś?	Co to jest? Hipoteza

Karta pracy – trudniejsza

Życie codzienne dinozaurów

Napisz lub narysuj
Rozmnażanie

Pożywienie	
Budowa ciała	Zachowanie
Obrona	
Budowa ciała	Zachowanie

Doświadczenie – właściwości wody

Parowanie i skraplanie wody

Demonstracja – doświadczenia prowadzone przez nauczyciela – powstawanie chmur i tworzenie się opadów.

Słoik napełniamy gorącą wodą i przykrywamy talerzykiem. Uczniowie obserwują kłębowienie się „chmur”. Na talerzyk nalewamy zimną wodę, przyspieszając w ten sposób skraplanie się pary i wywołując „deszcz”.

Prace plastyczne w małych grupach inspirowane prezentacją multimedialną. Uczniowie obserwują rodzaje chmur i omawiają różnice w ich wyglądzie. W małych grupach przystępują do tworzenia własnych plastycznych chmur. Wykorzystują do tego kredki i watę. Swoim pracom nadają odpowiednie tytuły.

Karta pracy

Parowanie i skraplanie wody

Problem: Co się stanie z wodą?

Hipoteza (jak myślisz?):

.....

.....

Co się stało? (po wykonaniu doświadczenia):

.....

.....

Praca w grupach

Eksperymentowanie z lodem	
Obserwacja lodu i opisywanie jego cech	Narysuj lub napisz – co się dzieje?
Dotknij lód ręką	
Dlaczego topnieje?	
Co z tego wynika dla nas?	

Praca w grupach

Zatrzymać ciepło	
Jak można utrudnić „przechodzenie ciepła”?	Narysuj lub napisz swoje pomysły

Przeprowadzenie eksperymentu w parach

Badanie przewodnictwa ciepła	
Materiał	Narysuj lub napisz – co czujesz?
Welniana rękawiczka	
Chusteczka	
Skóra	
Papier	
Wnioski	

Przykład wspólnego budowania *Fiszki poszukującej* – praca w grupach

Pytamy o naszą miejscowość			
Kategoria	Pytanie	Odpowiedź	To wiem
Ludzie			
Przeszłość			
Teraźniejszość			

Pytania i odpowiedzi dzieci zapisują na paskach papieru i przyklejają. W ciągu tygodnia można dopisywać pytania, a zebrane odpowiedzi doklejać we właściwym miejscu i dodatkowo oznaczać adnotacją: „to wiem”.

Wyruszamy na wyprawę badawczo-odkrywczą – dzień 1

Przydział zadań uczniom – propozycje:

Tropiciel historii – przeszłości;

Mapnik – sprawdzający, czy dobrze idziemy;

Pytajnik – zadający pytania w różnych miejscach.

W czasie wyprawy zwracamy uwagę na to:

- jakie są najważniejsze miejsca (np. legendarne, historyczne, tajemnicze, miłe, ulubione);
- jaki jest układ dróg – czy się krzyżują, czy jest jakiś punkt centralny, dokąd prowadzą, czy mają nazwy (lokalne określenia, np. asfalt górny itp.), czy mają jakieś własne cechy?;

- jakie drzewa rosną w okolicy i jak je rozpoznajemy;
- zwracamy uwagę na wygląd domów – okna, dachy, bramy, numery nad bramami. Odczytujemy numery, napisy, daty, szukamy ozdób, kolorów domów;
- jaki charakter ma nasza miejscowość;
- po czym możemy rozpoznać naszą miejscowość.

W trakcie wyprawy robimy dokumentację fotograficzną. Umawiamy się w wyjątkowych miejscach na kolejną wizytę.

Wstępne opracowanie zebranych informacji – praca w grupach:

Dzieci dokonują pierwszej inwentaryzacji, zapisując na karteczkach nazwę oraz ilość zebranych przedmiotów. Wszystkie rzeczy odkładamy – tak może powstać zaczątek klasowego muzeum. Prosimy uczniów, aby również z domu przynieśli przedmioty i „wiedzę”, które wzbogacą zbiory.

dzień 2

W tym dniu spotykamy się z różnymi ludźmi, aby zebrać nowe informacji o miejscowości. Ustalamy, jakie pytania możemy zadać tym osobom, żeby wzbogacić swą wiedzę. Dzielimy się zadaniami – ustalamy, kto i w jakim miejscu jest zbieraczem lub tropicielem historii. Wspólnie z uczniami budujemy kartę zadaniową (np. na szarym arkuszu papieru), która jednocześnie będzie odgrywała rolę przewodnika i uporządkuje zebrane informacje. Podczas wyprawy gromadzimy odbitki pieczętek i różne przedmioty, które utrwala wiedzę.

Przewodnik	
Co zrobimy?	
Jakie miejsca odwiedzimy?	
Z kim będziemy rozmawiać?	

Praca w grupach: porządkowanie i klasyfikowanie „zdobyczy”

Przygotowanie wystawy

Uczniowie w tych samych grupach pracują nad swoją wystawą. Wybierają kustoszy, konserwatorów, badaczy i plastyków. Grupa otrzymuje *fiszkę prowadzącą*, która pomoże im przygotować wystawę. Wskazane jest również, aby dzieci wykazały się własną inwencją i pomysłowością. Po prezentacji uczniowie komponują jedną wspólną i poprzez głosowanie wybierają jej tytuł.

<i>Fiszka prowadząca – nasze małe muzeum</i>
1. Zebrane przedmioty ułóżcie na podkładkach zgodnie z klasyfikacją i podpiszcie.
2. Wykonajcie kartę tytułową Waszej ekspozycji.
3. Jeżeli macie jakieś dodatkowe informacje, to również je umieśćcie.
4. Ułóżcie całość na stoliku.
5. Zastanówcie się – kto może być odbiorcą Waszej wystawy? Opowiedzcie o tym podczas prezentacji.
6. Prezentacja.

Karty muzealne – co wiem o mojej miejscowości?

Zadaniem jest stworzenie kartoteki wiedzy o historii i kulturze naszej wsi. Na kartkach A4 (zatytułowanych – karta muzealna) każde dziecko opisuje lub rysuje to, co zapamiętało (np. charakterystyczny przedmiot). Przydzielamy dzieciom hasła, odwołując się do zapisanych plakatów. Uczniowie powinni mieć swobodę w podejmowaniu decyzji, czy więcej rysują, czy też piszą. Pomocą może być opracowany słownik oraz podpisy pod eksponatami.

Dzieci w Afryce

Grupa geografów
1. Wyszukajcie na mapie świata Afrykę. W razie trudności poproście o pomoc nauczyciela.
2. Napiszcie, jak wyglądają mieszkańcy Afryki. Zwróćcie uwagę na kolor skóry, kształt oczu, kolor włosów i wzrost.
3. Namalujcie ilustrację przedstawiającą Afrykańczyków.

Grupa przyrodników
1. Jakie zwierzęta można spotkać na terenie Afryki? Napisz nazwy trzech gatunków.
2. Opiszcie jedno z nich.
3. Namalujcie ilustrację przedstawiającą zwierzę w jego naturalnym środowisku.

Grupa lubiących wiedzieć
1. Jakie pory roku występują w Afryce? Napiszcie o tym kilka zdań.
2. Zilustrujcie napisany tekst.

Grupa poszukiwaczy
1. Jak nazywa się największa pustynia i najdłuższa rzeka w Afryce? Napiszcie dwa zdania.
2. Napiszcie ciekawostki o Afryce.
3. Napisany tekst opatrzcie ilustracją.

Badacz tornistra:

- zapisz, co masz w tornistrze i do czego te przedmioty służą;
- z jakich materiałów zostały zrobione? Podziel je na materiały naturalne i tworzywa sztuczne;
- sprawdź ich jakość i opisz ich cechy;
- czego jest więcej;
- co jest droższe;
- wyprawa badacza – *fiszka poszukująca*;
- penetrujemy szkołę, aby dowiedzieć się, jaki panuje w niej porządek i jak wykorzystuje się jej zasoby;
- lista problemów;
- jaki jest układ pomieszczeń;
- gdzie są kwiaty;
- czy mamy w szkole dużo roślin;
- z czego wykonane są stoliki i krzeselka;
- czy są kosze na śmieci, w jakich miejscach, co się wokół nich dzieje;
- czy jest kserograf, czy kseruje się po obu stronach kartki;
- co dzieje się ze zużytymi kartkami;
- jeżeli zebrałeś informacje, to zapisz wnioski w formie raportu.

Wyprawa badacza – *fiszka poszukująca*

Penetrujemy teren wokół szkoły:

- czy są tereny zielone;
- jaki porządek panuje na boisku szkolnym i jak przebiegają drogi;
- czy są miejsca szczególnie ulubione przez dzieci, co się tam znajduje;
- czy jest jakieś miejsce „na wiosnę”;
- jeżeli zebrałeś informacje, to zapisz wnioski w formie raportu.

Wyprawa badacza – *fiszka poszukująca*

Penetrujemy wyprawę po...:

- gdzie ludzie robią zakupy;
- co najchętniej kupują, jakie wybierają opakowania i co potem z nimi robią;
- czy jedzą na ulicy;
- czy jest wystarczająca liczba koszy na śmieci;
- jeżeli zebrałeś informacje, to zapisz wnioski w formie raportu.

Karta pracy -wyprawa do lasu

1. Zanim wejdziemy w głąb lasu, zwróć uwagę na tablicę znajdujące się na jego obrzeżach. Narysuj o czym informuje.

Jak myślisz – skąd się biorą te zakazy? Z czego wynikają? Napisz o tym.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jaki to las? Napisz i uzasadnij.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Wsłuchaj się w odgłosy lasu. Postaraj się je rozpoznać. Co kryje się za każdym z nich? Niektóre z nich są naturalne (Co to znaczy?), a inne wiążą się z obecnością w lesie człowieka. Odgłosy naturalne:

.....

.....

.....

.....

Odgłosy związane z obecnością człowieka:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Co Cię dziwi, gdy obserwujesz las? Napisz swoje pytania lub zdziwienia.

.....

.....

.....

.....

5. Rozejrzyj się – dla kogo las jest domem? Napisz.

.....

.....

6. Gdzie mieszkają zwierzęta? Kto w lesie ma swój dom najwyżej, a kto najniżej? Napisz.
Dom najwyżej mają:

Najniżej mieszkają:

.....

.....

.....

.....

7. Czy las jest nam potrzebny? Dlaczego? Napisz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Kto dba o las i w jaki sposób? Napisz.

.....

.....

.....

.....

.....

9. Artystyczna pamiątka z wyprawy. Zbierz materiały, które posłużą do wykonania pracy o lesie.

10. Po przyjeździe do szkoły napisz zagadki o zwierzętach leśnych.

.....

.....

.....

